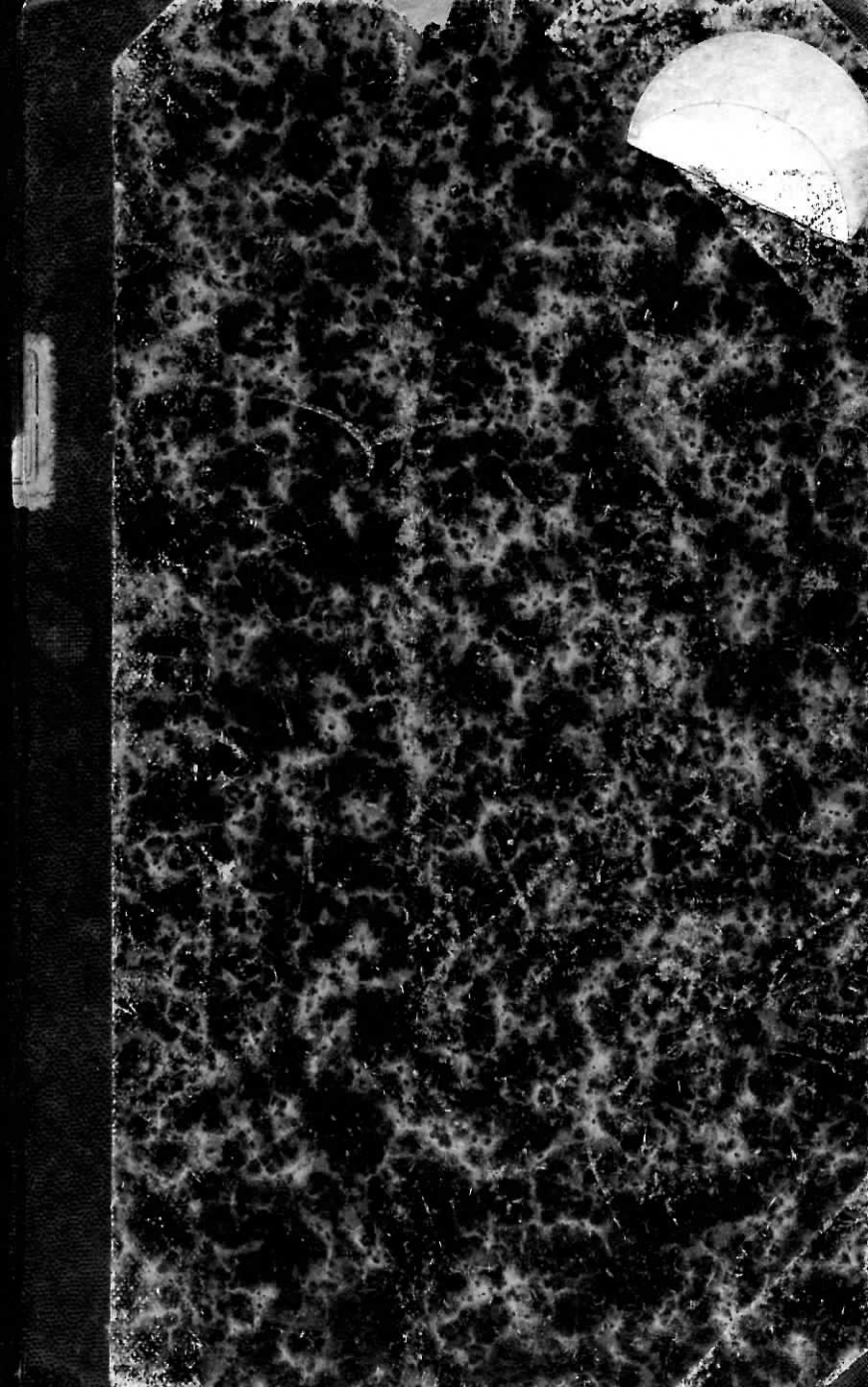

28274

77B

Socijalisti.

Za radnike i za puk

napisao

JOSIP KOTARSKI,
župnik Leborski.

Inv. br.
537.

ZAGREB
TISAK ANTUNA SCHOLZA
1901.

Predgovor.

Ima u našoj domovini mnogo učenih ljudi, koji pišu knjige. Većina tih knjiga je tako pisana, da od njih naš puk, a ni mnogi radnici nemaju koristi, jer ih ne bi mogli pravo shvatiti, da je i čitaju, pošto nisu imali prilike, da uče u visokim školama.

Sada se mnogo piše i govori o presadu iz inozemstva k nama donesenom, a nazivaju ga »socijal-demokracija« ili samo »socijalizam«.

Svakomu, koji o tome čuje i govori, nisu pojmovi posve jasni.

A da bude nauka socijalista točno poznata i onomu, koji nije uvježban u višim znanostima, nastojao sam ju u ovoj knjižici razjasniti na najjednostavniji način tako, da će o njoj jasnu sliku moći dobiti i puk i radnik, kojima je i namijenjena ova knjiga.

Pogubno je za čovjeka nešto čuti pripovijedati, o nečemu nešto znati, a sve mu je nejasno i površno, pošto, što no riječ, čuje zvoniti, ali ne zna u kojoj crkvi. Bolje je reći jednu pametnu, nego stotinu ludih.

U Loboru 1901.

J. K.

I. Rad i radnici.

Izmedju prijestolja kraljevskoga i priproste komorice imade mnogo staleža i svakovrsnih ljudi. Svakoga pako čovjeka, nalazio se on ma u kojem staležu, bio on u visokoj časti ili se nalazio u niskoj kolibici, odredio je Bog, da radi. Svaki se dakle ima pokoravati zakonu, koji nam nalaže raditi, a taj zakon jest zakon Božji.

Pogledajmo si na jednoj strani vladara, a na drugoj ratara, pak ćemo izmedju njih vidjeti da: jedan ore, drugi tjera brod; ovaj šiva, onaj piše; jedan kuje, drugi blanja; jedan podučava neuke, drugi se služi šilom, treći napinje svoje duševne sile za dobro ratara, obrtnika i gospodina. U tu svrhu stvorio nam je Bog oči, da gledamo; uši, da slušamo; jezik, da govorimo; dao nam je ruke, da radimo, te um i pamet za razne duševne radnje. Svi smo dužni služiti se ovim Božjim darovima — svi imamo raditi.

Tomu se zakonu, počevši od našega praoca Adama pak do zadnjega čovjeka, ima pokoravati svaki. Znamo, da je Gospodin Bog Adama postavio u zemaljski raj, prije nego je sagriješio, da si ga obradjuje, dakle da radi, jer je čovjek stvoren, da radi, kao što ptica da leti.

Nu nisu svi ljudi stvoreni, da svi jednake poslove rade. Kralj, vladar n. pr. ne mora imati žuljeva na

svojim rukama; on ima dosta briga i razmišljanja, kako će moći umno i pravedno upravljati državom svojom. A ipak se čita dosta primjera, da se ni okrunjene glave nisu stidile obavljati radničkih poslova.

Aragonskomu kralju Alfonzu prigovarahu jednom, kad su ga vidjeli raditi, da se to kralju ne pristoji. On im odgovori: dragi Bog je dao kako siromaku, tako i kralju razne udove i ruke, da radi. Zar da kralj svoje ruke metne u žep i da ljenčari?! Veli se u sv. pismu: „tko ne radi, neka ni ne jede.“

Čovjek ima ne samo dušu, nego i tijelo, mora dakle jesti, jer to zahtijeva tijelo, ali zato mora i raditi, jer to zahtijeva naravni zakon.

Neki pobožan čovjek dodje u samostan, gdje su živjeli pobožni redovnici, koji su uz spas duša svojih i uz molitvu marljivo i radili, pak im reče: „zašto se vi toliko mučite poradi prolazne hrane?“ Poglavar samostana dade tomu svomu gostu sobicu; na stol mu stavi knjigu, da čita. Dodje podne, dodje večer, a mog čovjeka ne zovu ni na objed ni na večeru, a ni drugog jutra na zajutrak. Dodje on k nadstojniku samostana i reče: „Zar vi ljudi ništa ne jedete? ja sam gladan.“ Gvardijan mu dao razumjeti, da valja i raditi, pak mu reče: „A što se vi prijatelju brinite za prolaznu hranù? Mi u ovom kloštru imamo i tijelo, moramo se skrbiti i za jelo.“

Mnogi ni ne misli, da je rad njegova dužnost od Boga mu naložena, pak veli: da imam novaca, ne bih se ja mučio! Takovi mrze na rad, a razlog njihovu radu je samo dobitak, pohlepa za imetkom, želja da svojim strastima ugode. Ti ne rade, da si privrijede kruh svakidanji, već da se nasladjuju itd.; nije njima pred očima dužnost i zapovijed Božja, već je rad takovim ljudima vrelo iz kojega piju grijehe, svoj otrov,

svoju smrt. Tuže se: mi imamo žuljeve na rukama, a drugi oni tamo nose glatke, mekane ruke. Misle, da su na rad odsudjeni oni samo, kojim je vidjeti žuljeve na rukama, a ostali ljudi da se badava uživaju njihovih žuljeva, pak s toga oni na ove preko ramena i mrko gledaju. Koji tako govore i misle, neka si u duhu predstave čovječje tijelo. Zar je oko u glavi samo za sebe? Zar ono ne služi rukama, nogama i cijelomu tijelu? Uho sluša za sve udove cijeloga tijela. Noge nose sva uda. Želudac kuha za sve udove itd. Zar ne bi bilo ludo, kad bi noga rekla: oko je ljenčina, ja sam umorna, jer moram cijeli Božji dan hodati i nositi. Istina je, da oko ne hoda, ali na veliku je uslugu i službu nogama: ono ih vodi, kaže im put, da se ne potaknu o kamen, da ne padnu u ponor. Pogledajmo samo slijepca kako je nesretan i žalostan bez vodića!

Što znači ta prispodoba? Znači to, da svi ljudi cijeloga svijeta sačinjavaju jedno tijelo; na tom tijelu je svaki čovjek kao pojedini ud, član: kralj je glava, svećenik je oko, crkva Isusova je srce, radnik je ruka na tom tijelu.

Kada bi ruka rekla: ja sam sama radina, sva druga uda su ljenčine, trutovi, koji moje trude i žuljeve samo uživaju; tada si pri ovakovoj misli ovako razmisli: izvadimo oči, odsjecimo noge, izderimo srce, želudac, odrubimo glavu, što će ti onda ruke same? Tako isto odijeli se od svećenika, sruši knezove, kraljeve i cesare sa prijestola, što ćeš vidjeti? Vidjet ćeš: nesklad, nered, metež, proliće krvi, propast radnika, neznanje; a iz svega toga slijedi, da su svi oni potrebni, pak upravo i zato od Boga dani i postavljeni. Kralj vlada; svećenik uči, vodi, pravi put kaže, a uz to i druge dužnosti vrši itd.

Svaki dakle u svom zvanju vrši svoje dužnosti, na koje je od Boga pozvan.

Ne sastoji se dakle tijelo samo od ruku ili samo od očiju ili srca itd., tako ni čovječje družtvo ne sastoji se od samih radnika, jer su i drugi staleži potrebni, pak zato i ima raznih staleža, pošto jedan sve činiti ne može.

Znamo, da bi si u naše sada doba i seljak i obrtnik, gradjanin i radnik i svaki skoro, rado dijete svoje školati za gospodina. Kad si ga u školu šalje kaže: neka ide u školu, neka se škola, bude ljepše živilo, nego živim ja, koji se dan na dan moram mučiti, bit će gospodin, ne će trebati teško raditi.

Kada roditelji tako govore, ne misle, da svaki stalež ima svoje radosti, a bome i svoje žalosti; nijedan stalež nije bez muka i briga, dapače može se tvrditi, da bi stalež radnički imao najsladje dane, kada bi samo ljudi to znali i hotjeli uvažiti.

Ne ćuti li se veća bol, kada boli glava, od one u peti ili na ruci? Makar bogataši, činovnici ili u opće gospoda nemaju žuljeva na rukama, imadu ipak dosta briga i boli, više nego siromašni radnik.

Svaki čovjek ima svoj križ. Dostojanstvenici, predstavnici, oblastnici nose na svojim ledjima kovni križ, a siromasi i radnici drveni. Čiji je teži? Teži križ se teže nosi. Kršćanski radnik zna raditi po Božjoj volji, zato ga žuljevi na ruci više odlikuju, nego križići i odlikovanja na prsima onoga, koji tih odlikovanja nije zaslužio. Žuljevi su odlikovanja Božja za čovjeka, jer je i Bog dragi, stvarajuć svijet, radio šest dana.

Rad je dakle posvetio otac nebeski. Na svodu je nebeskom zapalio sunce, mjesec i bezbrojne zvijezde; stvorio je zemlju, ukrasio ju raznovrsnim

stvarima; stvorio je vode, more. Bog stvoritelj nije se ustručavao ni ilovaču svojim rukama primiti, da načini čovjeka, komu nadahnuo dušu, koja neće nikada umrijeti. Po tom je rekao: sve je lijepo uredjeno, i sedmi dan je otpočivao, taj dan je posvetio sebi. Tako se čita u sv. pismu, koje je riječ Božja, istina Božja, pak radnici imadu razloga veseli biti i zadovoljni u svom staležu, jer prvi radnik bio je sam gospodin Bog.

Svoje srce, svoju pamet, svoje oči, svoje ruke neka radnici podignu gore sa pouzdanjem, jer je gore onaj, koji rado gleda svoje sljedbenike — kršćanske radnike. — Čestiti radnici slobodno uzkliknu: veliki smo mi pred Bogom, jer smo ono, što je bio On; Bog je počeo, mi nastavljamo!

Rad je nadalje posvetio sin Božji. Bog je stvorio zemlju, u zemlji je sakriveno zlato, srebro, bakar, željezo i druge stvari, koje ruka radnikova odkapa i pretvara u razne predmete, čime se okoristi radnik i drugi ljudi.

Čovjek radnik, može se reći, je kralj stvorenja Božjega na zemlji. Istina je, da je rad pretvorio Bog u kaznu i pokoru sbog grijeha, ali je Isus-Krist podijelio veliku novu čast radu.

Svaki znade i čuo je za priprostu kućicu u Loretu. U njoj vidiš nešto jednostavnoga priprostoga pokućstva. Sada je ta kućica od pobožnih ljudi izvana lijepo uredjena. Ta je kućica iz Nazareta po andjelima na Trsat kod Rijeke u Primorju donesena; odovud na andjeoskim krilima u Loreto odnesena. U njoj je Isus Krist Spasitelj svijeta hotio raditi poslove tesarske tako, da mu je sa svetog njegovog čela mnoga kaplja znoja kapnula na zemlju i na djelo njegovo, samo da radom pripomogne sv. Josipu privrijediti svakidanji kruh. Mogao je Isus kao Bog i čudo na-

činiti tako, da bi bilo dosta hrane za njega, majku njegovu Mariju i za sv. Josipa bez rada i muke, ali nije hotio zato čuda, da dade primjer ljudima, da valja da se svaki u znoju lica svoga hrani; hotio je time, da na osobiti način počasti stalež radnički, da ga posveti. Nije došao s neba u kraljevske dvorove, već u kućicu siromašnih ali čestitih ljudi.

Promisli dakle radniče dragi na svoju čast, na svoju veličinu, koju si zadobio po Isusu, Mariji i sv. Josipu! koji ti zajedno kažu, da je znoj kršćanskog radnika vredniji od krune kraljevske; da je alat tvoj, kojim se služiš, vredniji od mača i puške „cijena alata, vrednija od zlata"; da su pobožne pjesme, koje u radionici i izvan nje pjevaš, slične andjeoskim pjesmama; da je dim, koji se diže nad tvojom radionicom, miris pred Bogom; da je štropot u kršćanskoj radionici glazba, koja veseli stanovnike nebeske.

Radio je Isus, radiš i ti čestiti radniče! Svoje umorne, tvrde ruke slobodno staviš u krilo Isusovo, pak reci: rado pristupam k onomu, koji se nije stidio mojega staleža i sličan bio meni radniku!" Kuća takvoga radnika bit će slična kući u Nazaretu; a svaka njegova suza, svaka kapljica znoja naplatit će se skupocjenim draguljem.

Rad posvećuje i crkva Isusova. I crkva Isusova, koju je On na zemlji utemeljio, ljubi radnike, jer ju je radnik Isus Bog utemeljio, a radnici su bili i sveti apoštoli Petar i Pavao, koji su ju najviše širili. „Hodite po cijelom svijetu, učite sve, što sam vam zapovjedio," reče Isus apoštolima. Uz to su oni i radili, da si pribave svakidanji kruh, jer nisu htjeli, da budu komu na teret. Sjeme riječi Božje zalijevahu svojom krvju kao mučenici.

Kao što kršćanstvo ljubi radnika, tako ono ljubi

i radnju. Prije dolaska Isusova na zemlju, bila su samo dva staleža ljudi i to: robovi i slobodnjaci. Raditi bila je nekakva sramota, pak su sve radnje izvadjati morali samo robovi, sužnji, a o kakvoj časti ili službi nisu oni niti pomisliti smjeli. U kratko: slobodnjaci su držali robove kao životinje, koje nisu na sliku i priliku Božju stvorene. Poslije dolaska Isusova je na zemlji čisto drugačije: zemlja se preobrazila, ropstvo prestalo svigdje, kamogod je doprlo svjetlo vjere Isusove, nauka Spasiteljeva. Sada je radnik postao drug andjela kod stola Gospodnjega, jer se on smije poput sv. Ivana evandjeliste nasloniti na prsi Isusove; sada sin radnikov može postati svećenikom, da prikazuje najdragocjeniju žrtvu; smije se popeti na propovjedaonicu, da navješćuje riječ Božju; može dobiti u svoje ruke žezlo onoga, komu je Isus rekao: „Ti si Petar i na toj stijeni sagradit ću crkvu svoju" t. j. može i smije postati papom, poglavarom cijeloga svijeta; može postati banom, dostojanstvenikom i drugim poglavarom; a znamo za mnogo i mnogo primjera, da su radnici i u nebu dobro zastupani.

Rad nas čini slične Isusu; apoštoli i sveci su drugari čestitog radnika; andjeli nebeski su svjedoci, oni broje korake radnikove, kapljice znoja njegova gore nose, da budu spravljene, da se kao biser upletu u vienac, koj će dobrom radniku Bog na glavu staviti na drugom svijetu. Prema tomu i čitamo u sv. pismu: „Ruka poslenoga tvori bogatstvo, a ruka lijenoga tvori siromaštvo." (Prir. 10. 4).

Rad se nagradjuje na drugom svijetu. Jedne noći čujem čvrsto lupanje po vratima na mom župnom stanu. Tko si Božji? Prosim, da bi izvolili ići ispovijedit jednoga umirajućega, čuje se odgovor izvana. Obučem se, odem, stupim u sobu i vidio sam,

da tu glad i nevolja stanuju. Na tvrdoj čistom plahtom pokrivenoj slami leži muž, izdiše otac od šestero malene dječice. Blijeda žena, suzama oblivena, u svom naručaju drži si muža; djeca jauču: oče dragi nemoj nas ostaviti, tko će nas sirote hraniti!? Plač djece, umirajući muž, grozan položaj za tužnu ženu. Davši mu oproštenje grijeha i počev moliti molitvu: „Putuj kršćanska dušo iz ovoga svijeta u ime Boga oca svemogućega, koji te stvorio; Boga sina, koji te otkupio i Boga duha svetoga, koji te posvetio itd.," pruži umirajući otac zadnji put svoju trudnu ruku, da si pogladi milu dječicu, još jednom pruži ju svojoj vjernoj ženi, kao što joj ju pružio pred oltarom, kad su stupili u svetu bračnu zajednicu; teško izusti zadnji pozdrav: s Bogom ženo moja! s Bogom dječice draga! do vidjenja! još samo jedan žalostan pogled na ono, što mu je za Bogom najmilije — na dječicu, još samo jedan pogled u suzno oko vjerne žene i on zašuti, oči se zaklope. Jao djeco! dobri otac je umro, zavrisnu žena i majka. Oče! oče! ali otac ne da više odgovora. Grabe djeca ruku hladnu mrtvog oca, ljube ju, ali ruka se ne miče. Plač i jaukanje napunilo siromašnu kućicu. Hotio sam, da je tješim, ali bijaše nemoguće, plakao sam sa plačućima.

Mnogo godina se on mučio i trudio, da pribavi krušca za svoju ženu, za svoju djecu, a sada leži mrtav. Tko će hraniti one, koje je do sada on hranio? što će od tih sirota biti?

Jeli to plaća za trud i muku? Idi tamo i promatraj taj prizor, pak se pitaj i uči: nema li, ne mora li biti plaća preko groba, poslije smrti na drugome svijetu? Grozan i zdvojan bi bio naš život na zemlji, da nemamo nade, i da u istinu ne bi bilo boljeg života na drugom svijetu i plaće, koja bi osladitila sve naše zemaljske žuhkoće. Grozna ova bol plačuće dječice bila bi neutješljiva, da nisu sa majkom si znala za onu, koju im otac rekao: „do vidjenja", da nisu znala za onu: „još kratko vrijeme i vidjet ćemo se". Zato i veli sv. Jerolim: „Djelo će se dobro platiti"; stoga nam ne smije biti nijedno djelo preteško, jer se njim slava vječna i srećna postizava. „Ruka poslenoga tvori bogatstvo."

Nije to plaća, kako spomenuh, vremenita, zemaljska, takova bo plaća je od male vrijednosti i od kratkoga vremena; jer što ti koristi, ako za koje stvari dobiješ hiljade i hiljade, kad sutra možeš oboljeti, možeš umrijeti, pak pred Boga prazne ruke donijeti? Što ti koristi, ako se kiniš pri ovom ili onom poslu, ako se mučiš u raznovrsnim tvornicama, ako ti po tom slijedi žalosna vječnost?

Kršćanskom radniku trud i muka ne može se naplatiti nikakovim zemaljskim dobrom; njegov je znoj više vrijedan, nego najdragocjeniji biser i drago kamenje, koje blista na kraljevskoj kruni; žuljeve njegove ne mogu svi miljunaši ovoga svijeta naplatiti; samo jedan je, koji je to kadar učiniti — dobri Bog — čiji andjeli sakupljaju kapljice znoja lica radnikova, da ih stave u srce Isusa Krista Boga živoga i Spasitelja našega, koji opominje radnika: moli i radi". U tim riječima sjedinjuju se duševne i tjelesne sile čovjeka, da njima Bogu služi, jer tko moli, misli na Boga, pak radi tako, kako je Bogu ugodno i milo, a svaki takov rad je kao molitva, te se njim i slava daje Bogu dragomu i ljubav vraća presvetomu srcu Isusovu, iz kojega izvire sama ljubav za kršćanskog radnika i za svakog čovjeka. Koji tako rade, oni mole uvijeke. Zato je rekao sv. Ignacije subratu svomu, jednomu redovniku, koji bijaše zidar: „svaki put, kada

stavljaš kamen na kamen, žlicom mećeš mort na zid, poljepšaješ si krunu, koja te čeka u nebu".

Žuljevi takova radnika će sjati poslije smrti poput sunčanih sjajnih trakova; ti žuljevi prave ljestve, koje sižu do neba; a znoj na radničkim rukama, daje im veću čast, nego najljepše blistajući prsten na prstima, jer rad je rudnik iz kojega se spas i blagoslov vadi za vremenito i vječno dobro.

Prema tomu i veli Duh sv. u sv. pismu: „Život radnika, koji se svojim zadovoljava, zasladit će se i u njem ćeš naći blago", blago najme, kojim si pobožni radnik može nebo kupiti.

Zato kod rada treba imati dobru nakanu. Krojač neki, koji je ležao na smrtnoj postelji, zamoli svoju ženu, da mu donese šivanku — iglu. Žena i djeca mislili su, da ima vrućicu, da bunca. Primiv on iglu u ruku reče: oj iglo! nikada te nisam navodio, nego iz ljubavi prema dragomu Bogu; nijedan šav nisam s tobom načinio drukčije, nego kao da bi Isusu odijelo šivao. Ti ćeš mi sada biti ključem, kojim ću si otvoriti nebo. Tebe ću sobom ponijeti pred Spasitelja Isusa Krista. To izusti, pak dušu pusti.

Dakle trud i rad spojen sa molitvom i dobrom nakanom je u istinu ključ, koji otvara vrata nebeska.

Kada je tko zamolio rimskoga poglavara Katona, da ga prime za gradjanina rimskoga, pogledao bi mu najprije ruke, pak samo onoga, koji bi imao tvrde ruke, kao znak marljivosti, primio bi medju gradjane.

Tako će stajati pred Bogom svaki čovjek i kazati ruke svoje, a jao si ga onomu, proti komu će one svjedočiti i kazati: nismo radile iz ljubavi prema Bogu, nismo radile dobro ni marljivo; jao zato, jer je lijenost početak svakoga zla.

Vidimo marljive, poslene, čestite kršćanske radnike, da su sigurni, veseli, sretni i zadovoljni. Tko po danu spava, bit će mu sigurno nemirna noć; u jutro će biti satrt, izmučen, nezadovoljan, za radnju manje sposoban.

Uz Boga i molitvu je radnik i sa malim, što ima, zadovoljan.

Bijaše vrlo siromašan zanatnik, koji je svakog dana ranim jutrom došao u svoju radionicu, pomoliv se prije dragom Bogu. Radio on marljivo dan na dan, te si glasno i veselo uz svoj posao pjevao. Bogati neki trgovac bijaše mu u susjedstvu. On mu reče, da će mu dati lijepu nagradu, ako ne bude više pjevao tako rano, jer da ga to smeta u njegovu snu. Siromašni meštar si pomisli: dobro će biti na labak način zaslužiti oveću svotu novaca. Obeća trgovcu, da ne će više pjevati, a trgovac isplati obećanu mu svotu. Obrtnik nije nekoliko dana pjevao, novac zatvori u ladicu, na kojoj je par dana sjedio. Noći nije od tog časa nijedne imao mirne, jer bijaše vazda u strahu, da mu ne bi tko novac ukrao, pak i mislio o tome, kako će mu taj novac lijepe kamate donijeti. Uvidio je napokon, da mu je taj novac kao lanac, koji ga nikamo ne pusti od ladice; da mu je oduzeto pjevanje i veseli život, pak ga zato uzme i odnese onomu, koji mu ga dao rekav: „neka vam bude vaš novac, jer je on zločesti duh, koji čovjeku ne da mirno ni spavati, a meni neka bude rad i veselje!" Od toga časa čulo se u njegovoj radionici opet veselo pjevati i marljivo raditi, te je od tog časa postao opet zdraviji i čiliji, jer rad je takodjer sredstvo, po kojem se zdravlje uzdržaje, a poremećeno zadobiva. Zato i sveci, pa ma oni i pustinjaci bili, bijahu uvijeke posleni, nikada besposleni.

Sveti Antun, pustinjak, bi znao sam sebi reći:

„Antune! ako hoćeš omiliti Bogu, moli; ako ne znaš moliti, radi; uvijeke čini nešto dobra, pak ti ne će manjkati pomoć s gora“.

Krasno pjevaju naša braća Slovenci:

Kdor hoče živeti
In srečo imeti
Naj dela veselo
Pa moli naj vmes
Zvonovi zvonite
K molitvi vabite
Ker prazno je delo
Brez žegna z nebes.

Iz svega do sada rečenoga se razabire, da medju glavna djela kršćanskog radnika spada molitva, koju kada će savjestno obavljati, ne će oćutiti boli u sebi, koja bi ga grizla i izjedala te nesretne mu dane pribavljala, a to je takodjer radniku plaća za njegova dobra djela.

Tuže se gdjekoji radnici veleći: mučim se kao zmija na trnu, pak mi se pri imetku ništa ne pozna. A zašto se ništa ne pozna? Želimo li, da nam rad donese lijepe plodove, mora doći blagoslov od Boga, taj se pako zadobije molitvom, vjernim i pobožnim radom.

Čita se u sv. evandjelju o talentu. Tomu talentu je sličan rad, ako ga čovjek savjesno i vjerno obavlja.

Onaj, koji je dobio od gospodara pet talenata, privrijedio je s njima drugih pet, zato ga gospodar pohvalio i postavio ga gospodarom pet gradova. Tako će Bog pohvaliti pobožnoga radnika, te pustiti rosu milosti svoje na djelo njegovo, pak mu rad ne će biti uzaludan, već će donijeti lijepih plodova; dakle blagoslov Božji opazit će se. Usuprot lijenog slugu je

gospodar pokudio i bacio u tamnicu: tako će učiniti Bog sa bezbožnim, prokšenim čovjekom; donijet će mu rad trpkoću i jad.

Ako ti se višeputa i čini rad neugodan i težak, čini ga dragovoljno i promisli, da ne samo radnik, nego svaki u svom staležu i zvanju svoje dužnosti dragovoljno vršiti mora, jer to je volja Božja, jer je svakomu njegovo zvanje opredijelio Bog, i zato mu on daje dovoljno svoje svete milosti i sposobnosti, da ih može izvršivati, pa ga ma i žrtve stojalo. Čim je teže, pak dragovoljno učinjeno djelo, tim je u očima dragog Boga veće cijene. Zato je mnogoputa znao reći sv. Franjo Xav.: „Nema djela tako teškoga, koga ne bi ja iz ljubavi prema dragom Spasitelju Isusu Kristu na sebe naprtio!“

Tko ovako čini, nikada se ne čuje jadikovka ni tužba iz usta njegovih; činit' će po svojim silama, jer veli Isus: „Komu je mnogo dano, od njega će se mnogo i tražiti; komu je manje dano, manje će se i tražiti od njega.“ Tko si nije svjestan, da mu je Bogu za volju raditi, taj će naskoro hodati od radionice do radionice, te držati za svoju dužnost: tatbinu, taštinu, tudje žuljeve grabiti itd. i eto tako će mu nemir duše nastati.

Sve naše sile imamo od Boga, pak ih moramo rabiti po Božjoj volji sa poniznošću i prositi Boga, da nam dade milosti, da možemo vjerni i ponizni biti u našem radu, a ne tražiti hvalu od ljudi. Za Boga moramo raditi, jer tad se vesele andjeli našoj marljivosti, kao što se raduju vragovi našoj lijenosti i nepravednom radu.

Rad spoji s poslušnošću. Što nam osobiti blagoslov od Boga dobavlja jest poslušnost. Poslušni imamo biti svojim predpostavljenima; jer je svaka

oblast od Boga. Dok su učenici Isusovi bez njega lovili ribe, ništa nisu ulovili, ali kad su poslušni bili, pak na riječ Isusovu mrežu pustili u vodu, uhvatili su obilno riba.

Poslušnost pribavi blagoslov radu našemu. Tko je poslušan, taj je vjeran radnik, koji će savjesno nastojati, da svojemu gospodaru i poslodavcu u ničemu ne naškodi; jer što bi koristilo cijeli Božji dan se mučiti i raditi, a pod večer gospodaru škodu nanijeti, sebi pako na ledja grijehe nepravednosti natovariti?! A pravedni nebeski otac veli: „nitko ne može doći u kraljestvo nebesko, dok zadnjega filjira ne isplati", t. j. dok sve krivice ne popravi i ne izpravi. I onaj radnik, koji potajice zlo čini svomu poslodavcu, dobije plaću kao što i onaj najpošteniji i najvredniji, ali plaća takova ne može imati blagoslova, od nje se nadati malo dobra, „kako došlo, tako prošlo". „Tko u strahu Božjem marljivošću ne stiče, kuća će mu se razoriti" (Sir. 27. 3). Tko u strahu Božjem radi, rad će mu se poznati.

Ne smije radnik zaboraviti na svoje duševno ni tjelesno dobro.

Bog je lijepo uredio svijet. Svaki po svojim silama, koje mu je Bog dao, neka radi, a niti će poslodavac zahtijevati od svoga čestitoga i poslušnoga radnika, da čini više, nego može, jer „što je previše, nije ni s kruhom dobro". No ima i takovih radnika, koji se tuže na svaku malenkost, uvijeke mrmljaju, ničim nisu zadovoljni, a tomu je uzrok lijenost, zloba; pak vazda nepravedno viču: on bi radnika rado izrabiti.

Ljubav neka bude u svakom poslodavcu; ljubav neka ima dom svoj u svakom radniku, pak se ne će čuti jadikovke, nezadovoljstva, već će se tjelesne snage umjerenim radom krijepiti i jačiti, a neumjerenim bi

se zdravlje narušiti moglo. Ružice lijepo uspijevaju, kada je umjereno zalijevamo, usuprot udušit će se, ako ćemo ih pod vodu staviti.

Pri radu ne zaboravimo na spasenje duše. Čitamo u sv. evandjelju: „Marta, Marta brineš se za mnogo, a samo jedno ti je potrebno". To jedno je spasenje duše, oko čega ima radnik lijepe zgode i prilike, da radi. Radnja ne smije biti zapreka pri spasenju duše, dapače ima biti sredstvo, po kojem se spas lako postići može. To je lako. Započmi svoj posao molitvom; moli kad radiš; moleć završi svoj posao; moleći radite, radeći molite! „Sve što činite riječju ili činom, sve to činite u ime Isusa Krista", opominje nas apoštol naroda. Slabi smo, zato prije svakog čina pogledajmo gore, odkuda nam okrepa dolazi i čija nam je pomoć potrebita; svoje srce dignimo k Bogu, koji ga stvorio. Tijelo takvoga sluge Božjega radi doduše na zemlji, ali srce je njegovo kod Boga u nebu, i tako je djelo njegovo sjedinjeno s Bogom, a djelo ruku njegovih smjera onamo, da omili Bogu. Sjedini djelo s molitvom, jer badava rade, ako Gospodin ne sagradi kuće t. j. bez Božje pomoći uzaludan trud i muka.

Bezbožni, nevjerni radnik si kuje nesreću i nezadovoljstvo; radi samo za ovaj svijet, za zemaljsku dobit; njegovi su čini slični onim mjehurićima, koje djeca od sapunice prave; vrti se simo tamo, ali što dulje radi, to nezadovoljniji postaje, a što k tomu ima drugo očekivati iz usta Božjih, nego onu: „ti si već primio svoju plaću"; mjesto blagoslova sakuplja prokletstvo svojim radom, jer djelo svoje obeščasti ružnim mislima, riječima, zlom nakanom i zlim činima. Takovi dakle nemaju ovdje ništa dobra, a preko groba ih čekaju patnje, koje su si sami priredili.

*

Čestiti majstori, poslodavci nastoje, da se u njihove radionice pripuste sami čestiti radnici, da ne bude njihova poslovnica leglo svega zla, po čemu bi došlo prokletstvo, a ne blagoslov vrhu poduzeća njegova. „Niti je onaj što, koji sadi, niti onaj, koji zalijeva, već Bog, koji daje, da raste“ (I Cor. 3. 7.).

Sa tamjanom molitve valja svako djelo da posvete njegovi radnici; Bog radi s njima, oni imaju raditi s Bogom. O kako ugodno je takovo družtvo! Isusa gledajmo i čujmo, koji nam dovikuje: gledaj, kako radim ja, tako radi i ti!

Od psa se zahtijeva vjernost, a čovjek, da bude nevjeran Bogu svomu za neizmjerna dobročinstva, koja mu daruje!?

Znaj majstore, da radnik, koji je vjeran Bogu i koji radi o spasu svome, bit će i tebi vjeran; a radnik nevjeran Bogu, na štetu je poslodavcu svomu.

U radu utječi se pod raspelo. Patnje i
i a rada nas ne smiju odvratiti od Boga; jer kamo-
d se okrenemo, kamogod dodjemo, kao što smo već
, u svakom staležu i zvanju nadodjemo na bijede
nevolje, zato su i nazvali ovaj svijet „dolina suza“.
S vako doba, svaki stalež ima se boriti svakojakim neugodnostima i mukama: visoki dostojanstvenici i niski činovnici, kralji i podložnici imadu razne križeve, koje nositi moraju; poljodjelac natapa svoju njivu znojem lica svoga; trgovac se bori raznom i promjenljivom srećom; obrtnik se tuži na težak rad; otac ima brige i križ u svojoj obitelji, mati sa svojom djecom. Svaki dakle ima svoj križ, akoprem se kadkada pokažu dani veseli i mirni, ali iza njih slijedi drugih sto tamnih i maglovitih. Božja providnost nam je to za našu sreću opredijelila. Da nema tih križeva, zaboravio bi čovjek brzo na vječnu sreću preko groba. Neprilika

je ovdje, neugodnost je ondje. Zar ne bi čovjek morao zdvojiti u toj suznoj dolini usred takovih prilika, da ne dobivamo, kako to već rekosmo, utjehe, spasonosne utjehe? Gdje ćemo ju naći? da li u tijelu, koje je samo slabo i nejako? da li u varavom svijetu, koji pale dublje tura, da budu nesretni, a ne da ih pridigne? imamo li se tomu nadati od uma čovječjega, od pameti lažnih proroka, koji očekuju kraljestvo nebesko na zemlji, koji očekuju nebo bez Boga i bez vjere? Sve su to otrovna vrela i jao si ga njemu, koji svoju žedju želi utišati iz toga vrela!“

Bog početnik našega života jest onaj, koji nam bijede i nevolje ublažiti može, gdje utjehu naći možemo. Idimo pod raspelo, ondje ćemo naći zdenac, iz kojega se moramo napiti, ondje ćemo naći utjehu i pomoć u našoj zemaljskoj nesreći. Onaj na križu govori: „Dodjite k meni svi, koji ste opterećeni i žalosni, dodjite, ja ću vas utješiti i okrepiti!“

Radniče! kada rad i boli prezireš, idi na Kalvariju i naći ćeš utjehu u svojim neprilikama; na srcu umirajućega Spasitelja nalazi se prava utjeha, tim više, što te sâm Isus zove: „dodjite“. Pred njim možeš srce svoje otvoriti, nitko te u tom ne će priječiti; jer ih u današnje doba u istinu premalo dolazi na Kalvariju, pod križ, gdje se najlaglje glas boli i križeva naših razumije. Tu kršćanskom radniku propovijeda Isus sa propovijedaonice križa: „Ja vam priredjujem stan, kako je otac moj meni pripravio.“ Isus Krist je ušao u nebo po muci i po krvi, s toga i mi križeve svoje strpljivo nosimo iz ljubavi prema dragom Spasitelju, pak ćemo lako doći za njim u nebo, jer svaki naš križ je ključ, koji nam Bog dragi daje u ruke, da si njime vrata nebeska otvorimo.

Ako hoćemo pravo znati važnost križa i trpljenja,

koračimo k srcu Isusovu, tu je škola, gdje se možemo naučiti, kako valja križ ljubiti.

Kada je Poncij Pilat odsudio Isusa i dao mu donijeti veliki križ, da si ga nosi na brdo, na kojem će umrijeti, Isus je obadvjema rukama obuhvatio križ i usnicama ga srdačno poljubio, voljno na svoja ramena ga uzeo, nosio i za nas na njem umro. To je njemu najsladje mjesto, koje je on 33 godine na zemlji tražio.

Mnogi i mnogi su slijedili Isusa i dragovoljno nosili križeve i ljubili nevolje. Zato je mnogoputa i rekla sveta Terezija: „Gospodine! ili trpjeti ili umrijeti". Sveti Ignacije veli: „Ako te Bog pohodi s nevoljama i križem znaj, da želi nešto velika od tebe učiniti, da te želi do krjeposti i savršenstva dovesti, jer nijedno drvo nije kadro vatru Božje ljubavi upaliti tako, kako drvo križa."

Radniče kršćanski! jesi li ti do sada časti i bogatstva ovoga svijeta držao za najveće dobro života; jesi li dušu svoju premalo cijenio i poradi toga križ i muke izbjegavao, dodji na križni put i daj, da pet rana Isusovih, kao pet sjajnih zvijezda, rasvijete tamnu komoricu srca tvoga; pomisli, da je tvoja duša više vrijedna, nego sve zlato i bogatstvo ovoga svijeta, što se vidi s toga, što je Isus dragi, — komu čast i slava — svoju svetu krv za nju prolio; promisli takodjer, da ti je tvoja duša jedna jedina za tebe, ako ovu izgubiš, sve si izgubio, ako si ju pako spasio, sve si zadobio! U tvojoj pameti se hiljade misli kroz dan porodi, a medju njima neka bude svaki dan i ona istinita Isusova izreka: „što koristi čovjeku, ako cijeli svijet dobije, a na duši škodu trpi?" Znam, da ćeš na križnom putu, koji ti je Isus dragi utro svojim stopama, naići na neprilike i ismjehavanja kod prijatelja ovoga

svijeta, koji ljube samo ovaj svijet; ali ništa zato, to te neka ne smeta, već sa svetim Pavlom drži taj svijet blatom, izmet i nestalnost. Ta poznato je, da svakog dneva poumre na hiljade ljudi: mladi poumru mnogi, a stari svi. Ne živi tako, kao da bi ti sâm morao ostati na tome svijetu, nego nosi rado križ, koj ti dragi Bog naprtio; nosi po volji Isusovoj, pak će biti križ i tebi znak slave tvoje!

Pri tom pomisli u svojim neprilikama, da si zaslužio i mnogo veću kaznu zbog svojih grijeha. Pomoli se odmah Bogu, kad te zlo snadje i reci: „O Bože moj u pomoć mi priteci, bez tvoje pomoći morat ću podleći!" Primi nevolje kao pokoru za svoje grijehe i reci: zbog jednog samo smrtnog grijeha zaslužio sam oganj vječni; jedan samo smrtni grijeh dosta je, da me u vječnu nesreću pokopa, a ja imam mnogo i premnogo opačina na sebi." Spoji sve svoje patnje sa Isusovim patnjama, to sjedinjenje će ti je osladiti i posvetiti. Trpim, istina, ali trpim za svoga Boga, on trpi sa mnom; sjedinjujem svoje uzdisaje s njegovima; svoje suze sa suzama Isusovim. To je moja utjeha.

Uzimaj rad kao pokoru. Ne prosi toliko, da te Bog riješi tvojih patnja, koliko da ti dade milost, da možeš sve neprilike dragovoljno podnašati, te volju Božju vršiti u svakoj stvari: „Neka me mine ovaj kalež, ali ne moja, već tvoja volja neka se vrši."

Promisli, da svaki križ dolazi iz ruku Božjih, ako se ga želiš odmah otresti, naići ćeš na još teži križ, koj će ti svijet dati. Križevi svijeta teži su od onih, koje Bog daje.

Razmišljaj sam u sebi, da su samo dva puta, koji k sreći vode: put nevinosti i put pokore. Onaj prvi put nedužnosti je već zatvoren za mene, jer sam sagriješio i preostaje mi drugi put, put najme pokore za

spasenje moje. Taj je zadnja daščica po kojoj mogu isplivati iz mora grjehota u luku spasa, Bog mi ju nudja, da se za nju uhvatim. Hoću li tu daščicu od sebe turnuti i za uvijeke nesretnim postati?!

Ne drži svaki križ za kaznu ili za nesreću! To su Božji putevi; Bog zna, što nam je potrebno.

Ne tuži se često pred drugima na svoje muke, jer tvoja žalost dosta puta je veselje tvomu susjedu, a te tužbe značile bi mrmljati proti odredbama Božjim.

Nije zabranjeno u svojim se neprilikama potužiti pravomu si prijatelju i srce mu svoje otvoriti, ali medju tim prijateljima prvi neka bude onaj, koji je rekao: „dodjite k meni svi, koji ste opterećeni, umorni, ja ću vas okrepiti.“

U radu gledaj na plaću i u Bogu traži utjehu. Muke, križ i težak rad pribavljaju nam blaženstvo u nebu. Jednoć ćemo po sve vijeke Boga slaviti i njemu hvaliti, što nam je te križe poslao, po kojima su sveti u nebo došli.

Napokon razmisli, da će naše patnje jednog dana svršiti, da ćemo gorki kalež naskoro isprazniti. Još nekoliko godina, nekoliko mjeseci, pače možda nekoliko samo dana i eto nema više muka, a onda o kolika utjeha pred lice Boga sa križem u ruci stupiti smjeti!

U ostalom nije zlo, ako mi svoje patnje ćutimo, jer Bog ćuvstva ne proklinje, pošto je to naravska posljedica kod čovjeka. On ne zabacuje suze, pače On je posvećuje, jer On je sâm plakao nad smrću Lazarovom i suze lijevao nad propašću Jerusolima; On je molio Oca, da ga mine kalež muka.

Bog je dakle pravi tješitelj.

Pobožni Job sjedio je u ranama na smetištu. Dodjoše k njemu prijatelji tako zvani, koji mu nisu zacijelili nijedne rane, nisu mu ublažili boli ni najmanje. To bijahu slabi tješitelji.

Tako se dogadja i dandanas, da dodje k radniku čovjek u plaštu himbe, da je tobož' voljan rane srca njegova liječiti, ali poput lukave zmije smuti pamet i duh dobroga radnika. I tu čestit radnik ne smije smalaksati ni zdvajati, već odmah zazvati Onoga, koji hoće i kadar je rane srca čovječjega iscijeliti. Onaj koji je svojim radnicima svetim apoštolima govorio riječi vječnoga života, riječi vječne ljubavi, bit će i nama najbolji prijatelj i dobročinitelj. Isus je taj prijatelj, On je onaj dobri otac, koji je pohrlio u susret svomu rasipnomu sinu — griješnomu čovječanstvu — i ljubežljivo ga zagrlio; On je onaj pastir dobri, koji je izgubljenu ovcu tražio, našav ju, metnuo na svoje rame, da joj povratak k stadu olakoti; On je onaj tješitelj, koji k sebi zove sve, koji su žalosni i opterećeni; On je onaj sudac, koji je preljubnici oproštenje osigurao i zlobne, te zavidne tužitelje njezine osramotio. Milostivan dakle bijaše prema grješnicima.

On je onaj Bog-čovjek, koji je nad bezbožnima i nezahvalnima, koji su mnogo dobra od njega primili, plakao, jer je vidio zlo, što će ih stići; On je onaj, čija riječ je dosta bila, da se vjetar i more umiri, da mrtvi ožive. Taj isti ima i sada moć i srce, da ti brige olakoti i rane srca tvoga ozdravi. Njegovo sveto srce bijaše otvoreno za svakoga nesretnika, pak i sada suze i uzdisaje naše čuje i ćuti.

Iz presvetog oltarnog otajstva u svetohraništu čuje se Božanski glas: „dodjite k meni, vaše muke i nesreće stiču novo pravo na moju ljubav; dodjite k meni tkogod bio, u mene ćete naći mir i utjehu, ja ću vas okrijepiti; vaši vas prijatelji zaboravljaju, dodjite k onomu, čija ljubav prema vam ne će imati

kraja ni svršetka!“ Poziv je Božji, riječi su to nepogrješive. Zove nas ono srce, koje je boli neizrecive podnijelo, muke strašne pretrpjelo za naše dobro. Srce božansko tješilo je učenike njegove, kad im srce krvarilo od žalosti, kad se je Isus dijelio od njih. Ja odilazim, reče, i vi ćete k meni doći, vaša žalost pretvorit će se u veselje, koje vam ne će moći nitko uzeti.“

Kako svima, tako i vama radnici govori Spasitelj. I vi ste sada opkoljeni mukama i neprilikama, ali doći će ura, kada će tih nestati, a na njihovo mjesto doći veselje, koje vam nitko ne će oteti. Mene su žalostili i vas će po mom odlasku žalostiti i mrziti, ali ne bojte se, ja sam s vama u sve dane. Taj nauk govori svima pak i tebi radniče, ne odali se od njega, koji te ljubi, pak će ti breme biti slatko, pak ćeš moći reći: „o kako je srce naše gorjelo, kad je s nama govorio!“

Čuvaj se krivih proroka. Vražji su čini, paklensko je djelo, tko radnika, poljodjelca itd. odvraća od izvora života, tko radnika ne pusti k Bogu, već ga kao prikuje u tvornici i radionici, da na nedjelje i blagdane ne može potražiti srce Isusovo, gdje bi se utješio i nove sile si pribrao, da u slijedećem tjednu uzmogne opet veselo nastaviti svoj rad. Komu je uskraćena ta utjeha, podleći mora pod tim teškim križem, a usred muka i boli zdvojiti. Nitko nema prava radnika odvratiti od Boga, od Isusa Krista, koji je vrelo života. Nijedan poslodavac nema prava, da pošto ti njemu dragovoljno žrtvuješ sve svoje tjelesne sile u tjednu, da mu i dušu svoju dadeš odnosno, da ju njemu za volju za uvijeke izgubiš.

S druge strane radnici imadu dužnost i pravo, da takove poslodavce, takove tvorničare s mjesta ostave.

Kako ugodna je prisutnost našega nam prijatelja u vrijeme naše bijede i žalosti, tako je slatka prisutnost našega nam Spasitelja u presvetom oltarnom otajstvu, koga nam je ovdje često potražiti, jer on je naš liječnik, naš prijatelj. „Vjeran prijatelj je rijetko blago, veli sv. pismo, i dugo moramo tražiti, dok ga nadjemo.“ Teško se na dobra prijatelja namjeriti, još teže je dugo si ga uzdržati. Nama pako, kršćanski radnici, nije teško naći prijatelja, jer on nas sâm traži i veli: „Evo ja sam s vama u sve dane do svršetka svijeta.“ Dakle naći ga je lako, uzdržati si ga nije teško, kad sâm veli, da će na vijeke biti s nama.

Stan Isusov, svetu njegovu crkvu ćeš u svakom mjestu, u svakom varošu naći, gdje ga možeš potražiti i s njime se sjediniti. Doći ćeš u grad, gdje ćeš vidjeti na sve strane visoke dimnjake raznih tvornica, na koje suklja crni dim, kao da želi zakriti oko Božje, da se ne vide grijesi, koji se u njem čine. U tom gradu ćeš nefaljeno vidjeti i kuću Božju, u koju će te svakog jutra zvati sa zvonika glas Božji. Glasu tomu odazovu se mnogi kršćani, pak ih je moći rano u jutro naći: kako kleče i Bogu se pobožno mole. Vide ispovjednika svećenika u ispovijedaonici, gdje oprašta grješnikom grijehe mjesto Boga, a po tom služi svetu misu, da joj prisustvuju dobri ljudi.

Medju ovim vjernicima zar ne bi svakog dana mogao i morao čovjek opaziti i čestita radnika? Ako ne može ostati u crkvi dulje od nekoliko samo časova, primit će dragi Bog njegovu molitvu, ma i kratka bila. Žena siromašna darovala je samo jedan novac, pak je mnogo učinila, jer je dala od dobroga srca. Ideš li mimo otvorene crkve, a nemaš vremena, da se moliš, korači unutra, prigni svoje koljeno pred Isusom, za kojeg ti pred oltarom goreća svjetiljka

kaže, da se nalazi u presv. oltarnom otajstvu u svetohraništu. i reci: srce Isusovo daj, da te sve više i više ljubim! možeš odmah otići i znaj, da će te ovo malo riječi cijeli dan veseliti i jačiti.

Kruh, koji jači srce čovječje, krijepi dušu, valja, da i radnik češće prima t. j. tijelo Isusovo kod presvete pričesti, jer se tako usko sjedinjuje s Isusom Bogom: „Tko jede moje tijelo i pije moju krv, ostaje u meni i ja u njem," veli sâm Isus Krist, komu slava po sve vijeke. Poslije sv. pričesti nije čovjek sâm, da se bori proti paklenskomu neprijatelju, već je s njim i Bog, koji se bori. Gdje je pak Isus — najveća svetost i savršenost — od onuda moraju zli dusi pobjegnuti, tu imaju šutiti sve strasti, sva zla nagnuća.

Nebeski taj kruh jačio je svece Božje i mučenike, da su radosno podnašali i podnijeli sve muke iz ljubavi prema Isusu, da nisu zatajili svoje vjere u Boga i Spasitelja svoga. A čega da se on boji, tko Isusa u svom srcu nosi?! Ako je Bog sa mnom, tko može proti meni?!

Sv. apoštol Pavao je kazao: „ja mogu sve u onom, koji me jači," a to je Bog.

Ajdemo sada u radionicu, gdje je mnogo radnika zaposleno! Ima ih svakojakih: pogledajte one, koji neće ništa čuti o Isusu, kako su mrka i nezadovoljna lica, a pogled im nesiguran; čujte kako se tuže i mrmljaju; kako im je svaka plaća premalena, svaki posao pretežak; kako se rote i zavjeruju proti svakomu, koji je čestit te ne će, da s njima u jedan rog puše, da s njima po krivom putu putuje, koji ne žedja tudje krvi, ne želi tudje stvari.

Okrenite se na drugu stranu i promatrajte one tamo radnike, koji više puta k stolu Gospodnjem pristupaju, kako su jasne i zadovoljne njihove oči, kako

se na njihovom obrazu sama sreća, zadovoljstvo i veselje čitat može, dočim si oni prvi sami stvaraju neprijatelje!

Sve, što smo do sada spomenuli, spada u dužnosti svakoga čovjeka, a spada i k radu radnika, koji imadu mnogo takovih prijatelja, koji su ih voljni samo unesrećiti, pak zato rado obilaze oko njih kao ručeći lavovi, kao lukave zmije.

Medju ove neprijatelje spada, kako to sv evangjelje navadja, opasan neprijatelj, koji spasu i dobru čovjeka, dakle i radniku prijeti, a taj je svijet.

Ovdje razumijevam svijet kao pozorište taština. školu naslada i požuda, središte mekoputnosti, sijelo lijenosti. Takovu svijetu nije Isus kralj ni gospodar, već mu je poglavica vrag, zato i Duh sveti opominje, da takovog svijeta ne ljubimo, niti ono, što je u njem. To je onaj svijet, koji su sveti mrzili i bojali se ga, zato su i sveci postali, jer za njih takov svijet bijaše mrtav i oni za svijet. Držali su se riječi apoštola: „da ljudima omilim, ne bih bio sluga Isusov." Tko kaže, da ljubi svijet, pak istodobno, da ljubi i Stvoritelja, on je lažac. U takovu svijetu može čovjek sve biti samo ne dobar kršćanin. Kršćanin n. pr. ima svetu dužnost, da čini dobra djela i da nastoji o svom spasu: „radite, dok je dana"; kršćanin mora sam sebe vježbati u zatajivanju sama sebe, kao što to učeniku Isusovu dolikuje. Djeca pako ovoga svijeta ne mare za te dužnosti, ona bi rado posvuda lagodno i ugodno imati, dočim se od kršćana traži marljivost i poslenost. Put kršćaninu je trnjem posipan, djeca pako ovoga svijeta stupaju po glatkom putu naslada i raskalašenosti. Ne snaša se, ne ljubi se dakle život kršćanski sa životom svijeta; zato veli sveti Augustin: „Ne ćeš li biti neprijatelj Božji, ne budi prijatelj svijeta."

I svijet zahtijeva tešku i napornu službu. Znate li, kako on tu službu naplaćuje? Nezahvalnost je plaća ovoga svijeta. Ne isplati se dakle svijetu, kakov smo gore opisali, služiti.

Vidili ste ili ste već čuli, kako su krivca (služio je ovomu svijetu) vodili na stratište, na pogubljenje, pod vješala. To je dakle novac, kojim se plaća onim, koji svijetu robuju, njemu služe; presretan je pako onaj, koji tebi, o Bože, služi!

Na te pogibli svijeta tužio se sv. Augustin ovako: „O zavedljivi svijete! ti obećaješ sve dobro, a daješ smrt; obećaješ veselje, daješ uzrok žalosti; mir obećaješ, zdvojnost daješ; obećaješ krasno cvijeće, ali se brzo posuši; obećaješ mnogo, a daješ malo, ne ispunjuješ ništa.“

Svijet pokvareni unesreći i mnoge radnike na zemlji, a vječnost im nesrećnu pripravi, jer je zaslijepi svojim grješnim nasladama i pohotama. Istina je, da je čovječje srce stvoreno za veselje, ali ne za veselje takovo, koje za sobom ostavlja same trpkoće i gorkosti, već valja da ima srce naše veselje, koje će vazda trajati.

Čuvaj se zlih družtava. Znamo, da se ustrajaju svakojaka družtva kao što su: gombalačko družtvo, pjevačko družtvo, streljačko družtvo, kazališno družtvo, krugljaško družtvo, koturaško družtvo, gospodarsko družtvo, književničko družtvo itd., a svrha ustrojenja, ne ćemo reći svih tih družtava, nego većine, je naslada vremenita, uživanje tjelesno. Muškarci osobito mladići rado zalaze u takova družtva, na onakove zabave, gdje krvavo zasluženi novac prekomjerno tako troše, da si ga ne mogu dosta privrijediti, ni odkuda smagati, a posljedica toga je siromaštvo, bijeda i nevolja. Nerazumne zabave i naslade pokvare zdravlje,

te već kao mladić mora na dugo čuvati krevet. Ako pako u ludo oboli na taj način otac, hranitelj obitelji, tko će hraniti ženu, djecu, tko će im kruh zaslužiti? To je zlo! ali to bi još neka bilo, jer kako si tko prostre, tako će i spavati, da nema još žalosnijih posljedica, koje se tiču duše pojedinaca i cijele obitelji. Koji zagreznu u vremenite naslade i požude, na vječno dobro zaborave.

Pripovijeda se za nekog kralja, da je više puta znao prirediti zabavu svojim prijateljima. Imao je pripitomljena medvjeda. Kada su prijatelji došli, dade donijeti pred medvjeda zdjelu vrućega meda. Medvjed med vrlo rado jede. Polizne jezikom, ofuri se, mumlja i vrti se oko zdjele. Slatkoća ga nadvlada, makar je med vruć, pojede ga, ali se za časak sruši na tlo i pogine.

Slični tomu su ljudi, koji drže u svojim rukama čašu naslada, a ne misle, da je u tom otrov pomješan, i ne će od toga odustati, dok sve svoje sile, svoju čast, svoju sreću, teško zasluženi novac, mir obitelji, pak vjeru, duhovni i vječni život svojoj pohlepi ne žrtvuju. To su oni, za koje veli pobožni Job: „sprovadjaju dane svoje u samoj sreći, ali u tren oka padaju u grob,“ „koji živu kao mulac i konj, koji razuma nemaju.“

Čuvaj se taštine. Crv, koji podjeda; neprijatelj, koji potkapa sreću pojedinaca, košto i cijele obitelji, jest takodjer oholost, taština u odijelu. Ta je Bogu dragomu odurna, pak zato takovi ljudi žanju već na ovome svijetu ismjehavanje, psovke, prezir i sramotu mjesto časti i počitanja.

Pogani su životinje opredijeljene za žrtvovanje, prije nego bi je u klaonicu doveli, nakitili svakovrsnim cvijećem, šarenim vrpcama i kraležima, i tako

nacifrane po gradu vodili, a onda ubili. Tako vodi pokvareni svijet žrtvu svoju — čovjeka — odjevena u skupocjeno odijelo, amo tamo medju ljude. U tom je žalostan primjer kod djevojaka. Cifraju se, kite se, da se muškarcu dopadu, a napokon padnu tako duboko, da se teško pridignu, te zaigraju svoju sreću vremenitu i blaženost vječnu.

Ovakova taština vodi do lakoumne rasipnosti. Ako se radnik namjeri na taštu ženu, morao bi imati zlatnu rudu, novac bi mu morao izvirati, kad bi hotio sve njezine nepotrebštine podmiriti. Ta znamo, da i zdenac presuši, kad se iz njega puno grabi.

Taština porine čovjeka u dugove, koje kad ne može pravovremeno otplaćivati, proda mu se ono, što ima u kući; pak se onda tuži na sve, samo se teže sjeti na ludost i taštinu, koja je tomu razlog, a tada si prekasno spočituje: kako se mogao tako zaboraviti! Tko kupuje, što ne treba, prodaje, što treba.

Čuvaj se lažnih proroka. Lako čovjek padne, ako nije osobito pazljiv na sebe, jer imamo jošte jednoga neprijatelja „koji okolo hoda i traži, koga da proždre," a to je poglavica ovoga svijeta — sotona. Njegova glavna briga je ljudstvo unesrećiti, zato sije svadju, srdžbu; podpaljuje požude; na sramote nagovara; veseli se nad svojim plijenom, koj u svoje pandže dobije; ali ćuti veliku zavist, kad vidi krjeposti kod čovjeka. On je sama oholost; on želi imati veliko kraljestvo na zemlji, zato i upriličuje lov na duše, samo da si kraljestvo vražje poveća i proširi. U to kraljestvo tmine spadaju grješnici, jer tko grijeh čini, dijete je vražje, stoji pod moćju sotone. Od koga je čovjek nadjačan, njegov je i sluga, njega nasljeduje. (II. Pet. 2. 19). Ovakovih pomoćnika vražjih valja se čuvati, jer i oni uz svojega gospodara žele

nam dušu upropastiti, umoriti. Cuvati se treba, osobito onih, koji nam na vjeru navaljuju, vjeri se rugaju i vjernike od ispunjavanja vjerskih dužnosti odvraćaju. To vam nisu prijatelji, to su lažci, koji misle svoje psovke na vjeru pretvoriti u novac, a pošto to teško ide, to se njihova svaka riječ i svaki čin baca proti katolicima. Njihovo nastojanje za slobodom, za napredkom, za domoljubljem, njihova ljubav prema narodu ništa drugo nije, nego poruga na Boga i grdjenje naše svete vjere. Čuvajte se ovih, jer oni nisu vodje radnika, već zavodioci radnika. Čuli ste, kako oni i onoga, koji najveće dobro za domovinu čini, ruglu izvrgavaju. Domoljub, dobrotvor, plemeniti čovjek u njihovim očima je ništica. Tudje dobro djelo rado zašute, a tudju pogrješku veselo rastrube i povećavaju. Nisu to radnici, već su nekolicina, koji radnike za novac u novinama truju.

Svaki od nas mora raditi bilo duševno, bilo tjelesno onako, kako nam Stvoritelj naš kaže i dužnosti staleža našega nalažu. To je svakomu poznato, pa ipak se gdjekoji tomu rado oglušuju i postanu njiva, na kojoj nečisti duh marljivo sije sjeme drača paklenskoga i na kojoj se to sjeme — lažni nauk — prime i raste. Medju ostalim mnogoputa se mogu čuti i čitati pozivi rasposlani radnicima, gdje im se piše: Braćo radnici! pozivam vas, da se toga i toga dne sakupite u ovoj ili onoj krčmi, da se porazgovorimo o položaju našem, da se posavjetujemo i dogovorimo o boljku našega života.

Na ovakove sastanke i skupštine pozivaju se radnici obično u nedjelju ili blagdan, samo da radnike od službe Božje i vjerske dužnosti odvrate. Neki se tomu pozivu odazovu odmah, drugi pako, koji jošte imadu u duši svojoj vjerskog osjećaja i poštenja, dodju

na tu skupštinu poslije svršenog blagoslova, kojemu su po podne u crkvi prisustvovali. Takove sastanke počeše današnji dan sazivati i upriličivati ljudi, koji su za Boga izgubljeni, koji su se dali na utao most zavesti, koji su se odrekli čestitoga čovječanskoga družtva; ljudi, koji se broje k stranci socijalno-demokratskoj, koji kažu, da se zovu socijalisti. Ne pozivaju oni radnike, da se medjusobno o dobru posavjetuju, o svom dobru tjelovnom i duhovnom, već ih zovu da ih na krivi put zavedu, da im sve, što je lijepa, dobra, plemenita i sveta iz srca izderu. A sada da vidimo, što je socijalizam, što bi rado socijalisti.

II. Što je socijalizam? tko su socijalisti? što bi rado socijalisti?

Prije nego protumačimo, što su socijal-demokrati ili današnji, kako ih u kratko zovemo, socijalisti i za čim oni teže, napomenut ćemo: što je pravi kršćanski socijalizam. Kršćanski socijalizam zove se i kršćanska demokracija, a članovi kršćanskoga socijalizma zovu se prema tomu kršćanski socijalisti.

Kršćanski taj socijalizam sagradjen je na nauku Božjem, na nauku Isusovom, koji nijednog čovjeka ne zabacuje, već nalaže svakomu bez razlike spola, broja i staleža, dobro činiti, a nikomu zlo: „što ne želiš, da tebi drugi čini, ne čini ni ti drugomu.“ Taj zabranjuje protiviti se vlasti bila ona duhovna ili svjetovna.

Kršćanski socijalizam zove se kršćanska demokracija ne možda zato, što bi se samo jedan dio roda čovječjega — puk — na umu imao, već čitavo čovječanstvo; jer su svi ljudi djeca jednoga nebeskoga oca i jer crkva Božja, crkva Isusova osnovana na temelju Božanske kršćanske vjere, traži od nas pravednost — dati svakomu svoje —, tudje vlastničtvo poštivati, a svoje čuvati.

Kršćanski socijalizam ne propovijeda samo o zemaljskim prolaznim stvarima, već nauča, da se kršćanski socijalisti brinu za vječnost, za dobro duša svojih. Prema tomu možemo naći i vidjeti mnoga dobrotvorna družtva upravo u crkvi Isusovoj, u crkvi katoličkoj, u kojim družtvima svaki član po mogućnosti radosno doprinese po koju žrtvu za dobro družtva, što je, dosljedno tomu, na hasan i pojedincima. Medju tim kršćanskim socijalistima raskalašenost i bezvjerski bezbožni život nema mjesta, kao što se to na žalost može opaziti kod socijal-demokrata.

Kršćanski socijalisti ne služe poglavici tmine, već jer nisu plitkoumni, priznavaju socijalizam onaj, kojemu je dao pravila sam Isus Bog, prijatelj ubogih, a ta pravila su:

Bog je naš otac; imućniji od nas kao što i svaki čovjek je naš brat; život ljudski je kratko putovanje; nebo je naša domovina; nijedan put bez muke, nijedna pobjeda bez borbe, nijedan lovor-vijenac bez zasluge.

Kad bi se ljudi držali toga socijalizma, ne bi se trebao bojati nijedan član družtva čovječjega za svoj opstanak, za svoj život.

Na drugoj strani oni, koji su zarezali ranu na tijelo družtva čovječanskoga, od koje se razvija rakrana — socijal-demokratizam — u ljudskom družtvu, većinom su bezvjerci, koji nemaju što izgubiti ili ako su što imali, prošundrali su, pak bi sada rado živjeli od žuljeva radinih ljudi, sâd bi tudja muka godila njihovom grlu.

Mnogi od tih zavoditelja stupili su u službu no-

vinarsku, odkuda sipaju paklensku vatru svoga pokvarenoga srca i to najradje medju radnike, obrtnike i seljake, jer misle da ovi ne znaju misliti i da nemaju vremena o tome treznije razmišljati; a k tomu njihov nauk je takav, da lakoumne i plitkomumne ljude, pošto je čovjek brži na zlo, nego na dobro, lako predobe u pogubno kolo.

Da se uvidi tko zlo podržaje i širi, ne treba Bog zna kakova razmišljanja o tome, dosta je, da si u pamet dozovemo samo nešto.

Znamo svi, da imade raznih crkava, raznih vjeroispovijesti, pak jeste li ikada čuli, da bi po socijaldemokratima zavedeni ljudi govorili ili pisali proti kojoj drugoj vjeri, proti kojoj drugoj crkvi, osim proti crkvi katoličkoj?! Niste sigurno. Govori se i piše proti katoličkoj vjeri, proti svećenicima katoličke crkve, proti svećenicima Isusovim. Imadu li ti ljudi razloga govoriti i pisati proti katoličkoj crkvi, proti katoličkim svećenicima? Jesu li ovi možda što krivi radnicima i obrtnicima? Je li katolička crkva možda na putu napredku i boljku kršćanskog radnika? Nipošto. Da katolička crkva nije njima na putu, već na njihovu dobrobit, to će se tekom ove rasprave pokazati.

Ti novinari za novce pišu i u svijet trube pogubne nauke; uče i pišu takove stvari, za koje znadu da će se njima ugoditi radnicima. Nagovaraju najmeti socijalisti: radnicima je dosta raditi osam sati na dan; po dovršenom osamsatnom dnevnom radu moramo, kažu, nekoliko sati obratiti na našu naobrazbu; plaća nam se mora povećati; od onoga tko ima više uzeti, pak medju radnike podijeliti tako, da ćemo svi jednako imati; vele nadalje, da im Boga ni vjere ni crkve nije potrebno.

Takov nauk osobito o dijeljenju tudjega dobra

medju sve jednako, godi uhu i srcu lakoumnih radnika; ali jer se zna, da neki imadu u svojim rukama najveći dio imetka, najveći kapital, zato oni zavodioci, koji od radnika žele načiniti divljeg i prostog čovjeka, nastoje svim silama i svim mogućim sredstvima oko toga, da te takozvane naše socijaliste od onih kapitalista odvrate, pak da ne bi prema njihovom nauku na njihov imetak pomišljali, u napetosti ih drže time, što rade, pišu i govore proti našoj katoličkoj vjeri, crkvi, proti svećenicima Isusovim, a dotle se na njihove ljude zaboravi ili se barem na nje za sada u neprijateljskom smislu ne misli. Oni grde sve, što je sveto, što je katoličko, samo da nas braću katolike medjusobno zavade, a oni, da od zavedenih katolika dobar kapital vuku.

U tom smislu rade socijalistički prvaci, njihovi najglasovitiji vodje kao što je n. pr. Marx, Lassalle, od kojih se katolici neki dadu tako zavesti, da su kod zdravih očiju slijepi. Da su svi ti navodi istiniti može se razabrati od tuda, što se u Njemačkoj, gdje ima socijalista najviše, dade tih njihovih kolovodja u sabor po radnicima izabrati do četrdesetorica, a i više, a svi su većinom novinari inovjerci i bezvjerci. Ovi kolovodje, kao što ćemo odmah vidjeti, živu o muci i radu radnika, koji se jadni dadu zavesti, da doprinašaju u zajedničku blagajnu, da ju onda ti zavoditelji po miloj si volji isprazne. Tom tobož zajedničkom imovinom upravljaju spomenuti kolovodje. Oni su stvorili pojedine skupine, družtva, grupe i odjele, a svakomu takovom odjelu stoji na čelu po jedan od kolovodja tako zvani poglavica, komu valja dati na godinu po nekoliko hiljada kruna kao nagradu. Onda imadu u svojim pravilima stavku, koju zovu „nagrada socijalističkim zastupnicima“; od ovuda si svaki

od kolovodja potegne po koju hiljadarku na godinu. Zatim imadu stavku pod imenom „za izborno kortešovanje“ i na tu se stavku iz zajedničke blagajne troše hiljade, što dakako uživaju većim dijelom ti kolovodje. Po tom je stavka „potpora novinarima“ i to nosi svakomu kolovodji po par hiljada na godinu.

Evo dakle kako se sa malom iznimkom ogroman radnički novac daje jednim te istim rovarima samo pod raznim imenima i pod raznim naslovom.

A što se daje onomu čiji je taj novac, zavedenomu najme radniku?

Ništa, a ma skoro ništa, osim onda, kada oboli, dobije toliko, da ne može, što no riječ ni živjeti ni umrijeti, za živjeti premalo, previše za umrijeti.

Čitalo se u novinama, kako su radnici socijalisti nasamareni bili u susjednoj nam zemlji u Ugarskoj. Oni u Budimpešti doprinašahu od svog teško zasluženog novca u zajedničku blagajnu, kojom je upravljao nekakav Ljudevit F., koga su nazivali ravnateljem. Ovaj kad je nakupio jedno 40 hiljada kruna, spravio ih u žep i nestalo ga, nema mu traga ni glasa, a da ga i nadju i uhvate, što bi im koristilo, kad im je novac prošundran, a pobjegli ravnatelj nema, da se radnici odštete.

Zar ne bi pametnim radnicima taj novac u mnogim prilikama dobro došao, a povjerili su ga varalici.

Čuje se, da ima u lijepom našem Zagrebu radnika, koji su se dali zavesti, pak su za kratko vrijeme doživjeli, kako im se upravljalo novcem, koji su davali u tako zvanu zajedničku družtvenu-socijalističku blagajnu. Blagajnik njihov primao novac, ali ga i potrošio na štetu radnika. Taj blagajnik bio i vodjom njihovim.

Koji imade malo okretniji jezik medju radnicima socijalistima, taj se smatra njihovim vodjom, oni ga takovim cijene, a da ni ne misle ni ne pitaju o njegovim vrlinama, o njegovoj moralnoj vrijednosti. On će im na sastancima predočiti, kako treba, da on kao vodja, posjeti socijalistički sastanak u kojem velegradu n. pr. u Londonu. Dalek je to put, a kaže, da će putovati u korist cijelog njihovog socijalističkog zbora. U tu svrhu ima dakle svaki radnik svaki dan doprinijeti nekoliko filjira. Korist je to, istina Bog, njihovom poslaniku na takovu skupštinu odaslanomu, ali pitajmo se: koja korist od toga doprinositeljima novaca? Koja korist radnicima? Da radnici na sličan način medjusobno sakupljaju filjire, pak namijene sad ovomu, sad onomu čestitomu subratu, ne raspikući, onda bi tekar mogli u srcu svome ugodno veselje ocutiti.

Zar nema i radnik dobru pamet i zdrave oči? Ima! pak će zato, ako je i zalutao, progledati i ne dati se po protuhama zavadjati te svoje žuljeve njima na pazar nositi.

Socijalisti bi rado, kao što i svaki nepravednik, svaki zločinac te svaki onaj, koji mirne savjesti nema, da ne bi bilo ni Boga, ni duše, pakla ni neba; pak zato govore, da nema plaće ni kazne ni suca na drugom svijetu. Oni bi rado, da je tako, kao što bi tati rado, da nema oružnika ni suda, ali se kruto varaju i prevarit će se.

Dodjoše dva socijalista, dva bezvjerca u stan k nekomu pobožnomu čovjeku, koji je u postu, pokori i molitvi sprovadjao dane života svoga. Rekoše mu: Zašto ti tako trapiš svoje tijelo? „Da dodjem u nebo, da budem sretan,“ odgovori čestiti čovjek. Ti ćeš se ljuto prevariti odvratiše bezvjerci i škoda za muke, škoda za trapljenje tvoje, ako poslije smrti

nema ništa. Moji ljudi! odgovori taj pošten čovjek, vi ćete se još više prevariti, ako šta ima poslije smrti.

Siromašni zavedeni radnik prevarit će se jako, ako do vječnosti ništa ne drži. Kad mu bude u vječnost poći, vidjet će, da su slatke riječi lažnih proroka zavedljive bile, da su na propast njegovu i da će se suditi po onome, što je Isus dragi učio.

Vama radnici, koji znate i ćutite, da bez Boga i vjere ništa, propovijedaju oni, koji su se Bog zna od kuda u našu domovinu doselili i u vaše se družtvo ušuljali, da je vjera privatna stvar, stvar od vaše volje; da je socijalizam i krćanstvo medju sobom kao voda i vatra; da se socijalisti moraju odreći svakog vjerskog družtva. Oni ne priznavaju Boga ni poglavara; zabacuju članke svete Božanske vjere; njihova vjera je socijalizam; njihovo nebo je ovdje na zemlji.

Ovakovu nauku daje radnicima čovjek, koji nije katolik. Iz ustiju tog čovjeka, makar i je pokvarena srca, ne ćete čuti, da bi govorio proti onoj vjeri, kojoj on pripada ili je pripadao, već se čuje, kako se blatom nabacuje na katoličku crkvu i vjeru. Malo ćeš u istinu naći židova ili pravoslavnih, koji bi govorili ili radili proti svojoj vjeri, proti svojoj crkvi, pa ni onaj, koji bi se i nalazio u redovima socijalista. A katolik on se dade od kakovegod šuge zavesti i smesti, pak udari svojim jezikom proti svojoj vjeri i crkvi one sramotne pogrde, koje je naučio i čuo od nekatolika, nekršćana.

Prosudite trijezno, kršćanski radnici, i obazrite se oko sebe i brojte, pak vidite koliko ćete u socijalističkom družtvu naći židova, osim kojeg beskućnika, koji je od svojih poslan, da vas uči vaše najveće svetinje ružiti. Čuvaju oni svoju kožu.

Zavoditelji vaši će vam reći: socijalizam je

družtvo, koje je moćno položaj radnika poboljšati. Nu promislimo malo, što nas o tom uči najnovije iskustvo?

Socijalizam često potiče radnike na štrajkovanje t. j. na obustavu radnje, koja traje po više dana, a možda i po više tjedana; njihovi neprijatelji su je potajno pobunili; radnici, mjesto da rade, planduju, dangube; kad se buna utišala vide, da su time svoju obitelj u bijedu i glad rinuli; a kad se radnici oko sebe ogledali, vide i to, da su sami ostali, kraj sebe ne će naći ni jednoga od onih, koji su ih pobunili riječju. ili pisanjem u novinama. Da im koža cijela ostane, ostavili su radnike na cjedilu.

Prigovorit će kratkovidni radnik: ta njih ni ne bijaše uz nas! Bili su, bili plaćenici, nekatolici, nekršćani, ako ne na dan vaše pobune, a to prije tako, da se svakomu radniku ne odadu, već za novac potajno rade i rovare, a koji se radnici slijepo odmah ne pokore takvomu bockanju i huškanju proti majstorima, trgovcima, obrtnicima i poslodavcima, prave im razne psine i nasilja. Sve je to od naših neprijatelja dobro proračunano; na sve moguće načine radnike motaju, samo da od sebe pažnju našu odklone, a s vremenom, da oni pograbe uzde u šake svoje u domovini našoj. Je li to ta nova sloboda?

Da čestiti kršćanski radnik po volji radi jest sveto dobro radnika; ako mu pako tu slobodu oduzmeš, oteo si dobro i spas radnikov.

Jednostavni članovi toga socijalizma ne smiju sami skoro ni misliti; što im njihovi zavoditelji kažu, to im ima biti kao članak vjere.

Socijal-demokracija je neprijateljna: vjeri, državi, družtvu čovječanskom, obitelji, posjedu; ona je proti redu i poredku, proti svemu, što postoji; ona želi bunu i nepravdu, pak zato stoji u službi onoga. koji se

digao proti Svevišnjemu gospodaru, ali zato je propao i bačen dolje s neba.

Gdje je kakova pobuna, kakov nered u državi, tu su zavedeni radnici prisutni, koji se, kao slijepo orudje, rabiti dadu od onih, koji bi se rado visoko pòpeti po ledjima radnika, koji će za plaću biti nisko potlačeni. Oni se obogaćuju, oni od tog nereda korist crpe, a siromašni radnici dadu se njim za volju, njima za korist bacati u tamnice, strijeljati i vješati.

Na to onda ostali radnici rogobore i okrivljuju one, koji u istinu radničkoj krvi i smrti niti su krivi bili niti jesu: pak ustaju proti Bogu, proti katoličkoj crkvi, proti državi, a to su sve znaci, da služe potajnim rovarima, čiji je cilj poznat.

Ovakovim naucima krivi su tudjinci sebičnjaci, vodje toga nereda. Kada vam na sastancima i na skupštinama koji brat Hrvat govori bogumrske i odurne stvari, ne mislite, da je on možda vodja, on je vaš zabludjeli brat radnik, koji bijaše plemenite duše i čestit radnik, dok nije, ne znajući ni sam kako, zalutao u pokvareno družtvo i postao od plemenite voćke divljaka, postao vikač i raspušteni besramnik. Dužnost je pako svakog dobrog radnika, da svakom zgodom, ako ne većim, to barem onim marom poduči zabludjelog brata, da je na krivom putu, kakovim marom on njega želi oteti Bogu, Božjoj vjeri.

Zar nije sramota najveća za čestita radnika, za poštena čovjeka, pa ma bio on i siromašan, stupiti u družbu onu, koju kad je počeo ustrojivati židov Marx, rekao je: „Svi proletarci sjedinite se“. A riječ proletarac znači: propalica, protuha, vucibatina, beskućnik, ništarija. Poziva dakle on takove ljude u svoje socijalističko družtvo, jer medju čestitim ljudima pristaša naći nije mogao.

Kakov cilj vojevanja, kakov general, takovu si i vojsku spremao. Proletarce jedino mogao je nasnubiti, da stupe u njegovu vojsku, jer niti je onda, a niti može sada dobiti u socijalističko družtvo čovjeka, koji znade trijezno misliti; čovjeka, koji bi nešta posjedovao, koji bi si svojim žuljevima štogod privrijedio, priskrbio. Radnik, koji je marljiv i čestit, ma bio i siromašan, ne smije se nazivati proletarcem.

Što su mnogi tako nisko pali i što su se lako dali zavesti, razlog možemo naći i u pohoti njihova tijela, o kojoj veli sv. Pavao: „Korijen svega zla je požuda“.

Zavoditelji nagovaraju kršćanske radnike i riječju i u svojim časopisima, neka se iznevjere zastavi Isusovoj i neka stupe pod barjak njihov, na kojem je napisana sloboda življenja i uživanja po volji svojoj, a ne po volji Božjoj, koja takovo uživanje krati. Kažu neki: uzet se mora od onoga, koji ima, a mi se onda uživajmo u krčmi, gdje ćemo naći i drugog spola, pak si s njime plešimo i prikraćujmo svoje dane!

Uživanju takovu i utišavanju svojih strasti i požuda na ovakov način, ako i nije uvijeke posljedicom vječna propast, a ono sigurno vuče za sobom zle posljedice sramote, zdvojenja, mržnje i t. d. Tu su misli, riječi i čini, o kojima će sve četiri stijene kuće takove pripovijedati razlog, zašto se kod onih raskalašenih ljudi nastanila bijeda, nevolja i siromaštvo.

U mladim ljudima, u mladim radnicima možda tinja, klije iskra strasti i požuda, ali pravi kršćanin neda, da im buknu plamenom, jer usplamte li te nekrjeposti, gutat će ih kao bez razuma, bez pameti i najest će se otrovne hrane, koju kuha i pripravlja sâm vrag.

Zar bi dostojno bilo po čestitog mladog radnika

kazati: imamo tudjih žuljeva u žepu, hajdemo, da se veselimo, da se zabavljamo, da si plešemo, a ne će pomisliti, da je takov ples grob nevinosti, grob sramežljivosti?! Gdje se bez stida zabavlja, izgubi se nevinost i poštenje; muškarcem se smrači pred očima, ženske glave padnu u grijehe, a najveće veselje uživa sotona. Plesači iztjeraju iz svog srca strah Božji, na sud Božji ne misle. Možda si gdjekoji pomisli: na smrtnoj postelji ću se popraviti, pokoru činiti; ali tko mu jamči, da mu smrtna postelja ne bude ravni glatki pod, na koj s lica njegova pada pot, kad se vrši, kada skače od jednog kraja zida do drugog, kao da je poludio.

Ti bezumni plesači smješeć se mrko se ogledavaju na razborite, koji ne će da zaplešu s njima vražje kolo, a ne misle, da su ubojice nevinosti i poštenja.

Čestita žena, poštena djevojka se ne će približiti takovomu družtvu; a dodje li koja na takove zabave, svi će ju poznati kao nevrijednu čestita družtva, pošto zalazi tamo, gdje se najbrže poštenje zakopati može. Pri tom se pjevaju pjesme, koje rumenilo tjeraju na obraze svakomu, koji i malo plemenita čuvstva posjeduje.

Tko traži pogibelj, poginut će.

Mnogi se kaje i žalosti za svoje ludorije. Pitajte gdjekojeg muža i ženu: gdje su se upoznali? reći će: na plesu. Jedan drugog lijepo pogledao; s početka se samo iz medjusobne privrženosti razgovarali; približili se, strast se pobudila u njima, pali u grijeh, a sada jedan drugomu predbacuje, živu u nemiru, u neslozi.

Tako će se dogoditi svakomu, koji poznanstva sklapa na vražjem sajmištu i komu je pri ženidbi djever vrag, a požuda i tjelesna strast pantlike, kojima se zaručnik i zaručnica, kad idu na vjenčanje, okite.

Mnogi od ovih nadje u obiteljskom životu žuhki pelin, mjesto slatkoga meda.

Iz svega, što smo do sada spomenuli o socijalistima, o njihovim zabludama, moglo bi se reći u kratko: socijal-demokracija je ljenčarenje, otimačina, bezboštvo i dijete bezvjerstva.

Tu smo u kratkim crtama rekli o socijalistima, o socijalističkim nazorima, težnjama, o njihovom nauku; a sada ćemo redice o svakoj pojedinoj stvari razlagati, kako ju socijalisti shvaćaju i da li će ti nazori, te nauke njihove donijeti koristi pojedincima i cijelom družtvu čovječanskom. Onda ćemo reći, što misle: o jednakosti t. j. o podijeljivanju tudjeg dobra, o slobodi, o naobrazbi, da li će zahtjev o povišenju plaće njima štogod koristiti; govorit ćemo o Bogu stvoritelju, o vjeri, proti čemu se socijalisti rado nabacuju na izust naučenim pogrdnim izrekama; reći ćemo o svetoj bračnoj zajednici — o ženidbi, jer ti bezvjerci uče, da je žena općenito dobro; o porezu, vojsci i vladaru, proti kojim zavoditelji propovijedaju, samo da si kod zavedenih privrženost steku. Na koncu ćemo reći: kamo da se obratimo u tom metežu i kamo valja iz tog meteža koračiti.

III. Jednakost.

Slatka i zamamljiva je riječ jednakost. O toj jednakosti govore jedni socijalisti: tko ima više, uzeti mu, pak medju sve jednako podijeliti, da budemo svi jednaki u imetku. Čemu da jedan ima mnogo, drugi malo, treći ništa? čemu ta razlika medju ljudima? Oni, koji takove misli, takove nauke šire, ni ne misle na državu, oni sami hoće, da budu suci, inžiniri, sami bi si dijelili i mjerili tudje dobro po svojoj volji.

Da ih ima, koji tako krive nazore šire medju puk i medju radnike, vidimo iz slučaja, koji se prije četiri godine dogodio na jednom vlastelinskom imanju u Slavoniji. Zavedeni seljaci dodjoše na to imanje sa namjerom, nakanom, da si ga medju se podijele, ali „tko za tudjom vunom podje, sam ostrižen kući dodje“ morali su i ti zavedeni seljaci odmah uvidjeti, da su zbilja zavedeni, da su na krivom putu; pak su i zločin svoj morali u tamnici okajati; a kad su počeli o svom činu malo treznije misliti, proklinjali su zavodioce svoje.

Drugi opet socijalisti kažu: sve, što god tko posjeduje, ima se predati državi, da nam ona jednako dijeli. Posjeda malo većega ne smije nitko imati, makar si ga svojim žuljevima stekao; sve mora postati opće dobro. Jedina država je vlasna posjedovati. Kuća tvoja, koju si baštinio po ocu ili si ju sam sagradio vlasnost je države; njiva tvoja pripada državi; na trgovinu i na posao tvoj, koji si sam otvorio ili po roditeljima naslijedio, ima pravo država. Prirod tvoga polja ili dobitak kod trgovine, po odbitku zaslužbe, koja se isplati radniku, ima se podijeliti izmedju gospodara, trgovca i radnika.

Kažu oni: sve dati državi, da ona dijeli. Ali kakva ima to, po njihovom shvaćanju, biti država? Država bez kralja, bez poglavara drugog, osim socijalista, koji bi bili država, koja bi umjela tudje dobro pod svoj ključ stavljati i cijeli svijet u nesigurnost dovesti.

Da radnika i seljaka licemjerni socijalisti laglje u svoje mreže zamotaju, počmu ih gdjekoji sa riječima Isusovim malo po malo zamatati veleći: Isus je učio, da su svi ljudi djeca jednoga nebeskoga oca; svi smo

dakle braća, a kao braća moramo medjusobno svi jednaki biti; mora svaki jednaki dio dobiti i imati.

Prava je Božja istina, da je Isus, komu čast i slava po sve vijeke, učio, da smo braća, ali on je zajedno kazao, da moramo sve ljude ljubiti, dakle i naše nepoznate te naše neprijatelje, da moramo svakomu dobro činiti koliko možemo; da moramo svoje čuvati, u tudje ne dirati; u tudje ne dirati prepovijeda sam Bog u sedmoj i desetoj svojoj zapovijedi. „Što ne bi rado, da drugi ljudi tebi čine, ne čini ni ti drugim.“

Zar će marljiv i štedljiv gospodar svoju muku, svoju privredu dijeliti sa lijenčinom? On radi i živi za svoju obitelj, pak i po mogućnosti podupire potrebne i prosjake, a ovaj danas radi, sutra je u krčmi, pa kad mu ne dostaje vlastitih novaca za pijančevanje, za raskalašen život, zar će onda biti dužan majstor, trgovac, vlastelin ili činovnik posegnuti svaki čas u svoj žep, da mu se dade na vino, na rakiju i na druge nepodopštine? Krasne li tu jednakosti! Takovih bi se dosta našlo, koji bi htjeli na tudji račun živjeti, tudje trude uživati. Lijenčina da uživa, a djeca marljivoga neka gladuju i neka poderana budu! Beskućnicima, rasipnicima, dangubama bi godilo biti takov socijalist. Ili zar vladar i drugi poglavar ima s tim socijalistima jednak biti?

Vladar i drugi dostojanstvenik ima lijepu godišnju plaću i lijep stan. Pijanica, propalica dakle vlastan bi bio zamazan i pijan doći u jednu sobu istoga, da se u njoj valja, a kad se strijezni reći gospodaru kuće: deder novaca, jer mi žep prazan, grlo suho, a krčma blizu! Po tom bi dostojanstvenik i ostali, koji su se svojim znanjem i višegodišnjim školovanjem popeli do odličnih mjesta u družtvu čovječanskom, imali biti

jednaki onima, koji su od mladenačke, do muževne dobe rasli po kojekakvim družtvima, po zloglasnim mjestima i u dangubi.

Predsjednik socijalista, koji došao do prilično velike kuće, držao govor na socijalističkoj skupštini o jednakosti. Ustane jedan izmedju njih, pa mu reče: Vi predsjedniče imate nedaleko ovdje lijepu kuću, prevelika je samo za vas, vama će dosta biti samo jedna soba, a u druge ćemo se mi radnici nastaniti, da drugdje ne ćemo trebati plaćati stanarine. Za vas nije moj stan, a još manje, da vam ga besplatno ustupim, jer ja plaćam porez od kuće, ja nosim troškove popravaka moje kuće, odgovori predsjednik. Zar nas niste malo prije sâm učio o jednakosti medju svima, reče socijalist? Dá, al zar ćete početi baš kod mene to izvadjati? to ja ne dozvoljujem. Vidiš socijalista, što je žuhko tebi, nije ni drugomu slatko.

Ne valja vikati na siromaštvo, za koje vele neki, da je ono tobož' razlogom socijalizmu. Siromaštvo će dostaputa ublažiti oni, koji više imetka posjeduju, ako će samo imati vjere u Boga. Bogataši će samo onda svoju kršćansku dužnost ispunjavati, ako će te vjere imati i ako će oni u siromaka naći vjere u Boga, i samo tada, opet velimo, držat će se bogataš dužnikom siromaka. Izgubi li vjeru u Boga, izgubit će i milosrdje prema oskudnom, prema potrebnom.

Na drugoj nekoj skupštini tumačio opet drugi predsjednik, koji se, što no riječ, s pameću borio, nauku o jednakosti, kako najme valja dijeliti, da ne bude jedan imao više od drugoga. Taj predsjednik imadjaše u žepu zlatnu uru sa zlatnim lancem. Za vremena njegova govora pristupi k njemu jedan socijalist i počme vaditi uru iz žepa. Što radiš? poviče predsjednik. Meni ura, tebi lanac! zašto, da ti obadvoje

imaš, za tebe je to previše, podijelit ćemo si, pošto nas učiš, kako valja dijeliti. Ne učim ja, da meni otimaš, da moje uzmeš, odvrati mu taj mudri učitelj.

Evo socijalisti! tu si upamtiti valja opet onu Isusovu: „Štogod ne bi rado, da tebi drugi čini, ne čini ni ti drugomu.“

Već od prije znamo, kakovi su i tko su ti socijalisti. Malo vrlo malo naći ćeš u njihovu kolu ljudi, koji su svoji gospodari, već mladiće, pak stare lijene kalfe, radnike, a onda svojom krivnjom propale majstore, koji su nećudorednim životom dotjerali tako daleko, da su prestali biti svojim gospodarima, a prisiljeni ići za kalfu, za pomoćnog radnika. Ovi su brzo spremni na dijeljenje tudjega dobra, jer sami nemaju što izgubiti; ali kada se koji od tih vikača domogne vlastitog imetka, nema mu ni traga u družbi socijalista, jer ne bi rado, da se njegovo otima.

Bijaše kod mene dimnjačar M. K., koji hodao po svijetu i usrkao pogubne nauke, pak ih kod kuće počeo širiti. Pokvario je samo brata si do skrajnosti tako, da su obojica bezbožno živjela. Kada je dimnjačar postao svojim majstorom i nešto si imetka stekao, od onda ni čuti više o kakvom socijalizmu, o kakovom dijelenju. Nauka mu ipak gorkog ploda donijela. Na samo Tijelovo ubije brat dimnjačara iz revolvera. Dimnjačar uvijeke govorio, da će umrijeti, kad će on htjeti, ali nije ipak umro, kad bi on hotio. Brat mu ima svoj zločin osamnajst godina u Lepoglavi oplakivati. Tko vjetar sije, buru žanje.

Promislimo samo, kamo bi ta jednakost dovela rod ljudski? U ponor, u ništavilo, u najveću nesreću.

Ima recimo pametnih, mudrih, učenih ljudi, koji si razbijaju glavu, kako bi ljepše i pametnije napisali knjigu na korist roda svoga. Svaki radnik, razumije

se, vrijedan je plaće svoje, pak i trud njegov ima naplaćen biti, od koje teško zasluženе privrede, spravi si on nešto za crne dane. Sada na jednom neka dodje k njemu onaj, koji si glavu razbijao ne dubokim razmišljanjem ni umovanjem, već rakijom i drugim opojnim pićem, sa zahtjevom: „jednakost medju svima, amo novce“! Bi li na temelju takove jednakosti i na dalje zamočio učenjak pero, da piše knjige? Ne bi. A bez knjiga, bez učenih glava, bez znanja, kakovo bi lice svijet imao? Tko bi nas bez toga upoznao kao prosvjetljene ljude? Tko bi nam bez učenih glava znao ne samo za prošlost naše domovine kazati, čime se svaki pravi domoljub ponosit mora, već i druge znanosti, koje su nam od velike koristi.

Seljak si pognoji njivu, uzore ju, zasije žitom, koje kada dozrije, pobere i spravi. Sve je te radnje izvadjao u znoju lica svoga i sa žuljevima na rukama. Sada da na jednom dodje njih više, koji ni kapljice znoja ne proliše, dok je seljak, poljodjelac teško obradjivao polje svoje, već su plandovali i u hladu se pretezali, pak da kažu: podijelit ćemo si, što si pridjelao i potrošit ćemo. Kakova bi to jednakost i pravednost bila, da jedan teško radi, a drugi da lahko samo uživa. Ili da dodju i kažu vlastniku: tebi ćemo samo nešto ostaviti, a ostalo ćemo uzeti, odvesti i državi predati, da nam ona razdijeli. U takovim okolnostima tko bi hotio raditi i polja obradjivati? Polje bi zarasao drač i trnje; u samu pustoš pretvorila bi se plodonosna polja. Pa makar bi država i silila na obradjivanje, nitko ne bi htio raditi tako, kako radi, kad je sâm svojemu gospodar.

Viču socijalisti: onaj je veliki kapitalista, on je veliki tvorničar, treći opet veliki posjednik, to se mora izjednačiti. Jesu li možda bogati tvorničari i veleposjednici na štetu seljacima, obrtnicima, radnicima? Nisu. Da nema štedljivih tvorničara, štedljivih majstora, gdje bi radnici mogli doći do groša, do zasluzbe? da nema štedljivih posjednika, gdje bi si težaci zaslužili, što im nužno za svakdanje potrebe? To je vrelo iz kojega se vadi kruh svakdanji. Rekli smo, da ima bo gatih tvorničara. Ovi bi baš mogli tvornice napustiti, novac spraviti tako, da se za njega ne bi moglo tako lako saznati, te ugodno i lagodno živiti. Uraditi bi morali tako, kad bi im se grozilo, prijetilo s tom jednakošću. Jest oni će svoj novac stavljati na kocku, oni će silne brige imati i račune voditi, a drugi da jednostavno veli: sad ćemo si tvoje, što imaš podijeliti, ili tebi ćemo nešta ostaviti, a ostalo neka preuzme država, da medju nas podijeli tvoje dobro. Tada bome ne bi oni novac davali u promet, ne bi dali ljudem zaslužiti, ko što sada davaju.

Svećenici imadu razmjerno malen posjed, malen dohodak. Lako bi oni mogli potrošiti ono malo što imadu u kratko vrijeme, da nisu naučili kako valja živjeti životom po duhu Isusovu. ne raztrošno, već umjereno, kako to zahtijeva uzvišeni stalež svećenički. Pak ako se i nadje gdjekoji, da si je nešto prištedio svojim umjerenim življenjem, nije ta prištednja toliko njemu na korist, koliko drugima. Zna se, da je darežljivost katoličkog svećenstva, osobito u Hrvatskoj, podigla skoro sve prosvjetne zavode, škole. Da nema darežljive ruke svećenika, jošte danas možda ne bi bili sretni podičiti se najvišom školom — sveučilištem. Veliki biskup Josip Juraj Strossmajer postavio je čvrsti temelj tomu sveučilištu, a ostali biskupi i svećenici pritekli u pomoć i bolje upoznali Hrvatsku sa ostalim svijetom. Zar nisu nadalje sirotišta, bolnice, ubožnice podigli svećenici? Prosjak koraca sigurnim korakom

do stana svećenikova i sa najvećim pouzdanjem kuca na vrata njegova, jer zna, da će biti uslišana prošnja njegova, da će kakov darak dobiti. Kada se goder sakuplja u kakovu plemenitu svrhu, svećenici su u prvim redovima sa svojim doprinosima. Na svećenikovo plemenito i milosrdno srce svatko računa, a i mnogog radnika nahranio je katolički samostan.

Sada da dodje k takovim svećenicima četa muktadžija i da vele: mi želimo, da si ono, što posjedujete porazdijelimo medju se i po volji potrošimo. U takovim prilikama nazadak bi nastao u domovini; u takovim prilikama zar ne bi i svećenici znali i mogli sami sve potrošiti, a da ne bi nikomu ništa dali?

Obrtnik, poljodjelac i seljak se muče dan i noć, da ne budu zadnji u svom mjestu u svom selu, da im djeca ne žele korice kruha, da im žena i djeca ne hodaju poderani od susjeda do susjeda. Imaju odijelo za djelatne dane i opet za nedjelje i blagdane drugo malo pristojnije.

Neka se postave pred nje oni, koji nisu mislili na onu: „pitat će zima, gdje je bilo ljeto“, pak im neka kažu: razdijelit ćemo si jednako. Po tom bi se onda jednakom mjerom mjerilo kako težaku, tako i ležaku. Marljivi neka radi, a lijenčina neka samo na gotovo dodje. Što si ljeti pridjelaš, pribaviš, po zimi ćeš naći, pa ne ćeš trebati tudje otimati.

Uzmimo jošte krčmara. On probdije s vama mnoge noći, štedi za obitelj, a kada si nešto privrijedi, da dodju k njemu takovi dijelitelji i kažu: mi smo k tebi taj novac nosili, sad ćemo ga jednako medju se podijeliti. U takovom slučaju tko bi htio krčmarom biti? Dati vino, a napokon ostati bez prištedjenog novca.

Pri takovom izjednačivanju kakove svadje, kolika krvoprolića bi se zgadjala! jer bi priličilo razbojstvu,

otimačini, a pred razbojnicima i otimačima svaki svoje brani, pa ma išlo na puške i na noże.

Dakako da socijalisti na to odgovaraju: ne bi mjesta bilo svadji i krvoproliću onda, kada bi dijeljenje tudjeg dobra uzela država u svoje ruke. Ali pitam ja: kako dugo bi država imala dijeliti, kad bi se seljak, poljodjelac, obrtnik prestao mučiti i marljivo obradjivati, jer bi znao, da se za drugoga muči, a sebi ni svojoj obitelji ne može ništa prigospodariti, a po tom bi morao teško i tužnim srcem sklopiti svoje oči na smrtnoj postelji kod pomisli, da si obitelj u bijedi i nevolji ostavlja.

A ne bi li se moglo slučiti, da bi država imala koje godine izvanredne i velike troškove recimo za vrijeme rata sa ljutim neprijateljem. Najprije bi država podmirivala svoje potrebe, a onda tekar, ako bi bilo moguće, mislila bi na potrebe pojedinaca. Ako ne bi preostalo ništa državi, tko će vas onda prehraniti? Zatim moglo bi se dogoditi, što nije nemoguće, da bi država rekla: ovaj nije dijela vrijedan, onaj je vrednniji; ovaj se ne ponaša pravilno prema državi, ne treba mu dati dijela. Tada bi istom vrijedile preporuke nižih službenika kod viših. Tu bi dosta puta odlučivala osobna mržnja. Ako te službenik mrzi: gladuj i skapavaj od gladi!

Mnogoputa bi radnik pri takovom dijeljenju kratkih rukava prošao. Tada bi tekar nastale kradje, otimačine, ubojstva, umorstva, jer se živjeti mora, a nema se što jesti.

Za djecu imati će se brinuti država, vele socijalisti. Nu koje mlijeko je sladje i zdravije od majčinog? koji vanjkuš mekaniji od ruke i grudi majčinih? Tudja majka ima svoje dijete. Tko će dijete njegovati nježno, ljubežljivo, ako ne vlastita majka, koja će

gorko proplakati, kad joj se ono, što joj na tom svijetu najmilije za Bogom, silomice iz naručaja, iz krila njezina otima?

Učitelji, koji bi djecu na takov način otudjili roditeljima; koji tudju vlasnost otimaju i prisvajaju si, što bi dobra i valjana naučili djecu? Pokvareni učitelj, pak nevaljani i krivi nauk nikada nisu oplemenili čovječju dušu.

Zar ne bi bilo dobro, vele socijalisti, da se rad medju pojedine jednako razdijeli i tako će svi raditi i svi imati. Dobro, dobro! samo dijelite tako, ali odmah, prije no razdijelite, promislite kakova će biti tu sloboda, kakova jednakost. Zar je to sloboda, kad se ovomu kaže: ti moraš ovo činiti? zar je tamo slobode, gdje nema zadovoljstva? Kakova bi to jednakost bila, kad jedan dobije teži posao, drugi laglji. Tim razdijeljenjem posijalo bi se nezadovoljstvo medju narod, a s druge strane niti se ne može jednako razdijeliti gledom na različitost tjelesnih jakosti i duševne sposobnosti.

Oni hoće, da ne stane razlike u svemu, da nema nikakve razlike medju staležima, medju pojedinim članovima države, da nestane svih drugih družtva, pak da se stvori samo socijaldemokracija. A tko će živ složiti u tom smislu sve ljude svega svijeta kraj tolike razlike raznih sposobnosti tjelesnih, a najpače duševnih.

Od početka svijeta nastoji se, uči se, prijeti se, opominje se, da budu svi dobri, pošteni i poslušni. Pak jesu li takovi? Zar nisu kaznione pune prekršitelja i zločinaca? Kraj nauke socijalističke postao bi čovjek lupež, a čitav svijet razbojnička špilja.

Kovač neki pojio zdjelu zelja sa slaninom i zdrav ostao. Vidio to krojač, dao se i on na taj posao; po-

jede i on zdjelu želja, al je obolio. Što je za kovača nije za krojača i t. d. Sve dakle izjednačiti nije moguće.

Svi smo djeca jednoga nebeskoga Oca i u tom sastoji jednakost, dužni smo bo ljubav izkazivati svim ljudima, jer smo braća. Ali ta ljubav, čini se, da je ohladnjela. Svaki bježi samo za svojim dobrom; mnogi želi, da samo dobro živi, svoje prošundra, a kad nema ništa svoga, poseže za tudjim dobrom. Gledajte: otac ostavi sinovima svakomu jednaki dio. Koji je marljiv, dobar, povećat će si gospodarstvo; lijenčina, pijanica, bludnik će svoj imetak protepsti. Je li bi pravedno bilo, da taj nitkov dodje k bratu i traži, da si podijele njegov imetak?

Što ovaj široki svijet uznemiruje i zdvojenjem napunjuje? Kain je svoga brata Abela ubio t. j. duh ovoga svijeta ubio je kršćanski duh, kršćansko čuvstvo u mnogoj obitelji, općini i narodu. Ti ubojice viču: zar ću ja brata Abela t. j. Isusa čuvati? Proć s njim, nećemo, da on gospoduje nad nami! Svijet želi kraljevati nad nebeskim kraljem, zato nema mira, niti će ga imati, dok sve ne poduzima u imenu Isusovom; ali valja razlupati zlatno tele, kojemu se u današnje doba klanja mnogi siromak i bogataš. Obratimo se k Bogu, koji će nam tako dijeliti, da ćemo svi zadovoljni i sretni postati; razpelo bit će štit proti očajanju, proti bijedi, biti će obrana proti sili, i u tom stanju neće socijalist ili bolje rekuć zavedeni radnik trebati reći, kao što neki kažu, da na besplatni kruh ima pravo svaki, kao i na zrak i vodu. Kada bi se svaki radnik držao toga pravila „na besplatni kruh“, tko bi im ga pripravio?

Ta jednakost dakle pripravila bi narodima bijedu

i silu, a prava jednakost može nastati samo po vjeri kršćansko-katoličkoj, po kršćanstvu.

Socijalisti se kadkada tuže: da im se krivo čini, kada se kaže, da oni rade oko dijeljenja tudjega dobra. Ako ne misle o tome, što onda znači rogoborenje proti kapitalizmu? na koji drugi način bi mogli uvesti jednakost i provesti izjednačenje? što onda znači naumljeno ono dijeljenje tudjeg imanja u Slavoniji?

IV. Sloboda.

Ne ide svaka čižma na svaku nogu, tako ni riječ sloboda ne pristaje svakamo osobito onda, kada se njom nerazumno služi; pak upravo zato, što su se njom nepametno služili oni, kojim smisao njezin bijaše nepoznat, mnoge je već zavela i unesrećila. Unatoč tomu svatko rado sluša, kad se govori o slobodi, i veselim se smatra, kada tu riječ čuje, jer misli, da će si od nje moći zlatne kule načiniti, po njoj sretan postati i ugodno živiti, al kad tamo dosta puta mu propast prouzroči i smrt donese onakova sloboda, kakovu si mnogi krivo predstavlja u svojoj mašti, u svojoj pameti.

Predstavimo si samo ono blagostanje našega seljaka, koje se nalazilo u njega, dok su seljaci zadružno živjeli, dok je svaka zadruga imala svojega gospodara, komu su svi zadrugari poslušnost iskazivati bili dužni. Nijedan zadrugar nije si razbijao glave, kako će si nabaviti haljinu, surinu, hlače i obuću, to bijaše skrb gospodara; bez pluga i volova ne bijaše ni jedna zadruga; blaga koliko bilo potrebno; orali su voli, a ne krave; bijaše samo jedan gospodar i jedna gospodarica; za sve rogato blago jedan pastir, za

sve svinje jedan svinjar; pojedini zadrugari smjeli su posjedovati i svoje „osebunjke“, a korist njihovu obratiti si po volji u svoje vlastite svrhe.

Riječ sloboda bijaše doprla i na ladanje. Svaki zadrugar je želio postati svojim gospodarom; potajno se podijelili, potajne diobe su kasnije zakonito provedene, pak je sada: koliko muškaraca, toliko gospodara; koliko žena, toliko gospodarica; koliko krava, toliko pastira. Od svoga osebunjka imadjaše svaki zadrugar veću korist, nego ju sada ima od cijeloga svoga dijela — zemljišta — onaj, koji se zove sâm svojim gospodarom. Gdje su volovi sada? krave oru, krave voze, pak da bi je i imao svaki. Gospodar zadruge nije trebao pitati trgovce, po čem prodaju kukuruzu? pune su je škrinje bile; a sada kamo fašinak, tamo i kukuruza u mnogim krajevima naše domovine; malo ima gospodara, da ne bi morao, ako ne prije, to nefaljeno odmah s proljeća kupovati žitak za kruh. Da su trijezno promozgali prije, no što će ispod vlasti svoga gospodara proći, da tobož postane svoj, slobodan, a postao je u istinu tudji rob, jer se mnogi zadužio, ne bi bilo do dioba došlo, niti bi se toliko siromaštvo pod krovove našega naroda nastanilo. Tako se dogodi svakomu, koji se nerazumno služi slobodom.

Pisalo se u novinama o slobodi obrta, pri čemu nisu bile zadnje socijalističke novine. Novinarsko uzdisanje za tom slobodom bijaše za plaću. Vikahu za njom i mladi te neiskusni obrtnici i radnici. Ponosito su stupali, kad se u njihove kosti usjekla riječ sloboda, jer su mislili, da Bog zna što znadu i da su ne znam što, kad su u raznim družtvima izušćivali riječ „sloboda“. A što im je dobra ta sloboda donijela? Pitajmo samo ozbiljne radnike i obrtnike i oni će odgovoriti: donijela je nezadovoljstvo medju obrtnike,

jer se tuži krojač i postolar, bravar i stolar i svaki skoro obrtnik, da je nesreća po njihov zanat, odkada se smije uz drugu dućansku robu prodavati po dućanima odijelo, obuća i ini obrtnički predmeti dobavljeni iz inozemnih tvornica, čime su naši domaći obrtnici znatno prikraćeni. Oni, koji su u svojoj mladenačkoj dobi vikali za tom slobodom, žale sada pošto su počeli treznije o svom položaju razmišljati, a sâmi su si mnogo sakrivili.

Ne bi bila sramota po obrtnički stalež, da još i sada postoje cehovi, koji su imali svaki svoj poseban barjak sa kršćanskim znakom; koji su imali svoje cehmeštre, koje su si sâmi obrtnici izmedju sebe izabirali, oko kojih se cijeli ceh, cijelo družtvo vrtilo i kojih je dužnost bila cehovsku ladicu i imovinu čuvati. O kakovom novčanom pronevjerenju nije se nikada čulo. Cehmeštar sa odborom sastojećim od obrtnika, odlučivao je, da li je koji radnik, obrtnik vrijedan, da postane majstorom, a prosudjivali su po njegovom ćudorednom ponašanju i po „majsterštuku“, koji je načinio dotični obrtnik i na ocjenu predložio spomenutomu odboru. Krasni bijahu sastanci, koje su držali stari naši obrtnici u ljubavi i prijateljstvu! Ali mladi obrtnici zavedeni i zapleteni u pogubni socijalistički nauk, kažu: sjeme slobode posijano je svuda, zašto da se te slobode i obrtnici ne naužiju?! Čemu da se mladi radnik, mladi kalfa podvrgava ugledu i sudu starih majstora? Sloboda nam neka bude! izučili smo zanat, zašto da ga ne tjeramo i bez onih starih?! Nu odkada se obrtnici hoće uživati te slobode, nestaje kod mnogih kršćanskoga obilježja, a po tom ne staje i blagostanja kod radnika.

Reći će možda koji obrtnik: sada imade puno tvornica, sada ne ide više tako lako sa cehovima.

Zar se od ovih ne bi dali krasni poput onih starih cehova ustrojiti, a k njim bi se i čestiti tvornički radnici radosno pridružili, da ima samo malo više vjerskog kršćanskog osjećaja.

Stari cehovi pod barjakom idjahu javno na procesije; svoje bolesne članove iz zajedničke blagajne podupirahu; a pokojnog člana ili njegovog rodjaka svi članovi sprovadjahu do hladnog groba; na svojim sastancima kod cehmeštra lijepo bi se medjusobno savjetovali i tješili. A sada uz novovjeku slobodu nestalo kod radnika obrtnika medjusobne ljubavi i pravog prijateljstva, a namjesto ovih stupila nesreća, jer se zaboravlja na Boga i na Božje zapovijedi.

Socijalisti rado viču i na svoju zastavu stavljaju riječi:

Živila sloboda!

a da ni sami nemaju pojma, što se time hoće, što te riječi znače. Pitaj ga: što bi tom slobodom rado postići? što misli, kada viče: živila sloboda? Za odgovor se čuju samo psovke na Boga, pogrde na kršćansku vjeru i na crkvu. Misle zavedeni siromasi, da njihova sloboda stoji u tom, što se rugaju vjeri Isusovoj i vjeri otaca svojih i što se nepristojno i nedostojno izrazuju proti svojim katoličkim svećenicima, a ne misle da: tko svećenika ogovara, bez svećenika i umira.

Je li socijaliste vjera i crkva priječi u njihovoj slobodi? Nema katolička crkva lance, da ih u nje veže, niti tamnica, da ih u nje baca, niti bodeže, da im je u grudi tjera i srca im probada, već ono, što uči, nauk je ne ljudski, nauk je Božji, koji ako ćemo obdržavati, veselo ćemo uzkliknuti: živila sloboda! jer nas ne peče savjest; veseli smo, zadovoljni smo, jer smo pravedni pred Bogom i pred ljudima, a gdje je

zadovoljstvo tamo je sreća pa ma i ne brojili na hiljade i ne posjedovali velikog posjeda.

Nesretan je uz punu škrinju zlata, tko zadovoljstva ne ćuti u duši svojoj.

Zar će čovjek postati onda slobodan, kad se odijeli od Boga? kada vjeru svoju kršćansku zataji? kada pade u bezboštvo? kad bi nastalo poganstvo? Kakova tmina vladala je na zemlji za vremena poganstva poznata je stvar; kakove se po rod ljudski nedostojne stvari zgadjale u vrijeme progonstva i to smo već na drugom mjestu rekli. Pak da sada opet u ovom vijeku, koji se zove vijek prosvjete, padnemo u kal mračnjačtva, u blato poganstva?! Kada se pade u bezboštvo, pade se u okove, a okovan čovjek ne uživa slobode.

Zar nisu naši stari Hrvati vojevali pod barjakom, na koji su napisali: „vojujemo za krst časni i slobodu zlatnu". Krst časni t. j. kršćanstvo, vjera Isusova bijaše im glavni cilj vojevati proti svomu dušmaninu, koji je prijetio kršćanstvu i domovini našoj; a kad spasu vjeru svoju kršćansku, čvrstog su bili uvjerenja za spas domovine, sigurni su bili za slobodu domovine svoje. Po Bogu dakle dolazi se do prave slobode, do slobode domovine; po odcijepljenju od Boga, po bezboštvu dolazi se do nesreće domovine.

Svako dobro dijete želi, da mu majka domovina bude sretna; svaki si želi, da bude svoj u svomu, pak i prema tomu valja odabrati sredstva, po kojima se do te slobode doći može. Nijedan bezvjerac, nijedan bezbožac nema pravog čuvstva prema domovini svojoj; ne ćuti potrebe, da radi o slobodi domovine, jer mu ništa nije sveto, pa ni dobro domovine. Bezvjerci drže za uže, da domovini na umiranje zvone, a ne da ju pridignu. Tko bez Boga radi, ne valja mu trud.

Iz do sada rečenoga se vidi, da je riječ sloboda kriva mnogomu zlu, da je uzrokom mnogoj pak i bratskoj prolivenoj krvi, jer nisu shvatili smisla te riječi oni, koji teže za slobodom i jednakošću.

U čem stoji prava sloboda?

Prava sloboda stoji u tom, da odstranimo sve, što nas priječi, da se postigne čovječje odredjenje t. j. da se postigne svrha za koju smo stvoreni, a ta je sjedinjenje s Bogom.

Putnik je slobodan, kada može napred bez svake zapreke; ptica je slobodna, kada bez zapreka krila svoja razširiti može, da se po volji u visine digne ili na zemlju spusti. Sloboda dakle ne naznačuje dozvolu svim našim strastima zadovoljiti; da se sve po našoj volji zbiva; da sve zablude držimo za istinu, kako se to našemu razumu svidja. Tko želi biti podpunoma slobodan, taj neka Božju volju u svem izpunjuje i svoju volju neka podvrgava volji Božjoj, svoju volju neka sjedinjuje s voljom Božjom. Tko sam od sebe radosno čini ono, što Bog hoće i što je za njegov spas, za njegovo dobro, tomu zapovijedi Božje ne priječe ništa u njegovoj slobodi, jer on hoće ono, što Bog hoće.

Ima čovjek kojekakvih ograničenja, podredjenosti, odvisnosti na ovom svijetu, ali te smetaju samo onda našoj slobodi, ako su uzrokom i povodom grijeha. Izvršivati sve ono, što je lijepo, pošteno, krijeposno jest prava sloboda; a svaka misao, svaka želja i svaki čin, koji je prekoračio granicu zakona Božjega i dužnosti prema Bogu i bližnjemu, koji je prekoračio medju lijepoga nije sloboda, već je robovanje, jer „tko grijeh čini, taj je rob grijeha" (Iv. 8. 34.) Komu ima šta predbaciti savjest, nije slobodan, već rob. Slobodan je bio Kain, dok nije ubio brata svoga Abela; ali od

onda postao je rob grijeha, postao je zdvojan, nemiran, tumarao okolo, dok si život nije oteo. Tko čini što se činiti ne smije, taj kopa jamu, da pokopa slobodu svoju.

Slobodna su djeca, dok čine volju roditelja svojih. Veselo i radosno su im u oči gledala, dok su vršila volju oca i majke; čim su učinila ono, što im oni nisu dopuščali, odmah su se stidila pogledati ih u lice, izgubila su indi slobodu, jer su sagriješila.

Mladići i djevojke slobodnima se ćute, dok svoju nevinost nisu izgubili; a čim su razuzdani postali, pojavio se u srcu njihovom odmah sudac, koji im ne dosudjuje slobodu, već robovanje.

Muž i žena, koji su prekršili svetost ženidbene prisege nevjernošću, nisu više slobodni, već su robovi, jer se nastanio u kući njihovoj nemir i svadja.

Radnik, koji ne radi savjestno, koji čini poslodavcu svomu štetu, nije slobodan, jer ga prati zla misao.

Tko se lišio slobode po grijehu, ako hoće, jošte nije propao, jošte ima daščica, za koju mu se uhvatiti, da ispliva iz mora opačina na obalu slobode, a to je pokora. Dan i noć nas naše strasti i zle požude muče, jer smo mi nje krotiti propustili. Umrimo opačinama, a živimo za Isusa Krista, komu čast i slava po sve vijeke, i eto nam onda krasne slobode! Znamo, kako se čovjek griješnik poslije izpovijedi ćuti lakim i kaže: sad sam hvala Bogu čisto zadovoljan i veseo! Što je, što našu dušu tako suhom čini? Manjka nebeska rosa milosti, koju pobožna molitva s neba na zemlju dozove.

Kakovu si slobodu socijalista želi? Zar misli, da je slobodan, kada zametava Boga i njegovu vjeru? Zar misli, da će biti svojim gospodarom, kada veli,

da ne treba vjere, da nema Boga? Da je on svojim gospodarom, odredio bi on sebi, da ne će nikada biti bolestan, da ne će umrijeti. Deder si odredi tako bez Boga, da vidimo, hoće li ti poći za rukom? Ne će. Život i smrt je u moći Božjoj, dakle njegovim se zapovijedima valja podvrgavati. U kršćanstvu jedinom je prava sloboda.

V. Sniženje radnih sati i povišenje plaće.

Socijalisti govore: moramo si skratiti vrijeme dnevnog rada i nastojati, da nam se plaća poveća.

Što radnici, obrtnici zahtijevaju, da samo osam sati dnevno rade, neka im bude, ako ostalo vrijeme dana žele na svoje dobro obratiti. Ako taj zahtjev smjera onamo, da se radnici, osobito oni slabijeg tjelesnog ustroja, malo više odmaraju, da si priberu nove sile, da sutradan budu čiliji za rad; da veselo dodju svaki u svoju radionicu, ili da si to vrijeme obrate na zdravu svoju naobrazbu, tada im valja posao.

Sniženje radnih sati dobro bi znali upotrebiti zdravi, marljivi i štedljivi radnici na svoju korist; oni će poslije svršenog osamsatnog rada jošte koju uru raditi u radionici ili, ako je zgodno, kod kuće, da za taj svoj trud dobiju posebnu plaću, što bi bilo od osobite koristi radnicima, koji obitelj imadu, za koju im se brinuti. Ali ako se manje sati rada zahtijeva samo u tu svrhu, da radnici imadu više vremena posjećivati krčme, zalaziti u družtva, odkuda svaki puta nećudoredniji i gori izadju, onda je to žalostan pojav medju radnicima.

Pripovijeda neki radnik katolik: „Imao sam dobrog i vjernog prijatelja. Njega su socijalisti zapleli u svoje mreže, pak su i mene hotjeli u nje uloviti.

Otresivao sam se ih dugo, mira nisu dali dugo. Zapitam onog svog prijatelja: bi li i ja u vaše družtvo? Ne, nikada to ne ćeš učiniti! Zašto ne bi i ja išao u vaše družtvo? Da budeš miran, zato ne, odgovori socijalista. Ako mi hoćeš ostati prijateljem, ostani u čestitom družtvu radnika, a kani se socijalizma. Takov naputak davao je socijalista, kada je malo zrelijim postao, svomu prijatelju, jer je uvidio, da u tom družtvu čovjek svakim danom postaje sve prostiji, sve divljiji. Gore spomenute zahtjeve stavljaju mladi ljudi, mladi radnici, obično oni, kojima je malo ili ništa stalo do toga, da si što pribave, priskrbe, već im je glavna briga malo raditi i mnogo se zabavljati, a u tu svrhu im je potrebna veća svota novaca, da uzmognu strastima svojim udovoljavati i ugadjati.

Ti viču: plaća nam se mora povećati! Da ti radnici pri tom promisle na onu: „ispeci pa onda reci“, da oni malo treznije o tim svojim zahtjevima razmišljaju, došli bi do uvjerenja, do zaključka, da će takovim zahtjevima sebi samim najveću štetu nanijeti i da će im se moći reći: „tko traži sve veće, izgubi i ono, što ima, iz vreće.“

Manje sati rada, a veća plaća, gotova skupoća.

Postolarski, recimo, kalfa zahtijeva od poslodavca plaću veću, no što je do sada imao. Što će odatle slijediti? slijediti će to, da majstor poslodavac mora obuću skuplje prodavati. Tako će morati raditi i krojač, pekar, mesar, trgovac itd. jer, pošto moraju skupo plaćati obuću i odijelo, udariti će i oni veću cijenu svojoj robi, koju moraju i radnici kupovati. Skupoća jedne robe povećaje cijenu drugoj. Ako će posjeduik skuplje plaćati radne sile na svom polju, on će dosljedno tomu skuplje morati prodavati svoj prirod, svoje žito, a to će bome znatno ućutiti onaj, koji ga mora za uzdržavanje svojega tijela kupovati.

Komu će dakle pomoći radnici svojim zahtjevima? Sebi će sigurno odnemoći, pošto će morati sve skuplje plaćati: stan, odijelo, hranu itd. Jedino se može reći, da će ti nezreli zahtjevi vrlo dobro poslužiti krčmarima, koji radnike dobro poznaju, jer ih marljivo posjećuju, da im teško zasluženi novac za uvijeke uruče. Dakako, da takovi radnici mrmljaju, da im je premala plaća, jer čim više vremena u krčmi sprovode, tim bi morali imati više novaca.

Mladi dakle obrtnici, koji nisu nikakovi čuvari, bolje rekuć, koji su rasipnici, dangube, najveću bi skupoću mogli prouzročiti svojim zahtjevima, koju bi u prvom redu oni sami znatno osjetili.

Sigurno su radnicima poznata ona njihova braća radnici, koji svoju čednu zaslužbu tako si urede, da su čedno obučeni, da imadu pristojnu za sebe hranu, a kadkada si i čašicu dobra vina priušte, a k tomu si i od te čedne plaće svaki mjesec koju svoticu prištede, na stranu metnu, što će im dobro doći, kad će htjeti postati svojim gospodarima. Ovih nije vidjeti po krčmama se vucariti ni pijančevati po cijele noći, pak ih zato nije ni čuti vikati za povišenjem plaće, niti se tužiti na svoj položaj. Ovi se sa svojim prijateljima sastanu nedjeljom pod večer u gostioni, malo se porazgovore, kratko se vrijeme povesele, nu ne da pamet zapiju, pak su drugi dan zadovoljni, čvrsti, da nastave svoj rad; ruke im ne drhću; glava im nije teška; grlo im nije suho, ko što onim, koji cijele noći prepiju i prečuju, te ćute već ranim jutrom potrebu za vinom, rakijom, a da se tobož' izliječe, dadu si u istu radionicu nositi opojna pića. Tako prodje dan za danom, mladi dani prolaze, stariji se primiču, a žep ne samo prazan, nego i poderan, a onda viči, onda se tuži na sve na svijetu, samo krivca, koji mu

je najbliži — sama sebe — ne vidi, da ga popravi. Od mladog takovog radnika postane propalica; majstor jedva čeka, da ga se riješi, da iz njegove radionice prodje i da mu se ne vrati više medju ostale njegove čestite radnike. Takov ostavi posao, postane skitalica, pak dosadjuje od kuće do kuće. Sramota je za zdravog čovjeka, da po cijele godine prosjači, da je zamazan, poderan; time bo pokazuje svoju lijenost i nemarnost. To ti je onaj, koji je vikao za većom plaćom; koji se često bez razloga isticao, da drugi radničke žuljeve uživaju. Od takovih radnika vikača koja korist po družtvo čovječansko? Padaju na teret zemlji, na teret općinama, jer su česti gosti u javnim bolnicama, pošto si svojim neurednim životom zdravlje lako pokvare.

To su dakle oni, koji bi rado malo raditi, a veliku plaću dobivati i njim za volju imalo bi sve poskupiti i svemu se cijene povisiti.

Vidi se doduše, da gdjekoji čestiti mladić, mladi kalfa dodje u tudju kuću, kad je na putovanju, i za podporu moli. Na čistom licu mu se čita, da nije zavedeni vikač, da nije propalica; po čistom i cijelom odijelu se razpoznaje, da je čestit radnik. Svatko će ga rado poduprijeti, pa makar on i imao novaca u svom žepu, ništa zato, neka štedi, neka čuva, a onomu, koji mu udijeli par filjira ili komadić kruha, ne će se u kući poznati, a radnik će dok ne dobije posla tako preživjeti, a da u svoju prištedjenu svotu ni dirnuo nije. Uz to čestit radnik neka samo bude oprezan, da mu prosjačenje u navadu ne prodje i da od dobra radnika ne postane ljenčina, a k tomu nepristojno je, ljudem vazda dosadjivati u svojoj lijenosti. Dobra i čestita radnika ne će Bog ni ljudi zabaciti.

Pravednost zahtijeva: kakvo djelo, takva plaća. Prema tomu načelu dužni su poslodavci svojim radnicima pružati takovu zaradu, da se ovi uzmognu pristojno uzdržavati; a s druge strane radnici imadu biti voljni i pripravni onako i tako dugo dnevno raditi, da poslodavcima svojim radom nešto privrijede! Držeć se toga načela, nestat će tužbe, da poslodavci žele radnike izrabiti. Dobro djelo ima se dobro platiti!

VI. Naobrazba.

Da se čitava socijalistička stvar ne bi smatrala baš skroz prostom pojavom, uvršćuju socijalisti u svoje novine i u svoje pozive upravljene na radnike, da se uz sniženje radnih sati i uz povišenje dnevne plaće radnika, zahtijeva nekoliko sati obratiti na naobrazbu radnika. Krasno je naobraženim biti. A što znači biti naobražen? Naobraziti se znači: dušu si i srce oplemeniti. Čim je koji čovjek naobraženiji, ima biti plemenitijeg srca, a surovost i drzkost odaju plitkoumnost i neznanje; čim je tko naobraženiji, tim će više znati cijeniti i štovati čast i ugled: od Veličanstva Božjega do najnižeg čovjeka znat će naobražen čovjek dati počitanje, koje komu pripada.

Lijepo je doduše, da nastoji i radnik i obrtnik i poljodjelac, da se uz ono znanje, koje iziskuju staležke njegove dužnosti, uvježba i u drugoj jošte znanosti, da i o drugim takodjer stvarima imade pojma, da se tako u družtvu ljudskom pristojnije kretati uzmogne k tomu pako potrebno je služiti se takovim sredstvima, koja će radnika u istinu oplemeniti tako, da dostojan položaj zauzeti uzmogne u družtvu čovječanskom. Zato ona tobožnja naobrazba, koju si neki radnici žele steći u družtvu socijal-demokratskom, neće im jadnim donijeti dostojan položaj u družtvu ljudskom. Jer kakova je ta njihova naobrazba?

*

Radnici ostave svoje radionice recimo u šest sati poslije podne, pod večer. Razidju se u svoje stanove, da se odmore, da večeraju, da se u čisto odijelo preobuku, a po tom se sastanu u stanovitoj kući, krčmi, gdje imadu svoju kao čitaonicu, da čitaju novine, da se razgovaraju. Ovdje dakle misle si steći naobrazbu. Novine čitaju, koje pišu samo proti Bogu, proti vjeri kršćanskoj, proti svećenicima katoličkim; mažu čisto ogledalo, da ne vide zlih djela svojih nepristojno govoreć i pišuć o svetim stvarima, o svecima, u što bi se svaki morao ugledati i prema tomu život svoj udešavati. Razgovori su im dakle neslani, bezvjerni, bezbožni.

A zašto se obaraju na svete stvari? koji je razlog tomu? Tu ih ravna zloba i vrag, jer si takovim nedostojnim i ružnim pisanjem i govorom ne pribave nikakove koristi: Stvoritelja vrijedjaju, a dušu si ocrnjuju. Oni su kalfe vraga, koji je šalje kao vukove medju ovce.

Sva se dakle naobrazba njihova sastoji u govoru proti Bogu, proti crkvi, proti poglavarstvu, proti redu i poredku. Siromašnog radnika se lako prime ta kuga, jer je narav ljudska krhka i tako slaba, da ju lako skloneš na zlo. Nastojati je zato čovjeku, da tu svoju narav popravi i u dobru ojača, a to će postići, ako će izbjegavati zla družtva.

Dodje sa ladanja naučnik, a može biti naučnik i varoški sin. Postane kalfom. Dodje u socijalističko družtvo, gdje čuje od dana na dan bogumrzke izraze, gdje čita časopise naperene proti vjeri i proti vlasti; zapamti si nekoliko takovih izreka, pak siromah počme živiti u toj misli, da je postao mudrim i pametnim i već snuje, kako će kući pisati svojim roditeljima, prijateljima i rodjacima, ne po običaju prijašnjem, kad je znao u listu napomenuti: „ja sam hvala dragom Bogu

zdrav, koje zdravlje dao dragi Bog i vama mili roditelji“. Od sada već on u čisto drugom duhu sastavi list, u kojem nepozvan huli Boga i sve što je sveto, a time misli se podičiti i ponositi. Pisao je sin nalazeći se kao krojački pomoćnik u Beču svomu ocu u N. bezbožan list. Otac mu na nj odgovori: sinko ne žalosti starog oca svoga! zar je otac tvoj sina svoga tako učio poznavati sv. vjeru katoličku? zar je otac tvoj tebe tako učio štovati i slaviti Boga? Volim, da te iz vedra neba grom ubije, nego da mi pod krov kuće naše takov dodješ! Ne popraviš li se, zadnjim čovjekom ćeš biti u našem kraju.

Dolaze takovi kalfe kući, pak se običavaju umješati u družtvo svojih poznanaca, medju kojima misle sjati svojim bedastoćama, koje su u pokvarenom svijetu pobrali, koje su u gradu čuli od socijalista, ali svaki put se osramoćeni moraju odaljiti iz sredine njihove, jer budu njihove riječi, njihovi izrazi najvećim prezirom odbite, ismijane. Ele mudre glave! što se prenavlja? odgovaraju mu. Zar ne bi za radnika, osobito za hrvatskog radnika, koji mnogo svijeta prodje, dostojnije i slavnije bilo, da se u svijetu naobrazi naukom pravom, zdravom, istinitom? Zar bi sramota bila za radnika, koji je potomak onoga naroda, koga ne zovu badava: „antemurale christianitatis“ „predzidje kršćanstva“, — jer je hotio, znao i mogao braniti pravu i jedino spasonosnu kršćansku vjeru, — da i on u svijetu sabere znanja, kojim bi znao napadaje na njegovu crkvu i njegovu svetu vjeru hrabro i umno suzbijati. Boga se stidiš radniče, a vragu se predaješ kao svomu poglavaru! Budi junak svoju vjeru braniti, a gadna ptica je, koja svoje gnijezdo blati! Kada ćeš postati malo ozbiljnijim čovjekom, stidit ćeš se svoje zablude, žalit ćeš za svakim časom, koji si potratio u takovom

družtvu u svrhu tobožnje naobrazbe. Kada postaneš svojim gospodarom, tada ćeš lako raspoznati, da li dobro ili zlo donosi ono družtvo u koje zalaziš ili si zalazio.

Pod plaštem naobrazbe dolazi se u rečene kuće, pije se, šundra se novac, čuje se do dva, tri, do četiri sata u jutro. Sav izmučen što od nespavanja, što od opojnog pića, mamuran mora u radionicu, kod posla drijemlje, pak se tuži, da predugo radi, da nije moguće uzdržati. Dapače nekoji, došavši u zoru kući ni ne idu k poslodavcu svomu radit; noć pretvoriše u dan, dan u noć, onda se tuže, da im plaća premalena, a ne će razumjeti, da si je sâm kovač svoje sreće i svoga teškoga položaja.

To su posljedci socijalističke naobrazbe. Neka se jošte zna, da komu se Bog iz srca uzme, komu se vjera iz duše izdere, taj će svaku nepravdu, svaku uvredu odbijati umorstvom, jer će zaveden misliti, da ga tamo ne čeka kazna, i jer zaveden nije uvježban u krjepostima. Tko sve više i više gubi vjeru, teži za zemaljskim samo dobrom, pa kad mu ne ide dobro, kako si želi, nema gdje naći utjehe, nema se čime tješiti, postaje mu jadan život još gorčijim i težim. I to su posljedice socijalističke naobrazbe.

Neki otac, kad je u četiri sata u jutro umirao, reče svomu sinu: „sinko moj! neizmjerno te volim, pak želim, da ti Bog dragi dade, da ti bude uvijeke dobro; zato ostani i ti dobar, ostani dobar kršćanin katolik, ne zaboravi na crkvu ni na molitvu“!

Po smrti očevoj zalazio sin u družtva socijalistička, gdje je po cijele noći probdio. Išao danas, išao sutra, išao višeputa sav izmučen zorom kući. Jednog jutra iduć pokraj crkve kući, čuje na tornju tući uru. Broji: jedan, dva, tri, četiri. Ura prestane tući, a on se odmah

sjeti na četvrtu uru, na uru umiranja oca svoga, na uru u koju dobio od oca spasonosnu opomenu. Bog me zove, reče, po četvrtoj jutarnjoj uri; ostavit ću se pogibeljna družtva; počet ću ispunjavat opomene dobrog mi oca. Postao je po tom od nećudoredna, pustopašna momka, valjan mladić, čestit čovjek, te nije u buduće tražio naobrazbe ondje, gdje je naći niti dobiti nije mogao.

Ako radnik ima volju postati malo naobraženijim, ako se želi po malo upustiti i u druge znanosti, u koliko će mu to prosto vrijeme dopuštati, neka si nabavi, neka si uzajmi knjige sadržavajuće zdravo štivo; neka si čita novine, iz kojih ne viri djavolska zloba, koje ne mahnitaju, neka prime u ruke časopise, iz kojih će proučiti moći stanje svoje domovine i drugih država, iz kojih će naučiti koje su rane u naroda našega i kako ih valja iscijeliti.

Nemaš li knjiga, da čitaš, zamoli čestite ljude, u kojih ima knjiga; uzajmit će ti je rado, da si je kod kuće čitaš i da se hraniš zdravom duševnom hranom. Čitanje takovih knjiga oplemenit će ćud radnikovu, postat će ugladjeniji i u boljem družtvu bit će pristao i dobro vidjen. Usuprot radnik socijalista, koji ne čuje nit ne čita ništa lijepa ni plemenita; ne čita do li novine, koje se pjene od djavolske zlobe i pišu proti svemu, što je krjeposna, postane prost čovjek, zna samo nekoliko pogrda, koje u svakom razgovoru, u svakom družtvu nosi na pazar, a o kakovoj znanosti, naobrazbi ni spomena; pak si tužan utvara, da je naobražen, što si u bahatosti svojoj može šešir naheriti na glavi, te vikati po receptu vražjem. Apelles bio je glasovit slikar. Naslikao grozdove na platnu tako vješto i umjetno, da su se ptice na nje zaletavale, da će zobati, misleći, da je pravo groždje. Takova umjet-

nost ima se cijeniti! a socijalist neki rekao u svojoj naobraženosti: „bolji je litar vina na stolu, nego Apellesovo grožđje na platnu“. Je li to onda naobrazba?

Ne traži se niti se tražiti može od radnika, da bude uvijeke kod kuće. Zašto ne bi on zalazio u družtvo, ali u družtvo, kojeg su članovi trijezni i pametni, koji računaju sa činjenicom, da će i oni postati svojim gospodarima, a kao takovim je zazorna socijalistička vika i bruka. Idu u družtva odkuda se razilaze svaki puta naobraženiji i bolji i zadovoljniji.

Ima mnogo radnika i obrtnika, koji su obrazovani (inteligentni), koji su pristali za bolje družtvo, ali su uz to dobri kršćani, čestiti ljudi, pak ih svatko u svome družtvu rado gleda.

Kao što je u lijepom našem Zagrebu „katoličko djetićko družtvo“, kojeg su članovi svi bolji i trezniji radnici, takova bi se družtva dala ustrojiti i u drugim mjestima naše domovine, i tu bi bilo mjesto, da se korisno sprovede, koji časak, što bi radnicima služilo na njihovo oplemenjenje, na njihovu naobrazbu.

Ima nade, mora biti nade, da će naši domaći radnici slična družtva ustrajati i da će zabaciti presad, koji tudjinci kojekakovi iz tudjine amo kane presaditi, da nam otruju čestite hrvatske radnike, da nam uništavaju hrvatske sinove.

VII. Bog.

Od početka svijeta priznavali su i priznavaju narodi opstanak Boga. Da je Boga vrlo teško shvatiti, to je istina, zato pjesnik Preradović o onome, koji Boga hoće svojim ograničenim umom shvatiti, pjeva ovako:

„Kao leptir oko svjetla leti
Snebiti se drzitošću može
Al' dokučit tebe nikad Bože,“

pak čim je tko učeniji i pametniji, morao bi jače vjerovati, da Bog jest, da on opstoji.

Pozove neki kralj k sebi najmudrijega učenjaka u svom kraljestvu, da mu kaže: što je Bog? Mudrac moli kralja, da mu dade jedan dan za razmišljanje; drugi dan ga moli za dva dana, da o Bogu razmišlja; pak opet za tri dana. Napokon reče: vjerujem, da Bog opstoji, ali na ono pitanje ne mogu sâm odgovoriti, jer čim više o njem razmišljam, tim ga manje dokučiti mogu“. Tu nam u pomoć dolazi riječ Božja, koja je u sv. pismu; riječ ona, koju je sam Bog izrekao svomu slugi Mojsiji: „Ja jesam, koji jesam,“ a to znači: Ja sam jedini, vječni gospodin svijeta; ja sam biće svih bića; ja sam izvor, ja sam početak i konac. „Od njega i po njem i u njem je sve“ (Rim, 11, 36.).

Zato što mi svojim umom ne možemo Boga shvatiti, ni svojim tjelesnim očima vidjeti, ne slijedi, da Boga nema.

Da samo one stvari opstoje i jesu, koje čovječji um shvatiti može, ne bi mnogo toga opstojalo N. pr. giblji prstom svojim na ruci gore, dolje. Ti vidiš, da se prst miče sad gore, sad dolje, ali zašto se on tako giblje, toga tvoja pamet ne može dokučiti, ne može razumjeti, pa ma si o tom razbijao glavu, kako mu drago dugo. Reći ćeš: ja hoću, pak se prst miče. Dobro! ali što je u prstu, da se miče kada i kako ti hoćeš? Toga, kako rekosmo, ne shvaćaš, ipak je istina, da se prst miče.

Divljake, pogane nitko nije podučavao o Bogu: ni otac ni majka nisu im govorili o Bogu, a ipak su

ćutili u svom srcu, da mora biti neko više biće nad nama, priznavali su to više biće nad nama, pak su dim od vatre tjerali gore prema nebu, hoteći time davati tomu višemu biću čast i slavu, a priznati svoju podredjenost.

Bilo je pokvarenih ljudi, kao što ih ima i danas, koji niječu Boga i vele: mati već u krilu svomu nejako djetešce uči, da Bog opstoji; kasnije čuje to u školi i u crkvi, a da toga nije, ne bi ljudi znali za Boga.

Mudrijaši, koji se dižu proti Bogu, neka promisle, da bi ljudi i bez podučavanja poput onih divljaka došli do istine, da Bog jest, da je Bog sve stvorio.

Pripovijeda se istinit dogodjaj za jednog francuskog učenjaka, koji bijaše bezbožac. On reče u svojoj bahatosti: ja ću ljudima dokazati, da čovjek sâm po sebi ne može doći do te istine, da Bog opstoji, do istine, da je Bog svijet stvorio. Zamoli roditelje, koji imadjahu malenog dječarca, a taj dakako, pošto bijaše premlad, ništa nije znao o Bogu ni o vjeri; zamoli velim, da mu ga dadu na odgojivanje, a on se obvezao, da će dijete dobro živjeti i da mu se neće ništa zla pripetiti. Odvede dječarca izvan grada na svoje imanje. Taj mudrijaš ga nije upravo o ničem podučavao, već je dijete raslo od dana do dana kao divljaka, divja voćkica. Skakao po imanju po volji; s nikim u doticaj nije nikada dolazio. Kada ponaraste, bijaše jednog dana u vrtu. Približiv se učenjak k njemu, zapita ga dječarac: Tko je ovo prelijepo sunce stvorio? Učenjak se preseneti: kako je dječarac sâm po sebi došao do pitanja o stvaranju.

Drugi dan opazi dječarca, kako prema suncu gleda, kako mu se divi riječima: O kako si lijepo sunce, kako te žarko i sjajno Stvoritelj stvorio! Učenjak mu reče: tko ti je kazao, da je gore na nebesima stvoritelj Bog? Valjda nisi ti prilijepio ono krasno sunce na nebo! valjda mu nisi ti dao onaj žar i onu svjetlost! valjda ti svojim prstima ne vučeš travu iz zemlje van! mora biti netko, tko je sve to stvorio. Bezbožnik učenjak poslije tih riječi maloga dječarca suznim očima poče slaviti Boga i napiše pismo svojim bezbožnim drugovima: „na stranputici smo bili, varali smo sebe i druge, kad smo rekli, da Boga nema".

Pogledajmo cijeli svijet od sunca na nebu do crvića u prahu, kako je krasno sve uredjeno, a po tom zaključimo, da onaj, koji je sve tako divno uredio, mora biti premudar, svemoguć, neizmjerno savršen, jer savršenosti, dobrote svijet može dobiti samo od onoga, koji je neizmjerno savršen, koji sve te dobrote u sebi u potpunoj mjeri sadržaje.

Sve to nije postalo slučajno ili sâmo od sebe, kako to neki tvrde, već mora biti netko, od koga je sve to svoj početak dobilo.

Mene je rodio moj otac, moga oca njegov otac, ovoga opet njegov i tako se redom može reći: ovaj je rodio ovoga, onaj onoga i t. d. dok dodjemo na prvoga čovjeka Adama, i tad se upitajmo: a tko je njega rodio, kad prije njega ne bijaše čovjeka? Njegov početak je onaj, koji je vječan, najme Bog, koji nema početka niti će imati svršetka.

Da bi stvari slučajno postale na zemlji, od česa bi slučajno postale? Zar od ničesa? Od ničesa može nešto učiniti samo Bog, koji je svemoguć.

Vele bezbožci: bio je nekakov sudar stvari, pak se tako jedno od drugoga razvilo. Predstavimo si ovdje, da si tko napravi ogromnu mašinu, pak unutra metne recimo mnogo cjepanica, kamenja, a k tomu pridoda zemlje ili što mu drago. Neka se stavi u gibanje ta

mašina tako, da se sve cjepanice sa ostalim stvarima u mašini se nalazećim neprestano mješaju i medjusobno se udaraju popreko i koje kako; stotine komada doći će skupa sa stotinama drugih komada; tjeraj i okreći mašinu makar, da je moguće, hiljade godina, a po tom što ćeš naći u utrobi njezinoj? Naći ćeš cjepanice što cijele, što zdrobljene, a ne ćeš naći, da je od njih postao koji čovjek, kakva životinja ili koja trava.

Ili postavimo kamogoder komad željeza ili kamena, pak neka taj komad stoji hiljade godina na svom mjestu, neće postati od njega ni životinja ni čovjek, već će ostati željezo komad željeza, a kamen kamenom. Tko zna čitati, neka si zaviri u povjestnicu staroga vijeka, pak će se osvjedočiti, da u Egiptu stoje visoki kameni stupovi već više hiljada godina na istom mjestu. A što je tekom hiljade godina nova od njih postalo? Je li možda kakov krasan konj, čovjek ili što drugo? Kakov konj, kakov čovjek! Kamen bio prije više hiljada godina, a kamen je i sada.

Recimo dalje, da na glatkom stolu nema ništa. Na taj prazan stol gledaj ti, neka gleda tvoj sin, unuk, praunuk, i tako dalje, ma i hiljade godina gledali, neće nitko doživjeti, da je od onoga „ništa“ postala recimo muha, vol ili što drugo, već će ostati stol prazan, na kojem je ništa. Od ništa može, kad hoće samo svemogući Bog stvoriti, što hoće. No nitkovu za volju Bog ne će svaki dan činiti čudesa.

Slučajno dakle ili sâmo od sebe nije ništa postalo. Početnik svega jest Bog, koji jest, makar ga mi i ne vidimo svojim tjelesnim očima.

Je li mi svi vidimo našega kralja, vladara, koji vlada našom kraljevinom? Ne vidimo. Pak zar zato, što ga ne vidimo, smijemo reći da mi kralja nemamo?

A po čem možemo znati i znamo, da vladara imamo? po njegovim zakonima, po njegovim naredbama, pak po tom, što nam drugi pripovijedaju i knjige o njem pišu.

Tako ni Boga dragoga ne možemo sada vidjeti, ali ga poznamo po lijepom uredjenju i uzdržavanju cijeloga svijeta; poznamo ga po riječi Božjoj, po riječi, koju je on sam rekao ljudima, a koju čitati možemo u svetom pismu; a možemo ga spoznati i po čudesima, koja se i dan danas jošte po njegovom dopuštenju zbivaju.

Sramota, grda sramota bi bila za čovjeka, koji ne bi imao vjere u Boga; pa bi, da u njega vjeruje, zahtjevao uvjet, da mu se čudesa pred nosom dogadjaju. Koji je tako nevjeran, neka ide u Francusku, u mjesto Lourdes, tamo će se osvjedočiti, da Bog opstoji, da Bog jest, jer se ondje svakog dana pred kipom majke Božje dogadjaju čudesa na bolesnicima. Bolesnik dodje u Lourdes, a da ne popije nikakova lijeka, ozdravi. Je li ga liječnik čovjek ozdravio svojom riječju? Neka svi ljudi cijeloga svijeta viču: na našu riječ moraš ozdraviti! badava! bolesnik će ostati i na dalje bolestan.

Tko dakle čini ta čudesa u Lourdesu? Bog i nitko drugi no Bog po zaštiti i zagovoru majke Božje.

Iz radoznalosti pos jetili su blaženu djevicu Mariju u Lourdesu mnogi bezvjerci i bezbožci, i kad su vidjeli djela Božja, morali su uskliknuti: U istinu Bog est, Bog opstoji, makar ga i ne vidimo!

Imade i mnogo drugih mjesta, gdje se čudesa dogadjaju, za koja mjesta sigurno znadu i oni, kojima e u pokvaren osti njihovoj teško vjerovati u Boga, er i oni misle, da bi u njem mogli dobiti oštrog i p ravednog suca, kad će ovu zemlju ostaviti morati.

Stojat će oni pred njim na sudu ma si oni ravnali i navijali srce svoje usred svojih opačina kako im drago. Za njihovu volju Bog neće prestati bitisati.

Kada se na ladji po moru vozimo, tada sjedimo ili ležimo u sobicama, koje su u ladji. Dodjemo po moru u mjesto, kamo smo nakanili doći. Mi kormilara, koji ladjom ravna ne moramo vidjeti, pak zato, što ga nismo vidjeli, kad je ladjom ravnao, ne možemo reći, da ravnatelja ladje nije bilo na ladji.

Kako bi to mogli reći, kad vidimo, da je ladja prispjela u onu luku, do onog mjesta, kamo nam je bio cilj putovanja našega. Zar ćemo moći kazati: slučajno smo došli do te luke, do tog mjesta? Da nije kormilar ravnao ladjom, Bog zna, kamo bi otplovila, udarila, razbila se, potonula, a putnici postali bi hranom morskim ribama.

Tako ni za Boga, koga ćemo istom poslije zemaljskoga života moći vidjeti, ne možemo reći, da ga nema, on bo ravna i upravlja tako, da svaka stvarca odgovara svojoj svrsi, za koju je po Bogu stvorena.

Što bi bilo od svijeta, da njim Bog ne upravlja? Zar bi ljudi bez Boga i vjere red i poredak držali u državi? Zna se, poznato je kakove su uredbe, na kako čvrstom temelju stoji država, kojom bezvjerci, bezbožci ravnati hoće. Takova je država nestalna, zemlju njezinu krv državljana često nakvasuje.

Koji veli: ja samo ono vjerujem, što vidim, njega pitaj: da li on svoju pamet vidi? ne vidi je; pak zar zato nema pameti, što si je on ne vidi? s toga dakle što si ne vidi pameti svoje, zar ćemo ga zatvoriti u ludnicu? Makar si pameti ne vidi, on ju ipak ima, što suditi možemo po njegovim djelima.

Nadje se takodjer mudrijaša, koji čuju nešto zvoniti, ali ne znaju u kojoj crkvi; čuju kakovu bezbožnu

izreku i njom se rado nabacuju makar ju i ne razumiju, veleći: „to je sve narav“, „narav je stvorila“ „od naravi je.“ U narav spada i drveće i biline i kamenje itd. je li?

Opstoji drvo u vrtu Getseman, koje uzraslo prije dolaska Isusova na zemlju; pod njim je Isus molio i boravio. To drvo živi već preko dvije hiljade godina i svatko ga može vidjeti, tko ima prilike putovati u Palestinu. Na to drvo mnoga je već ptica sjela; pod njim je mnoga već travica rasla i mnogi se kamenčić nalazio; pod tim se drvetom godine i godine nalazi klupa, pak se tekom stotine godina nije čulo, nije se dogodilo ni dogoditi moglo, da bi to drvo sa travom, sa kamenčićima ili sa pticama što nova stvorilo; da bi od njihova druženja, od njihova zbliženja kakova nova stvar postala.

Što dakle narav može stvoriti? Ono drvo, ostalo je drvo, trava ostala trava, ptice ostale su samo ptice. A nešto treće izmedju njih što je izašlo? Ništa.

Žalosno je, što imade ljudi, koji bi rado doći na glas, rado bi postali glasoviti time, što govore i pišu proti vjeri, proti Bogu i Božjim namjesnicima. Ti su ljudi slavohlepni. Teško im je što pametna napisati, ne znaju, a rado bi biti glasoviti, pak onda lupaj i mlati proti vjeri, proti Bogu i naredbama Božjim. To nije baš teško, to nije nikakova mudrost. Oni znadu, da će danas u to pokvareno doba takovim huljenjem omiliti onima, koji su prazna srca, šuple glave, te da će ga ovi slaviti kao pametna čovjeka, akoprem ništa ne dokazuju, već samo ruže i niječu.

Takovi se govori i pisanja rado, najradje bacaju medju mladež, medju radnike, obrtnike, jer misle, da je to pravo polje, na kojem će moći žeti.

Neki čovjek gorio je od želje, da postane glaso-

vitim. Vrti se amo, vrti se tamo, ali ne ide, pak ne ide. Htio napisati knjigu, da se proslavi, al mu ne da pamet, ne zna. Tužio se na svoj udes svomu prijatelju. Ovaj će mu: „prijatelju! ako želiš zbilja na glas doći, kada već drukčije nije moći, a ti se objesi, pak će sutra o tebi cijela okolica govoriti i novine pisati, bit ćeš na glasu.

Na griješan način ne nastoj postati glasovitim.

Može se dapače u današnje doba vidjeti, kako se gdjekoji gospodin, koji si utvara, da je učen — no ta učenost je samo njemu samomu poznata — da postane glasovitim, ušulja i nepozvan u radnička družtva, na njihove sastanke i zabave, gdje im u sav glas viče, govori proti Bogu, proti vjeri, proti crkvi katoličkoj; dakako jer ne zna raspravljati o ničemu, čime bi radnike podučio o njihovom boljku, što bi doprinjelo k naobrazbi radnika. Medju učenima nema mjesta, ne može postati glasovitim, pak hajde medju radnike, kao da ovi ne znaju misliti. Psovat znade svaka rdja, ali podučiti je znanje i vještina. Zato bi radnici morali progledati i znati razlučivati zlato od 'rdje, kukolj od pšenice, jer je i radniku Bog dao zdrav razum i dobru pamet, a oni trovatelji im kažu, da su prosta masa. Doviknite im radnici: „daleko vam kuća od naše“, „nosite se od nas“, „ne zavadjajte nas“, „nismo mi prosta masa, prost ste vi, koji nas zavadjate“!

Kakvo zvonce, takov glas. Čovjek iz čijih ustiju smrad izvire, smradan je; tko ludorije govori, luda je. Čitamo u svetim knjigama: „Ludjak reče u srcu svojem nema Boga“. Zar ćete radnici znanje svoje pokazati u bezvjerstvu, u bezboštvu? Zar je to znanje, govoriti proti onomu, što nam ima biti najsvetije na ovome svijetu?

Namjerit će se i seljaci na selu na čovjeka, koji

se čini da je gospodin, te si utvara, umišlja koješta, a glava mu puna slame. Misli, da mu je slobodno kvariti čestite ljude. Pošto drukčije ne može pokazati svoju tobožnju mudrost, udri proti vjeri našoj, proti Bogu, proti svećenicima, a ne misli taj kukavni stvor, da bi morao svakim danom klečeć se moliti dragom Bogu, koji mu dao milost, da može nositi ljepši kaput od ostalih seljaka.

Kaže naš narod: „Dodje vrijeme, da i vuk zadrijemlje,“ doći će svakoj oholici, svakom šupeljaku plaćni dan. Bog ne plaća svake subote, ali dužan nikomu ne ostane. Srce takovog je zlobe puno; čini zlo, dobra ništa; pak bi rado kao što i svaki zločinac, da ne bi Boga bilo, ali zloći i zlobi za volju, kao što već rekosmo, ne će Boga nestati. Nije li to znak najveće pokvarenosti, govoriti proti onomu, što je miljunima najsvetije, što miljuni ljudi najvećma štuju i slave, kako se Veličanstvo Božje slaviti mora.

Kada takov pokvareni čovjek vidi oko sebe dobre ljude, srce mu krvari, pogani jezik pjene mu izbacuje sbog ljutitosti, što oko sebe ne vidi slična sebi. Pametan seljak će znati prosuditi, koliko vrijedi onaj, koji Veličanstvo Božje vrijedja; znat će prosuditi, da mu ljepši kaput nije osolio pameti; da je ono, što govori zloba, nećudorednost, čega pošten čovjek ne pušta pod svoj krov. Neka ga otjera od sebe, jer tko govori proti Bogu, proti crkvi katoličkoj, proti njezinim uredbama i naredbama, neznalica je, propalica je u svakom obziru. Nije svaki učen, koji ljepši kaput nosi a pametan je, tko neukima dobre poduke i savjet dati znade.

Pogledaj čovjeka, koji do Boga malo drži, koj službi Božjoj malo kada ili nikada ne prisustvuje, koji ne posti, ne moli itd., pogledaj velim, kako mu go-

spodarstvo napreduje ili bolje rekuć nazaduje; niti ima poštene riječi ni poštena pogleda, niti mu Bog blagoslov podjeljuje,

Pogledaj pako na drugoj strani čovjeka krjeposna, dobra kršćanina, kako je plemenite i blage ćudi, a gospodarstvo mu lijepo napreduje.

Pokvari li takov neznalica kojeg malovjernog čovjeka, ne zna, da će batine, koje je digao na vjeru i na Boga, pasti na njegova ledja; da će strjelice naperene proti svemu, što je dobro i sveto pogoditi najprije njegovo otrovno srce, jer „tko u nebo pljuje, na obraz mu pada.“

Razmislite sada dobro, zvali se vi socijalisti ili kako mu drago: zašto proti Bogu govorite?! Ako su vaše nakane, vaša djela čista i pravedna, što vam smeta Bog, kad on dobra djela naplaćuje. A jesu li vam djela dobra, saznati možete po tom, ako se zakonom Božjim sudaraju i slažu. Ako to znači socijalista biti, govoriti proti onomu, što je čestitima sveto, onda se mora zaključiti, da su vam djela nevaljana; pak zato vam se valja za većinom t. j. za krjeposnima povesti, jer više ljudi više zna, a ostaviti se nekolicine pokvarenih zavoditelja, koji vas ne mogu usrećiti, već vam samo život prikratiti.

Zar ne, da će svaki, ma i malo samo bio naobražen, kad čuje ružne riječi, psovke, kazati: to je prosto, to je prostak. Tako će se reći i za čovjeka, koji govori i radi proti Bogu, proti Božjim odredbama, a bez pravoga razloga.

VIII. Vjera.

Već smo rekli, da ima raznih staleža, te raznih obrtnika i radnika. Ovaj je postolar, pak se ne pača

u to, što je onaj stolar; ovaj je krojač, pak se ne ljuti, što je onaj kovač. Pripovijeda postolar stolaru, kovač krojaču, radnik seljaku, da ovaj o njem ovako govori, da se ovo ili ono prigovara njegovu radu i njegovom načinu gospodarenja. Svaki odgovori: šta me briga, što svijet govori! neka govori što hoće. Ovako se odgovori, kad se prigovara o zemaljskim stvarima. Kada se došulja do ovih ljudi kakov pokvareni čovjek i počme porugljivo govoriti o vjeri, proti vjeri, tada ga ne će odrješito od sebe odbiti i kazati: šta me briga, šta ti govoriš! govori što hoćeš, ja ću se čvrsto držati svoje vjere, vjere Božje, već se upušta u taj razgovor; pazljivo sluša bogumrske riječi naperene proti vjeri katoličkoj i to baš onaj, koji je sâm katolik, pak se i on usudi slično govoriti. Kada mu se prigovaralo njegovu gospodarenju, uvredjen bijaše; a kada se govori proti njegovoj vjeri, ne ljuti ga, hladan je.

Svoju vjeru, vjeru Isusovu zatajiti sramota je, sramota velika. Tko vjeru zataji, čini samo ono, što mu godi, a sve drugo prezira; prema tomu je vjera uzda pokvarenosti i nećudorednosti. Bezvjerac sâm sebi zakone pravi, ne bi rado priznavati poglavara nad sobom; pošto sâm pokvaren, nastoji, da od valjana čovjeka živinu napravi.

Tko je bez vjere, taj je bez poštenja, a pošten biti dužan je svaki bio priprost ili učeni. Prema tomu dakle i vjeru čvrstu dužan je imati svaki.

Bez vjere se teško što dobra čini, jer vjera svladava sve napasti.

Vjera je za sve potrebita i korisna.

Kaže se za jednog englezkog ministra (Derby), da je putujuć po Italiji, došao u grad Turin. Tu se nalazio glasoviti redovnik Ivan Bosco, podučavajući u

jednom zavodu djecu. Dječaraca bijaše do 500. Stupiv ministar u veliku sobu, vidio je kako jedan piše, drugi si čita, treći računa i razmišlja; sve je mirno, sve tiho, sve poslušno. Rado bi znati, reče ministar redovniku, kako možete u redu i poslušnosti vi sâm držati toliku množinu djece. Redovnik reče: tu tajnu otkriti ću vam sutra, samo se rano ovamo potrudite. Ranim jutrom osvane ministar u zavodu. Redovnik ga odvede u crkvu, gdje su dječarci molili jedni čislo, drugi u molitvenike, treći stajali kod izpovijedaonice.

Eto! to je tajna, kojom ja odgojivam i red uzdržajem u ovom zavodu: to je moć vjere.

Vjera je dakle ona moć, koja čini, da čovjek dobro tvori, da je čovjek poslušan pretpostavljenim svojim.

Djela vjere ne daju se ničim zamijeniti. Vladari i poglavari neka se muče koliko im volja, bezuspješan im bude rad bez vjere. Gdje je vjere, tamo je i ljubavi, a ljubav prema pretpostavljenim moćna je, da se čini dobro, da se štuje i sluša poglavar; a gdje vjere nije, nema ljubavi, mržnja je tamo, ova pako ne stvara ništa dobra.

Koji ima poštenja, ima i vjere, a taj se ne smije stiditi svoje prave vjere, koja je od Isusa Krista. Bezvjerac se ne srami svoje ludosti, a kako da se mi stidimo svoje vjere, koja je od Boga!? Nije vjera samo za priproste i neuke, već čim je tko učeniji, tim mora biti pobožniji, tim mora imati čvršću vjeru, jer znamo za ljude, koji su bili veoma učeni, pak uz to pobožni i dobri katolici. Ima i sada velikih učenjaka, koji su uz veliko svoje znanje vrlo pobožni, i čvrstu vjeru goje u srcu svomu.

Vjera dakle nije protivna znanju ni pobožnom življenju, već upravo protivno, ona se s time lijepo

slaže i potpomaže ljude u napredovanju. Svi se moramo ponositi svojom kršćanskom vjerom; kao što su naši pradjedovi junački stupali proti polumjesecu, proti Turčinu, da brane pravu vjeru svoju. Dok je bilo vjere u Boga u naroda Izraelskoga, činio je dobro; odaljiv se od Boga, tvorio je zlo i bio od Boga pedepsan.

Dok je u državi vjere, sretna je država; izgubi li narod vjeru, odmah se ćuti moć desnice Božje: metež, nered, krvoprolića učestaju u takovoj zemlji.

Kada na moru nastane silna bura, tada ladja, koja ima sidro, ne treba se bojati, da će ju vjetar amo tamo bacati, jer je sidro spušteno na dno mora, da drži ladju i čuva od propasti.

Naš je život kao ladja na moru. Nema li čovjek žive vjere, progutat će ga valovi strasti i pokvarenosti nevaljanih bezvjeraca; vjera pako opčuvat će ga poput sidra od propasti. Vjera je sidro i u državi.

Čuje se i piše o čestim provalama, o raznim kradjama, o razbojstvu, o ubojstvu i umorstvu radi koristoljublja, pak mnogi ta nedjela pripisuju siromaštvu. Nije tomu zlu krivo siromaštvo, već krivnja leži u pomanjkanju prave vjere. Kada se čovjeku oduzme prava vjera, oduzme mu se istodobno i moć tvoriti dobra djela.

Mnogi je već bio svjedokom, kako se u krčmi ili na drugim javnim mjestima govori proti Bogu i proti vjeri našoj kršćanskoj. Tim oružjem se služe socijalisti vrlo rado. Oni se usudjuju pred vama na vašu svetinju napadati, a vi da na to šutite?! Ne! nikakovi obziri vas ne smiju prečiti, da im ne kažete istine!

Bio sam jednom zgodom u gostioni. Sa domaćinom sam sjedio u pokrajnoj sobici i zapodjesmo razgovor o socijalistima. Za par časaka predje gospodar

u sobu, gdje mu gostovi vino piju. Medju njima sjedio i jedan socijalist. Opaziv ga domaćina, odmah se vrati k meni žalostan, jer da je tobož on čuo naš razgovor. A što vas to smeta? zapitam ga. Kako me ne bi smetalo, reče mi, imam krčmu, pak bi si na taj način mogao odbiti pilce.

Takov krčmar dakle bio bi pripravan u svojoj kući slušati uvrede, bacane na našu i njegovu svetu vjeru, samo da više istoči. Takov postupak bi odavao pomanjkanje vjere u krčmara. Svakom zgodom i na svakom mjestu pokažimo, da smo pravi kršćani; a pravi kršćanin ne smije za malu cijenu vremenitog dobra žrtvovati svoju vjeru i vječno dobro! jer bezbožci, bezvjerci samo kažu, da im je glavna skrb, da im na zemlji bude dobro, a za život preko groba se ne staraju.

Svaki kršćanin ima veće pravo od zla odvraćati, nego bezvjerac na zlo navraćati.

Narod židovski putujuć iz sužanjstva u domovinu, obastrt tminom, ne bi bio mogao putovati pravim putem, da mu nije Bog dao, da pred njim ide ognjeni stup. Takov vodić po pustinji zemaljskoj neka bude za svakoga stanovnika zemaljskoga vjera, vjera u Boga, ako želi, da ne zabludi, već pogodi pravi put k onomu, koji nas je stvorio. „Bez vjere nije moći dopasti se Bogu“, „tko ne vjeruje osudit će se“ riječi su Boga živoga.

Zla su svakovrsna ondje, gdje bezvjerje i bezboštvo vlada, a tko na to napućuje, osvetit će se zloba njegova na njem samom, jer „tko s vragom tikve sadi, o glavu mu se razbijaju.“

Vjera nas je oplemenila, crkva nas je odgojila. Tko proti vjeri, proti crkvi ustaje, naliči djetetu, koje kad ponaraste u kući roditeljskoj veli ocu i majci:

šta ste došli ovamo u ovu kuću, ne trebam vas, nosite se odavde! tjera one, koji su mu život dali. Tko se protivi vjeri Isusovoj, tko radi proti onim, koji nauk Božji tumače i naučaju, neznalica je veliki; jer svatko mora znati, da je upravo vjera Isusova rastjerala tmine poganstva, da je vjera Isusova sbacila balvane s oltara, na kojima su krivim svojim bogovima žrtvovali iste ljude; da je ona nećudoredne i divje razpuštenosti s ljudi svukla, pak ih u odijelo kršćanskih krjeposti obukla. Kršćanstvo je ljude malo po malo dizalo s neznanstva do naobraženja, gdje im otvorilo vrelo zdrave nauke.

Kod teškoga rada i napora utjeha je vjera, koja radnika krijepi i veseli. Vjera suši, zatvara vrela nezadovoljstva i otvara strpljivost.

Vjera vodi podložnike do poslušnosti, a poglavare sjeća na odgovornost pred Bogom.

Vjera ohola ponizuje, potištena tješi. Ona sbližuje bogataša sa siromakom.

Što čini vjera kod pojedinaca, to čini i kod pojedinih družtava i kod cijelih naroda.

Što je to vjera? Što će to reći vjerovati?

Vjerovati reći će: držati za istinu ono, što je Bog objavio. Što je Bog ljudem kazao, što je Isus Bog učio, to moramo vjerovati, to moramo držati za istinu. Taj nauk Božji nalazi se u svetim knjigama, u sv. pismu zabilježen sa čudesima i drugim djelima, koja je Isus činio te njima ljude uvjerio, da je on pravi Bog.

Ljudi znadu pripovijedati o vladarima, o mudrim ljudima i o drugim glasovitim muževima svih vijekova, a mi im vjerujemo.

Kada bi nam danas tko pripovijedao o glasovitom francuzkom caru Napoleonu I. ili o carici Mariji Te-

reziji, mi bi mu vjerovali, makar on jednoga ni drugoga vidio nije, jer su već odavna poumrli. On pozna nje iz vjerodostojnih knjiga, iz povjesti, koje su napisali pametni ljudi. A kad čuju oni, koji čitati ne znadu ili makar i znadu, pripovijedati ob onom, što je Bog učio, moraju im vjerovati, jer su to oni saznali iz najvjerodostojnijih knjiga svetih, kojim je izvor sâm Bog. Kad su te knjige pisane, osobitu pomoć svoju pružao je piscima sâm Bog. Ti pisci su bili sveti proroci i sv. apoštoli, koji su čuli, što je Bog učio, koji su vidjeli, što je Isus Krist činio; bili su dakle očevidci svega, što je Isus učio i činio, pak su znali, što su pisali; a da su samu istinu mogli bolje pisati, prisustvovao je Duh sveti svojom pomoćju.

One riječi Božje i one čine Božje, o kojima su sveti evangjeliste i apostoli pisali, vidili su i čuli ne samo oni sami, već i ostali ljudi, pak i neprijatelji Isusovi; a te knjige nisu pisane stotine godina poslije odlaska Isusova sa zemlje u nebo, nego odmah. Pak da je u tim knjigama bilo napisano što drugo do li onoga, što je Isus dragi učio i činio, sigurno bi se bili židovi i neprijatelji Isusovi ustali, pak bi s mjesta prigovorili onomu, što je krivo napisano. Ali pošto je bilo mnogo očevidaca živih, koji su Isusa vidjeli i čuli, nisu se ti neprijatelji usudili udariti proti istinitosti tih knjiga, jer bi bili sigurno od rečenih očevidaca zasramljeni, osramoćeni.

Kada vjeruješ, da je Napoleon živio, kada vjeruješ, što je on govorio, kada vjeruješ njegove čine, o kojima povjestnica pripovijeda, tim više moraš vjerovati svetim knjigama, riječi Božjoj, nauku Božjem.

Naša dakle kršćansko-katolička vjera je porijetla Božjega, pak zato je dužan svaki čovjek imati čvrstu vjeru, jer bez vjere je pas, a ne čovjek. Nerazumna

životinja pas je vjeran svomu dobromu gospodaru; a razumni stvor Božji čovjek, zar da bude nevjeran gospodaru svomu Bogu, da mu ne vjeruje, da ga niječe, da čovjek bude bezvjerac?!

Ljudima vjeruje, a Bogu ne vjeruje. Što su jednostavno pametni ljudi napisali, tomu se vjeruje, a što su sveti ljudi nadahnuti Duhom svetim napisali, zar da se tomu ne vjeruje?!

Gdjekoji prokšeni, prosti čovjek zna reći: „ja ne vjerujem ništa.“ Takov ludov neka reče: ja ne vjerujem, da me žena porodila, i neka veli: kuja me okotila; neka ne vjeruje, da ima pamet, pak s njim u ludnicu, kamo se ludjaci zatvaraju; neka ne vjeruje, da je čovjek, pak si neka reče, da je vol.

Kršćansko-katolička vjera je jedina prava, jer joj je izvor sâm Bog. Ona je od Boga, ne od čovjeka, a ostale vjeroispovijesti kao što su n. pr.: luteranska, kalvinska itd. krive su, jer nisu od Boga; ono što one uče, nije učio Bog, već pokvareni, slavohlepni čovjek.

Oni, koji se zovu „pravoslavni“ bili su u našoj katoličkoj crkvi sve do devetog stoljeća. Na patrijarškoj stolici u Carigradu bijaše Ignacij. Kad je Michael III. preuzeo vladu iz rukuh svoje majke, slušao je u svemu svoga ujaka razpuštenoga Bardesa, koji je sa rodjakinjom grješno živio. Patrijarka Ignacij mu kaže, da ju odpusti; on toga ne učini, a patrijarka mu uskrati g. 857. javnu pričest. Car protjera Ignacija, a postavi za patrijarku svjetovnjaka Focija, koga papa nije htio priznati za patrijarku, već ga izopći, a on je unatoč tomu ostao na patrijarškoj stolici; otcijepi se od pape sa carem, pak i neke druge predobije, da su pristali uz nje.

Tu je dakle razpuštenost Bardesova i slavohlepnost Focijeva uzrokom otcijepljenju od katoličke crkve.

Luteranska vjeroispovijest imade svoj početak ne od Boga, već od Lutera, čovjeka nećudoredna, slavohlepna, koji je u 15. vijeku počeo naučati krivi nauk; našao je privrženika, jer je učio samo ono, što bijaše ugodno njihovoj raspuštenosti, a krjeposti je zabacivao.

Tako je i sa Kalvincima. Početnik im je Kalvin, a ne Bog; izvor čovjek, a ne Bog.

Bez vjere nije se moguće spasiti. Proti vjeri govoriti, biti bezvjercem, jest prostota, prokšenost i crna zloba.

Uz vjeru u Boga jest jošte jedno moćno sredstvo, koje čovjeka ne pusti u bezbožno, u bezvjersko družtvo socijalista, a to je: štedljivost, o kojoj ćemo u slijedećem članku u kratko reći.

IX. Radi i štedi.

U Radiše svega biše, u Štediše jošte više. Sve što je živa na zemlji, traži svoju hranu, a Bog dragi svoju bogatu darežljivu ruku otvori svakomu i sve prehrani od malog crvića do čovjeka. Životinjama je dao Bog nagon, po kojem si one hranu traže, a razumnomu svomu stvoru — čovjeku — dao je um i pamet, da si lahko sam nadje i pribavi, što mu je potrebno za uzdržavanje njegova tijela.

Da si pribavimo, što nam je potrebno za hranu i odijelo, potrebna je k tomu marljivost, radinost. Ova čovjeku, ko što je već na jednom mjestu rečeno, očuva zdravlje i dobru te mirnu savjest; pripravlja živež i odijelo; čuva ga od krivice; nadje mu dosta prijatelja; dočim lijenost turi čovjeka ili u veliko siromaštvo, ili u velike nepravde, krivice, zločine; ona je majka svih zala.

Ne bi čovjeku mnogo koristilo, da i marljivo radi, kad ne bi znao ono, što si privrijedi čuvati, kada ne bi htio štediti. Tko radi ima, tko štedi više ima. Tko hoće zaslužiti, mora raditi; tko hoće imati, mora štediti. Stotina gospodara ne bi moglo udovoljavati jednomu rasipniku, a nekmo li, da bi sâm tegnuo toliko zaslužiti, da bi mu dosta bilo za utišavanje njegovih strasti.

Kad velimo „štediti“, kad velimo: „čuvaj biele novce za crne dane“, tada neka bude nam daleko misao od lakomosti, od škrtosti; jer lakomost je korjen svega zla. (I Tim. 6. 10). Skup, škrt lakomac svoje blago, svoj imetak zatvara; sâm se ga slabo uživa, a još manje ga drugim priušti; ali upravo ta njegova lakomost je živi moljac, koji mu preležano blago izjeda i kvari tako, da dosta puti nema nitko koristi od njega. Lakom škrtac je usrijed velikog blaga svoga siromak: ako danas malo daje, već se sutra jako kaje; on je kao vreća bez dna, koja nikad puna nije; tudja sreća, tudji imetak ga boli i grize; veseo je samo, kad mu se novac pruža, ili što ino daje, čim si svoj imetak povećaje.

Kad kažemo, da valja štediti, tad velimo, da se ne troši više, nego se zasluži, više, nego tko ima; jer rasipnost čovjeku sve proždre: imetak i poštenje; zanaša se rasipnik na tudje žuljeve, da mu na njima kruh priraste. Valja se pretegnuti, kako je pokrivalo dugo, jer će inače za noge zepsti. Sramota je za radnika crvenomodrim nosom od kuće do kuće prosjačiti novac, da si tobož kruha kupi, a iz njega rakija i vinska duha suklja.

Nedostojno je čovjeka biti zamazanim i poderanim uz zdravu pamet i zdrave ruke. To su znaci rasipnosti i lijenosti, pak i u istinu takav čovjek iz-

gubi svaki ponos, svako poštenje; prijateljska mu opomena ne pomaže, ne koristi; strog ukor, kao da si bob o stijenu bacio; pruži li svoje ruke za tudjim dobrom, vežu mu ih lancima i bacaju ga u tamnice, a toga se ne stidi. Ovakovi i slični ovim onda viču, da valja, da bude jednakost, da se tudje dobro dijeli medju sve jednako, a ne će pomislit na štedljivost. Ja ću štedit, a drugi će šundrat. Takvim je ljudima onda kriv Bog, vjera, kriva im je crkva, kada nemaju čime da lumpaju.

Veli se, da je svatko svoje sreće kovač. Kako si tko prostre, onako će i spavati. Tko pametno, razborito, krjeposno živi, bit će sretan i zadovoljan; nevaljanac ima savjest nemirnu, dosljedno tomu je ne zadovoljan i nesretan.

Imamo razum i slobodnu volju. Ako si zlo naprtimo, tko nam je kriv? Kako se tko ponaša, kako tko živi, onako mu i biva. Tko čini dobro, sebi je prijatelj.

Tko je marljiv i štedljiv, njemu uz Božju pomoć i sreća pjeva; jer štednja valja, koliko i radnja; ako ne uštedi, ne uradi, t. j. muči se dan i noć, ako ne ćeš šteditи, ne ćeš ništa imati. Nesreća najradje pjeva uz ludost, uz rasipnost, pak i vidimo, da su oni, koji jadikuju na zlu svoju sreću, obično sami tomu krivi: ili su lijeni, ili su rasipni. Tko je zabačen, obično je sâm kriv, a tužbe na druge nepravedne su.

Onoga, tko ne će šteditи, pitat će starost: gdje je bila mladost? Ako se u mladosti ne budeš ogledavao na zadnje kotače, ako u mladosti ne misliš na starost, kukat ćeš; ako u mladosti sve prošundraš, što privrijediš, skapavat ćeš u starosti od bijede i nevolje! Sluči se, da onaj, koji ne štedi, već u mladosti posiže za tudjim, želi tudje dijelit, a ne misli, da ono, što je s vragom stečeno, vrag i odnese. Posleni i štedljivi ljudi ne znaju, što je glad i tuga, a ležaku se toči čaša i napija zdravica u zdravlje bogčariji i siromaštvu. Gdje lijenost zavlada, tamo sve propada. Gdje nema radinosti, štedljivosti, ni razbora u uživanju i zabavi, tamo zavlada surova ćud, a štedljiv i radin pojedinac ima se nadati boljoj budućnosti; kao što i zemlja, koja hrani takove sinove, može se nadati, da će postići svoju nezavisnost, svoju slobodu. Malo koji socijalist znade, što je domoljublje, što je narodnost, kako domovinu ljubit treba, jer su im tudjinci, početnici njihove stranputice, a po takovim sinovima majka domovina kasno ili nikada sretna, nezavisna, slobodna. Nije dosta za čovjeka samo jesti i piti i dangubiti, već nakon višesatnog rada, po dovršenom djelu tekar valja se odmarat, jer tko malo sije, malo će i žeti; „rijetko vlatje, rijetko snoplje.“

Neka i mladi radnici uz svoju marljivost štede, pak ne će trebati u pogubna družtva hoditi, da se dogovaraju, kako bi tudje otimali; jer će si sâmi toliko zaslužiti, da će se pristojno hraniti i odijevati, a i koncem mjeseca će vidjeti, da u žepu ima gotovine, koju si mogu u štedionicu uložiti. Siguran sam, da radnici poznaju dosta svojih štedljivih sudrugova, koji od svoje čedne plaće, zasluzbe, potpomažu i siromašne si roditelje; pak se neka socijalisti ogledaju po skupštini svojoj, po skupštini zavedenih mladih radnika i neka kažu, da li su je u svojoj sredini imali. Nisu sigurno, osim ako su možda jedanput, dvaput iz znatiželjnosti došli u njihovu sredinu, ali da bi uz nje pristajali štedljivi, čedni mladići, toga socijalisti doživit ne će.

Rekao sam, da su mladi radnici zavedeni, ali uz nje opaziti se može na socijalističkom sastanku i po koji stari kalfa, koji već godine i godine radi, ali je

tako živio, da ništa nema do li volje, da se tudje medju nje dijeli.

Mnogi stari propali kalfe su u istinu bez svakog ponosa i stida. Vidi se katkada, da si dadu baš u posne dane donijeti u radionicu mesa, kobasica, pače Bože jim prosti, na sam veliki petak jedu meso i ponose se pred čestitim svojim drugovima, kako je tečno. Tečno mu je meso u petak, u posne dane, ali dat će Bog, pa će doći i svetak i tada će u ludosti svojoj kukati, a ne meso jesti.

Vele: što zato, ako u posne dane mrsim, niti je škoda Bogu, niti ljudma. To je kao da bi dijete reklo: što mi roditelji brane van na snijeg, na zimu, to njima ne škodi?! Dijete ne smije pitati roditelje: zašto mi branite? jer oni znadu što je nerazumnu djetetu štetno, a što korisno; već moraju samo slušati nalog svojih roditelja. Tako i svaki čovjek dužan je slušati naloge Božje i zapovijedi njegove svete crkve, medju koje zapovijedi spada i ona o postu.

Mladi, radini i štedljivi sudrugovi mu se možda nasmiju, ali ga istodobno odmah i odsudjuju u svojoj duši, u svojoj pameti, kao čovjeka bez poštenja, koji ne zaslužuje, da s njima u jednoj radionici radi.

Štogodj je štedljivog, pametnijeg, naobraženijeg ne ide u socijaliste. Uzmimo trgovce! Oni sigurno spadaju medju najnaobraženije obrtnike, pak bi je socijalisti mogli sve na prste prebrojiti, koliko ih ima u njihovoj sredini. Ne idu oni medju nje, jer su radini i štedljivi.

Štedljivost je dakle uz vjeru u Boga jedno od glavnih sredstava, koje čovjeka ne pusti u to bezbožno socijalističko kolo, već ga vodi u družtvo čestitih radnika i poštenih ljudi.

Zdrave ruke ne trebaju tudje muke.

X. Ženidba.

Prema želji i nauku onih, kojim bi žena imala biti opće dobro, ne bi ženidba sadržavala nikakove svetosti u sebi, niti bi se imala smatrati nerazrješivom. Krasne li ženidbe, kada bi se žena mužu svomu ma u čem zamjerila, da ju odmah protjera ili poslije nekolikomjesečnog boravka u zajednici sa ženom, da ju odtjera, pak se po volji s drugom, trećom itd. oženi! Ta znamo, da je ženidbu naredio sâm Bog u raju, kad je Adamu za drugaricu dao Evu u to ime, da se rod ljudski širi i uzdržaje, a njihova djeca, da se na čast Božju, a na dobro pokoljenja čovječanskoga othranjuju. Blagosloviv Bog obadvoje reče: „Rastite, umnožavajte se i napunite zemlju!“

Već iz ovo malo riječi, što smo ih napomenuli vidi se, da je ta zajednica sveta, jer joj je početnik sâm sveti Bog, a cilj, za koji je ženidba naredjena i za koji se muško i žensko uzimaju, jest svet, odgojivanje najme djece u strahu Božjem tako, da će ona širiti slavu Božju na zemlji, a spas postići u nebu.

Nije Bog dao Adamu na jednom dvije ili tri Eve za žene, nego samo jednu Evu, iz čega slijedi: da se ženidba imade sklopiti samo izmedju jednog muža i jedne samo žene, što se vidi iz riječi Spasitelja našega: „Zato ostavit će čovjek oca svojega i majku i pridružit će se k ženi svojoj i bit će dvoje, jedno tijelo“. Dakle: doći će k ženi, ne k ženama; doći će žena k mužu svojemu, ne k svojim muževima, i ne veli Isus Bog: bit će troje ili četvero, „jedno tijelo“, nego veli: „dvoje bit će jedno tijelo“; a čita se i kod sv. Pavla (I Cor. 7, 2): „Svaki neka ima svoju ženu, svojega muža“, ne pako svoje žene i svoje muževe.

Kad muž i žena nisu dvoje, već jedno tijelo, onda mora biti i jedna duša, jedno srce: mir, sloga i zakonska vjernost do smrti; jer Bog nije rekao Adamu: evo ti Evu za ženu na nekoliko mjeseci ili na par godina, već doživotno t. j. do smrti jednoga ili drugoga; zato veli riječ Božja: „što je Bog združio, čovjek neka nerastavlja".

Prema tomu krivi je nauk socijalista, kad tvrde, da vez ženidbeni posveti ljubav; kad nestane ljubavi, nestane i toga veza, pak si uzmi drugu. A kamo prva žena? kamo djeca? tko će ih hraniti?

Dogodi se doduše, da se muž i žena rastave od stola i postelje sbog nevjernosti u zakonskom staležu, ali ta rastava ne daje prava nijednomu suprugu, da se može ili ženiti ili udavati tako dugo, dok su obojica živi; jer kad se muž rastavi od svoje žene, ne smije se tako dugo s drugom ženiti, dok mu je zakonska žena živa, a združi li se, spozna li se u to vrijeme s drugom, tada čini preljub, tako isto i žena čini preljubočinstvo. „Svaki, koji pusti ženu svoju i uzme drugu, preljub čini, i koji se ženi s preljubnicom, čini preljub" (Marko 10, 11).

Po svetom sakramentu postane ženidba nerazrješiva; nju razriješiti može samo smrt. Pa da baš na nikakovu drugu korist ne mislimo, koja proizlazi iz nerazrješivosti braka, već ako pomislimo samo na to, da je Bog tako odredio i naredio, imalo bi nam biti dosta. No znade svaki i za onu veliku cijenu, koju nerazrješivost u sebi ima. Muž recimo rodi s prvom ženom dijete; protjera ženu; uzme drugu, tako možda i treću itd. Tko će odhranjivati djecu prve i druge žene? Nema nitko one ljubavi i nježnosti prema djetetu, kakovu ima vlastita majka. Svaka majka ljubi svoje dijete. Dozovimo si u pamet maćuhe i malu nejaku pastorčad! Djeca trebaju oca, trebaju majku. Dobri roditelji su pravi odhranitelji, pravi odgojitelji.

Socijalisti vele, da bi se odgoj djece predao državi. Zar bi država bila kadra djecu odgojivati i odhranjivati? Djeca bi se hranila, ali kako bi se odgojila bez duševne hrane roditeljske, bez mlijeka majčinoga?

Otidje li žena lakoumno od muža ostaviv mu dječicu svoju, prije svoje smrti vidjet će tužne posljedice ludosti svoje na vlastitoj si djeci, kojoj je manjkala odgojiteljica, kojoj je falio čuvar — majka.

Kad znamo, da je ženidba vez nerazrješiv, tada ne valja stupiti lakoumno u ženidbenu zajednicu! ne pitaj: koliko djevojka ima imetka, već se upitaj kakove ona posjeduje vrline i krjeposti! jer novca nestane, a vrag u kući ostane.

Valja da u taj stalež stupe dvije slobodne osobe t. j. dobrovoljno, ne silom ni velikim nagovorom; u tom bo slučaju ženidbene dužnosti se teško vrše, a ženidbena vjernost teško se sačuva.

Ženidbene dužnosti su doista teške: u miru, slozi i u zakonskoj vjernosti živiti; djecu si u strahu Božjem odgojivati, nije mala stvar. Pa kao što nam je za svaki naš rad i posao potrebna milost, pomoć Božja, koja nas krijepi i jači, da možemo dužnosti našega staleža vjerno ispunjavati: tako je isto potrebna i jako potrebna milost Božja u ženidbenom staležu, pak je upravo zato Isus Bog ženidbu posvetio, uzvisio na čast sv. sakramenta — narav spaja sa milošću Božjom — u kojem sakramentu se podijeljuje milost, da oženjeni mogu svoje dužnosti ća do smrti vjerno ispunjavati. Posvetio je Isus ženidbu, kad je prisustvovao svadbi u Kani Galilejskoj. Sdruženje muža sa ženom slično je združenju Isusa sa crkvom, pa kao što je ovo otajstveno, sveto, tako je i ono sveto, otajstveno.

stogod imade svaki drugi sv. sakramenat, da bude sakramentom, najme: vidljivo znamenje, nevidljivu milost i naredbu Božju; to imade i ženidba, najme: vidljivo znamenje t. j. kad si pred svećenikom i pred dva svjedoka očituju medjusobno privoljenje, da jedan za drugoga hoće poći, te kad si pruže ruke, a svećenik ih štolom sveže i blagoslovi; nevidljivu milost, koja se u tom sakramentu dobiva za izpunjenje staležkih dužnosti; a napokon ženidba je naredjena od Boga.

Ženidba je dakle sakramenat, i to je članak naše sv. vjere, a znači: duševno sjedinjenje Isusa sa crkvom, a svrha tomu sjedinjenju je spas čovječanstva i širenja kraljestva milosti — slava Božja, — tako je i svrha ženidbe: širenje ljudstva; nu plemenitija glavna svrha je djecu u strahu Božjem za nebo odgojivati, a k tomu je potrebna milost, koja se samo u sv. sakramentu dobiva.

Kažu neki socijalisti: „žena ima biti slobodna svakomu“. Lude li riječi! Po tom nauku nestalo bi svake obitelji, uništena bi bila svaka obitelj, a nemoralnost dosegla bi do klanjanja bolvanima. Što bi kraj takova nauka kazale poštene, čestite i vjerne žene? Radje bi nožem probole srce nasilnom besramniku, nego da s njime zločin počine; mnogi bi nećudoredni zakonski muž od vjerne si žene zadobio smrtni udarac, kad bi joj postao nevjernim mužem, a djeci nevaljanim ocem.

Nema biti žena slobodna svakomu! svaki se neka ženi za sebe i neka bude zadovoljan sa svojom ženom, koju je od slobodne volje uzeo si za zakonsku drugaricu, i to zadovoljan u svim zgodama i nezgodama života.

Da se žene po volji muževa odpuštaju i uzimaju,

našao bi nevaljani muž lako i odmah razloga, da ju odpusti: ti si boležljiva; tebi iz usta zaudara; ti ne znaš kuhati; ne znaš presti; ne znaš gospodariti; prestara si za mene; ja sam sada imućan, zato nisi za mene, moram si finiju uzeti. Ovako i mnogo slična predbacivali bi nećudoredni muževi svojim ženama, samo, da ih se riješe. A dok je bila žena mlada, sve mu je znala, izvrsna je bila; dok je bio muž njezin siromašan, njegova žena, ma i starija od njega, izvrsna je bila; a kad su mu, što no riječ, krila ponarasla, kad si nešta pribavio, nevalja mu više stara žena; dok je ženin imetak uživao dobro bilo; prošao imetak, nevaljanom mu žena postala.

Eto kamo bi socijalistički nauk doveo ženidbeni stalež!

Medju kršćanima nema valjane ženidbe, ako ona nije sakramenat; već bi ona bila samo prilježničtvo. Čita se riječ Božja: „Sakramenat je ovo velik, a ja govorim za Krista i za crkvu“ (Efez. 5, 32).

Ženidba se mora obaviti u prisutnosti dvajuh svjedoka pred svećenikom, jer svećenik je postavljen, da blagoslovi ženidbeni vez, jer crkva samo ima pravo podijeliti sakramente.

Čuli ste već sigurno za nekakvu ženidbu, koja se ne obavlja u crkvi pred svećenikom. Ovu zovu: civilna ženidba, gradjanska ženidba, gradjanski brak. Što znači ta gradjanska ženidba? je li ona u istinu ženidba?

U nekojim državama uveden je zakon proti kršćanskoj crkvi takov, da oni, koji se žele ženiti, vjenčati, moraju ići pred svjetovnog čovjeka, pred činovnika i pred njim očitovati svoju volju, da se žele vjenčati. Ta volja zaručnika tiska se u novinama i pribije na zid općinske kuće ili na koji drugi ured. Za par dana dodju opet k istom činovniku, koji je

unese u svoje knjige, kao da su štibru pri općini platili, pak im kaže: „sad ste vjenčani“.

Kakova je to ženidba? To nije nikakova ženidba. Nema valjanosti, jer nije sakramenat, jer nije u crkvi t. j. pred svećenikom i pred dva svjedoka sklopljena; a niti je blagoslovljena.

Ako već moraju sbog svjetovnih protuvjerskih zakona sklopiti ženidbeni ugovor pred činovnikom, to se taj ugovor ne smije smatrati kao sklopljena ženidba, nego samo kao ispunjenje državnoga propisa.

Gradjanska ženidba uvedena je, nije tomu dugo, i u nama susjednoj zemlji Ugarskoj. Složiše se kalvini sa židovima, te počeše rovariti i pisati proti katoličkoj crkvi i vjeri. Tih kalvina imade u magjarskom saboru, koji su uz židove uplivali na druge saborske zastupnike t. j. nagovarali je, te dokazivali, kako će to biti za pojedine od velike koristi, ako se uvede gradjanska ženidba. Žalosno je, da su se dali nagovoriti i neki katolici zastupnici. Stvoriše zakon, po kojem se imade svaki, koji se želi ženiti, a obitava na zemljištu Magjarskom, vjenčati po činovniku svjetovnjaku, a onda tekar, ako hoće, može ići na vjenčanje u crkvu, gdje se pred svećenikom i pred dva svjedoka vjenča i ženidba blagoslovi, i time tekar postane prava ženidba i sakramenat.

A zašto je ženidba u crkvi kalvinima i židovima trn u oku? Zato, što su gradjanskom ženidbom hotjeli jedni sa drugima stupiti u tobožnju obiteljsku svezu, a povod tomu bijaše imetak. Židovi su bogati, broje velik novac, a do sada nisu mogli stupiti u obiteljske odnošaje sa krsćanima, od kojih su neki velikaši, pak im je bila vruća želja — najme židovima — da bi si svoje kćeri mogli u takove glasovite kuće poudati, a sebi otvoriti put u višje krugove, medju gospodu, da tako

zadobe veći ugled, nego su ga do sada u javnosti uživali. S druge strane dobro su došli ti protuvjerski zakoni velikašima, jer im je dana prilika, da mogu doći do novca; a što oni vjeru nogama gaze, ne boli je srce ni glava, ne misle na dušu, samo da si tijelu ugadjaju.

Tim zakonima se moraju miljuni naroda katoličkoga pokoravati, akoprem proti svojoj volji. Zastupnike, koji su za te zakone glasovali, izabrao je narod, da ga oni zastupaju, da njegove želje u saboru iznašaju; pak je sveta dužnost bila tih njihovih zastupnika, da pitaju za mnijenje svoje izbornike, da li bi bili i oni sa takovim zakonima zadovoljni. Dvojim, da bi i jedan samo sjedio u saboru, komu bi se izbornici izjavili, da su oni za gradjansku ženidbu.

Nekolicina dakle bezvjeraca za svoju samo korist, a proti volji miljuna naroda, stvorila je zakone, kojim se i katolici podvrgavati imadu. Po tom ne smiju oni svoje vjerske osjećaje izjaviti prije, nego budu pred svjetovnim čovjekom obavljene ceremonije; a i onako nitko pametan ne drži, da je to ženidba.

Ima činovnika čestitih, koji su kršćani katolici, pak moraju proti svojem najboljem uvjerenju obavljati službu, proti kojoj su vazda bili i jesu, da se pred njimi najme ceremonije vjenčanja ovršuju.

Da vidimo je li ta uredba državi koristonosna?!

Činovnici moraju u to ime vrijeme trošiti; činovnika mora država mnogo više uzdržavati, što na miljune stoji na godinu, a prema tomu mora se povisiti i porez, da se uzmogne višak činovnika plaćati i uzdržavati.

Zaručnici gube vrijeme, jer idu na dvoje vjenčanje: najprije pred pisara, a onda u crkvu. Samim zaručnicima nanaša se gradjanskom ženidbom već i

trošak, nego su ga imali, dok ti zakoni uvedeni ne bijahu.

Pa zar je bilo potrebno takove zakone uvadjati sbog ćudoredno propalih ljudi i sbog židovskih djevojaka? Ta ima drugi pravi put, ko što bijaše i prije, po kojem je valjalo udariti, kad se kršćanin želio vjenčati sa židovkom. Neka se dade krstiti i tada neka ide za kršćanina, a ne, da se za volju velike manjine židova, vrijedja vjersko čuvstvo velike većine kršćana i katolika.

Glasom tih zakona smije se kršćanin ženiti sa židovkom, a židovka se smije za kršćanina udati. Proti tomu su sve vjeroispovijesti, samo kalvini i židovi su za to — iz gore poznatih razloga.

Ti su zakoni vrijedjanje vjere katolika i njihovog vjerskog osjećanja, jer sile katolike na ženidbu, koja je pred Bogom i u savjesti nevaljana; pak država njima jošte sili katolika, da zataji svoju vjeru ili da laže, a jedno i drugo je griješno, nećudoredno.

Kada se je proti osnovi tih zakona od strane katolika ustajalo, reklo se, da se tim zakonima ne želi drugo postići, nego da se uspostavi vjerski mir, da se tobože ne budu sljedbenici jedne vjeroispovijesti sa sljedbenicima druge vjeroispovijesti medjusobno gledali kao pas i mačka, da bude medju njima ljubav i sloga. To bijahu zavedljive medene riječi, koje nisu drugamo smjerale, nego na odstup od kršćanstva i velikašima na lahak način doći do imetka po ženidbi. Radnici od te ženidbe ne će imati nikakove koristi.

Gradjanska ženidba krnji prava katol. crkve i vrijedja, ko što rečeno, vjersku ćut naroda, koji je uvijeke, kad je sklapao ženidbu, taj temelj obitelji, zazivao ime Božje u znak, da je pomoć Božja tamo potrebna, gdje se medjusobno preuzimaju svete dužnosti.

Koja korist državi od gradjanske ženidbe? Je li joj se time ugled povećaje, kad vrijedja vjersko osvjedočenje većine vjernika? Time si država samo temelj podkapa, kad narodu ćudorednost oduzima; time se red i poredak družtva čovječanskoga ruši i uništava.

Takovom se ženidbom krati osobna sloboda, kad se čovjeku nalaže, da ženidbu ne sklopi, kako bi želio po svojoj želji, po svom kršćanskom uvjerenju; zatim se tom ženidbom vrijedjaju i naravska prava obitelji. Obitelj je prije bila nego država, svoja dakle naravska prava ne može dobiti od države, koja ima dužnost braniti i štititi prava obitelji.

Uvadjanjem gradjanske ženidbe uvadja se bezvjerstvo, misleći, kad se kršćanska ženidba otme, da će u drugim vjerskim stvarima lakše predobiti puk za to bezvjerstvo, i da će tako zakone, stvorene proti zapovijedima Božjim i nauku sv. evandjelja, lakše provadjati.

Gradjanska ženidba je kao kakovo opskrbilište, jer ne poznaje druge plemenitije svrhe, do li samo bogatstvo i nasladu. Koji takovu ženidbu sklapaju, ne primaju je u milosti, jer nije sakramenat, već ju primaju u grijehu, pak se stoga nemaju dobru nadati.

Što je najgore jest to, što onaj, koji sklapa gradjanski brak: prezire crkvu, dijeli se od nje, prestane biti članom njezinim, zato je izključen od svih sredstva milosti i nade na nebo.

Muž i žena, istina, sklopili su neki vez. ali ne s voljom Božjom, već proti Božjoj volji, koji vez ih ne veže u savjesti, već samo pred gradjanskim zakonima. Koji u takovu braku živi, cijela obitelj mu je poganska. Za ženu je pogibelj, da ju muž svaki dan ne otjera i drugu uzme; ovisi od hira muževih; nastaju česte rastave. Ona se zove žena, al to u istinu

nije. Djeca, koja raduju svaku majku, nju žaloste, jer zna svoj položaj; ona ju ljubi, ali joj nešto manjka — sveto vjersko čuvstvo joj fali. Što će držati djeca o svojim roditeljima, kada k razumu dodju? Gdje je počitanje djece prema roditeljima, kada saznadu, da su proti Bogu radili: ne moli se, ne ide se k svetoj misi, ne uči se kršćanski nauk, umire se bez Boga, bez poslijednje utjehe. I to su plodovi i to žalosni plodovi gradjanske ženidbe.

Prema tomu će se kršćani katolici držati svoje vjere i vjenčat će se poput svojih pradjedova po pravilima i zakonima katoličke crkve; koji bi se pako usudio vjenčati samo na gradjansku, djeca su mu nezakonska u očima katoličke crkve. Oni, koji takovu ženidbu sklapaju, isključeni su od svetih sakramenata.

Poznato je, da ima kršćana, koji nisu katolici, kršćeni su doduše, ali su odcijepljeni od naše katoličke crkve, kao što su n. pr. pravoslavni ili kako se kod nas općenito zovu „vlasi“.

Da katolik sa takovim kršćaninom nekatolikom sklopi ženidbu, crkva katolička toga ne odobrava, ali kadkada ipak dopušta tu ženidbu, samo se mora nekatolički ženidbeni drug pismeno obvezati: 1) da će svoju djecu odgojivati u katoličkoj vjeri; 2) da će katolički drug biti slobodan u izvršivanju propisa katoličke svoje vjere.

Pod tim dakle uvjetima dopušta kat. crkva mješovitu ženidbu t. j. medju katolikom i krštenim nekatolikom. Ženidba pako izmedju katolika i židova naročito se zabranjuje, i tko bi se usudio sklopiti takovu ženidbu, podpao bi pod veliku kazan crkvenu (cenzuru); a ta ženidba bi i onako bila nevaljana, nikakova. Drugi bo pojam imadu o dužnostima prema Bogu, bližnjemu i prema samomu sebi kršćani, a drugi opet

nekršćani; zato crkva katolička zabranjuje svojoj djeci svako općenje u vjerskim stvarima sa inovjercima i nekrštenima.

Najuža zajednica je u istinu izmedju ženidbenih drugova; a kako bi ovi živjeli u zajednici, kad bi jedan bio kršten, a drugi nekršten? Kakova je tu pogibelj za njihovu djecu! a k tomu nastati bi mogle česte razmirice medju krštenim i nekrštenim ženidbenim drugom.

Sedam je svetih sakramenata, a sedmi od njih je ženidba. Sakramente pako podijeljivati imade pravo samo crkva, koje pravo joj od Boga dano. Ženidba se dakle sklapati imade samo u crkvi, t. j. pred namjestnikom Božjim, koji je za to od Boga i postavljen.

XI. Porez, vojska i vladar.

Često se čuje, kada susjed susjeda posjeti i veli: „dobro jutro susjede“! da se odgovori: jest dobro komu je, ali meni siromaku osvanulo rdjavo jutro, pak i jedva sam ga dočekao, jer cijele Božje noći oka ni stisnuo nisam od žalosti, koja me mučila i san mi s očiju tjerala. Jučer mi dodjoše na ovrhu sbog poreza, koji je sve veći i veći. Pitaš li druge: kako je? opet će ti većina njih: ne pitaj brate! zlo, da ne može gore: raznovrsne daće i podatke nije moći plaćat; porez velik, da ga nisi kadar podmirivati. Takove i slične ovim jadikovke čuju se na sve strane, a za glavni im se uzrok navadja porez.

Prijatelju! čemu se tužiš? zašto dan na dan jadikuješ? Istina je, da ne hodamo po samim ružicama, da je više trnja na putu našeg života, nego ruža; ali da si znaš i hoćeš pametno razrediti svoju svakdanju privredu, svoju zaslužbu, da ozbiljno razmišljaš o po-

rezu i ob inim podavanjima, koje si dužan pružati, ne bi došao tako često na nezadovoljstvo i na, da tako rečem, zdvojnost.

Da se porez mora plaćati i to ne prisilno već dragovoljno, opominju nas na to riječi našega Spasitelja: „Podajte caru carevo, a Bogu Božje“.

Krive nazore u tom pogledu imadu socijalisti, koji kažu i okolo trube: što nam treba toliko vojske, pol manje i manje od polovice bilo bi dosta vojske, pak ne bi bio toliki porez! počam od vladara do općinskoga činovnika mnogo i previše imade službenika, zato tako veliki porez.

Da nam sv. vjera, država, domovina i naš zavičaj ne budu u pogibelji od neprijateljske navale, valja da se u tu svrhu uzdržaje vojska i to mnogobrojna vojska.

Pogledajte samo tužne svjedoke stare slave — ruševine, — stare gradine, kojih obilno ima u našoj domovini, kako su sagradjene na visokim brdinama i strmim pećinama ne od objesti, već jer su pradjedovi prečesto bili uznemirivani od razbojnika i neprijatelja! Vojska bijaše malobrojna; ne bijaše je moguće u brzoj potrebi odmah sakupiti, pak su si stari u brdinama zakloništa tražili. Danas pako svi državljani mirno spavaju, jer su sigurni za svoj imetak, pošto vojska straži i bdije, dok mi počivamo; vazda je na okupu; u slučaju potrebe uvijeke pripravna skočiti na obranu.

Dok si radnik, obrtnik svoj posao, svoj obrt kod kuće obavlja, u strahu je, da mu ne bi propalo ono, što je na polju; dok si poljodjelac marljivo radi na polju, propalo bi mu ostalo siromaštvo kod kuće, da ne ostavi čuvara, koji mu to u domu, u dvorištu čuva, a toga čuvara valja da hraniš i odijevaš. Ravno tako bi cijelo carstvo, kraljestvo u vječnom strahu živjeti

moralo, da nema hrabre i požrtvovne vojske, koju treba hraniti, odijevati, oružjem i drugim potrebama opskrbljivati.

Da se u pojedinim stranama države i domovine red i poredak uzdrži; da se pojedinima uzmogne pravda i pravica krojiti; da se ne živi po onoj: „koji jači, taj kvači“, potrebno je, da se imadu pojedine vlade, oblasti, sudovi i u opće duhovna i svjetovna poglavarstva. Sva pako uredovanja ozbiljnih, umnih, savjestnih oblastnika, počam od vladara do najnižeg činovnika, jesu od koristi svakom pojedincu. Što bi bilo sa našim imetkom, da nema raznih oblasti i obrane? ne bi se znala razlika izmedju moga i tvoga; otimačine izvadjale bi se na sve strane; bez vladara i poglavara cijeli svijet bi bio kao krvava razbojnička špilja, gdje nitko ni časak ne bi bio siguran za svoj život, ni za svoju imovinu. Sve pako podržavatelje reda i branitelje tudjeg poštenja i imetka valja da svi državljani plaćaju, to se pako plaća porezom i inim podavanjima.

Nikomu ne smije na um pasti, da vladara, da duhovnih i svjetovnih poglavara ne treba, jer da tobož' ne bismo imali tolikog ili bolje nikakovog poreza.

Prema tomu socijalisti šire bogumrzki i pogubni nauk, da valja sve poglavare odstraniti, pa kažu i vladara ubiti. Takov nesretni stvor neka promisli, da kralja, da poglavara ne može ubiti. Pojedinog vladara može života lišiti, ali neka ne misli, da zato vladara, poglavara neće biti. Jednog ubiješ, poglavarom postavljen će biti drugi i treći i t. d., a tvoga života više neće biti, jer će ti ga tvoj zločin uzeti t. j. svršit ćeš na vješalima ili ti kuglja probušiti glavu i srce. Reći će socijalisti: nije istina, da smo mi proti poglavarima! tako rade anarkisti. Dà, takove zločine čine anar-

histi; ali što je anarhizam drugo, nego dijete socijalizma? Bezdušni zavoditelji predlože u skupštini radnika ovako: „izaberimo jednoga, koji će života lišiti ovoga ili onoga vladara"! Kocka nije nikada pala na dotičnog predsjednika, na dotičnog zavoditelja, da naumljeni zločin — ubojstvo, umorstvo — izvede, zbog kojeg zločina bi visio na vješalima, čamio u tamnici, već ta kocka padne uvijeke na prostog, siromašnog, zavedenog radnika, koji se tim zločinom liši i vlastitog si života. Na predlog zavoditelja neka svi radnici poviču: „ti ćeš sâm to nedjelo, ti ćeš sada taj zločin izvesti"! pa da vidite kako bi se taj njihov predsjednik, taj njihov zavodioc držao; brzo bi ga nestalo ispred očiju njihovih; čuva on svoju kožu, a glavu radnika pod vješala vodi.

Vladari su potrebni i zato će ih biti do konca svijeta. Komu bi takova šta nepametna palo na pamet, da vladara ne treba, taj se neka sjeti nerazboritog pčelarenja neiskusnog nekog gospodara.

Dobiv mladi gospodar od oca nekoliko košnica sa pčelama. Razmatrav pčele kako marljivo većina njih neprestance radi, opazi, da matica ne radi posao, kakov su tjerale ostale radilice, već, veli gospodar, ona samo priskrbu, med troši. Baci maticu van i ubije ju. Ostale pčele vidjevši, da im nema glavarice, počmu se medjusobno bosti i klati; mnoge u pokolu zaglave, a druge spasiv si život, razidjoše se kojekuda, a ulište ostade prazno na žalost neumnoga gospodara.

Kao što dakle roj pčela ne može opstojati u košnici bez kraljice — matice, tako ni svijet bez vlade i vladara. Zato nam je sveta dužnost pokoravati se svojim, bilo koje ruke, poglavarima, jer znamo iz svetoga pisma riječi Božje: „Svaka oblast od Boga". Makar se i našao kadkada koji oblastnik nepravedan,

nevješt, strastven i pristran, ne valja zato zaključivati, da su svi takovi. Možemo i smijemo se sbog nepravednosti i neurednosti pritužiti višoj oblasti, ne pako da se sbog nevještog i nevaljanog jednog službenika bunimo i kojekako rogoborimo.

Pak i ne smijemo naprečac odsuditi koga sbog nepravednosti, jer mnogi nisu sposobni o tome pravo suditi; često je dobro ono, što se gdjekomu čini zlo i nepravedno. Je su li n. pr. roditelji zlo uradili, kad su zabranili djetetu piti mrzlu vodu, dok je bilo vruće, ugrijano? Dijete zaključuje na zloću roditeljsku, ali u istinu nije tako, kako dijete sudi.

Zašto socijalisti nezadovoljno viču: čemu tolika vojska na naš teret, mnogo manje vojnika dosta bi bilo?! To žele i govore oni, da bi na taj način sigurnije i slobodnije izvadjali svoje planove, kad bi znali, da nema bajuneta, koji red i mir u državi prave.

Pak da se i sluči, što se valjda nikada dogoditi neće, da socijalisti dobiju svoga čovjeka za vladara; zar jadni misle, da će im tada pečeni golubovi u usta padati? da tada neće biti javne sigurnosti ni javne obranbene sile? zar misle, da bi taj vladar služio i brige imao bezplatno? da bi on sa najnižima dijelio na jednake dijelove svoje dobro, svoju zaslužbinu? Tada bi istom poćutili što je vladar, što je poglavar bez Boga i bez vjere. Pomislite si samo državu bez vojske, bez oružja, bez sigurnosti kako bi izgledala?! Jedan bi drugoga tlačio; nered u najvećem stepenu. Takovoj bi državi na brzo odzvonilo.

Rogobore k tomu: plaćamo, dajemo razne podatke; nikada ne možemo dosta naplatiti; kamo car i gospoda toliki novac meću? nikada im nije dosta! Nu promislite si sluge, koji bi rekli: čemu treba našemu gospodaru toliko blaga i tolikog imetka, koji

mu noć i dan povećajemo; a da ne znaju oni za mnogo toga, što čeka gospodara, da podmiri, a k tomu, da nje hrani i uzdržaje. Pak i vladar ima na hiljade i hiljade raznih službenika i vojnika, koje mu valja za njihov trud i plaćati, a to ima priticati iz raznoimenog poreza. Ta i sam Spasitelj nam je ostavio primjer, da nam je dobrovoljno plaćati porez. Naložio je svetom Petru, da ide uhvatit ribu i prvoj ribi, koju ulovi, neka otvori usta, i naći će novac, kojim neka plati porez za njega i za sebe. Veli sv. Hilarion: „ako ne budeš imao nikakovog zemaljskog imetka, nećeš trebati porez plaćati; ako ga pak imaš, koje je sve pod oblašću vladara, ne smiješ se otimati, skanjivati, dati caru, što je carevo". Zato ti je imetak u miru; zato te vlasti čuvaju od napadača.

Kotrizi na tijelu jedan za drugoga skrbe; cijelo tijelo ne može biti jedno udo, tako ni ljudi ne mogu biti svi u jednom staležu. Ruka ne može reći nozi: ne trebam te! niti ikoje udo spočitnuti drugomu, da ga ne treba; jedan je na drugog vezan. Mi imamo skrbiti za druge, a drugi se staraju za nas. Car za nas, mi za cara; duhovno i svjetovno poglavarstvo brine se za nas, mi za nje.

Zar su samo seljaci i poljodjelci, radnici i obrtnici dužni podavati raznovrsne daće i poreze? Nipošto. Svaki općinar, svaki državljanin ima to činiti za opće dobro, u općenitè svrhe, svaki prema veličini posjeda i kolikoći zaslužbe, te čiste privrede.

Bio gospodin ili najsiromašniji radnik, svaki nosi teret poreza. Dà reći će možda tkogod: lako gospodi! ali radnici i seljaci teško smažu, da podmire tolike tražbine. Varaš se prijatelju! kako tebi, tako i meni; svatko zna, gdje ga čižma žulja.

Kada koga boli uho kaže: nema veće boli od

ove; kada ga zub boli jauče: nema veće boli od zubne; boli li ga noga, ruka ili pače prst samo, svaki se bolesnik tuži, da nema na cijelom širokom svijetu tako velike, osjetljive boli, kako je ova, koju on trpi. Tako se i obrtnik tuži: ja ne mogu smagati za porez. Iste jadikovke se čuju i pod krovom poljodjelca. A da znate kako mnogomu gospodinu vlasi strše u zrak, kada pomisli na razna plaćanja; sram ga je, da se komu potuži, da nema, pak trpi, šuti i plati, pa ma uzeo s oka ili s boka.

Svaki za sebe misli, da mu je najgore, a drugom da je dobro; al kad tamo: veća djeca, veća glavobol; veći posjed, veće daće i brige.

Rekli smo malo prije, da se ljudi ne bi trebali toliko tužiti na težinu poreza, kada bi htjeli i znali si zaslužbu i privredu valjano razrediti.

Od svoje zaslužbe svaki dan metni na stranu nekoliko filjira, što će biti za podmirenje javnih daća!

Radiš li, recimo, 4—5 dana, a šesti dan je kišovito vrijeme ili u opće vrijeme, da se raditi ne može, tada idi poljodjelče, radniče, k blagajniku, koji porez pobira i plati mu sve, što si u pet dana odredio za porez! Akoprem se obično plaća svake četvrt godine porez na jedanput, to će biti ipak činovnik, komu su mjestne prilike poznate, toliko uvidjavan, te će makar svakog tjedna pa makar i omanju svoticu primiti i uplatu u poreznoj knjižici potvrditi. To pravilo ne vrijedi samo za seljake, poljodjelce, nadničare, nego i za obrtnike.

Lako je plaćati zanatliji, koji danomice friški groš zasluži, reći će možda poljodjelac, nadničar; ali kako ću ja platiti u tjednu, kad je nevrijeme, kada nema zaslužbe? Ne tako. Svakog dana se može zaslužiti, kad se samo hoće. U zimsko doba ili kada je

ružno vrijeme: pleti košare od slame i ljeskove like! pleti slamnjače! pravi drvene tanjire, zdjele, kuhače, žlice, lojtre, vile, kosišta, lopate, toporišta! muškarac, a gdje je to običaj i žena može tkati. Osim toga će marljiv muž i brižna mu drugarica othraniti koje blažče, svinjče, kojeg purana i t. d. Sve to će moći unovčiti za kućne potrebe i za podmirenje raznih podavanja, pak se neće trebati bez razloga tužiti na vladara, državu, vojsku i na vladu.

Država, koja štiti vjeru; vladar i vlada, koji rade s Bogom, štite i obranit će narod proti vanjskom neprijatelju, i pružaju svakom pojedinom državljanu sjegurnost za njegov vlastiti život, za njegov imetak i osobnu slobodu, brine se za prosvjetu naroda. Takova država potrebna je čovjeku za njegovo usavršenje; bez nje ne bi čovječanstvo moglo doći do napredka ni do prave prosvjete. Onaj pako, koji bi radio proti takovoj državi, radio bi proti samomu sebi, proti svojoj slobodi, proti napredku čovječanstva. Tko se u takovoj državi nezadovoljnim pojavi, te rogobori na vladara i na vladu, taj si pravi lijes i kopa jamu samomu sebi; takov pasti mora, podleći mora, jer radi proti onomu, s kim je Bog, radi proti onomu vladaru i vladi, koji rade s Bogom.

Država pako, koja bi se usudila bez Boga upravljati; država koja ne bi štitila vjere, radjala bi nezadovoljnike, bila bi oružana, gdje bi se kovali mačevi i brusili noževi, da sjeku bezbožne vlastodržce, da probadaju prsi onih, čija bijaše sveta dužnost staviti se na čelo potčinjenima kao otvorena knjiga, iz koje bi čitali, da je u vjeri u Boga spas države, spas vlade i vladara, da je u vjeri u Boga spas pojedinih državljana.

XII. Kamo sada iz socijalističkog meteža?

Kada nejako dijete dodje u pogibelj ili u kakovu potrebu, prva mu je pomisao na rodjenu majku. Prvi korak u toj neprilici upravi k svojoj majci, jer se na srcu majčinom ćuti najsigurnijim, jer od vlastite majke očekuje sigurnu i iskrenu pomoć.

I vi kršćanski radnici imate majku, ne samo onu, koju je Isus sa križa nama izručio; koja kao kraljica nebeska u nebu stoluje, odkuda nam velike milosti po njoj dolaze; već imate ovdje na zemlji majku, koja se brine za vaše dobro, za vaš spas! Isus dragi, komu čast i slava u vijeke, prije nego je otišao k Bogu Ocu, ostavio je vidljivoga svoga namjesnika na zemlji svetoga Petra i njegove nasljednike pape; tako imamo i vidljivu Marijinu namjesnicu na zemlji, a ta je sveta mati crkva rimokatolička, koja nam dijeli one milosti, koje majka Božja za nas isprosi.

I ako je sv. Petar i nasljednik njegov sveti otac papa vidljiva ruka, kojom nas Isus Krist vodi k vječnomu cilju, k vječnomu dobru, to je i sveta mati crkva vidljiva ruka, kojom nas nebeska majka čuva i blagosliva. S toga vi kršćanski radnici u ovo pokvareno vrijeme utičite se u svim pogiblima k ovoj dobroj našoj majci crkvi katoličkoj! pod njezinim okriljem naći ćete sigurnu obranu proti zasjedama vaših neprijatelja, koji žele, da vas silom predobe za svoju korist, a na vašoj propasti, da izvadjaju paklenske planove.

Već smo prije spomenuli, kako je Isus rad uzdignuo do velike časti tako, da od ono doba rad nije sramota ni poniženje za čovjeka, već je sredstvo, kojim si stičemo zasluge za vječnost, a svojemu bližnjemu korist i blagoslov donosimo.

Sveta crkva u ime Isusovo već stoljeća i stoljeća uči i navješćuje istinu: da rad ljudem pribavlja čast, a lijenost nasuprot je za čovječanstvo kuga i sramota; da radnik zauzima odlično mjesto u družtvu ljudskom.

Tko je dokinuo ropstvo, ono ropstvo, gdje je čovjek smatran kao životinja, koja mora samo tegliti, a misliti ne smije? Tko drugi nego crkva Isusova?! Ova sv. crkva je već iz počitanja prema Isusu, Mariji i svetom Josipu, koji su se žuljevima ruku svojih hranili, stalež radnički osobito štovala, častila i medju prve od svih kršćanskih staleža stavila. Pak i danas vjerovjesnici katoličke crkve one divljake, pogane uz vjeru Isusovu podučavaju u raznovrsnom zanatu, jer nauk Božanski ne dopušta plandovanja, već nalaže, da se kršćanin odmah s početka priuči na rad. Tko želi napredovati, mora raditi, a bez kršćanstva ne može biti govora o kakovom napredku.

Crkva Isusova je od vajkada radnički stalež cijenila i branila. Koji od starih obrtnika ne zna za one cehove, za razna meštarska družtva, kako su se krasno razvijala pod okriljem crkve Isusove?! Svaka pojedina vrst obrtnika imala je sveca ili sveticu Božju za svoga zaštitnika. Svojim zastavama blagoslovljenim na čast kojemu svecu, pokazivali su, osobito na procesijama, s kime su oni u družtvu, pod čijim okriljem rade. Pak pitajmo one, koji su stajali u svezi sa katoličkom crkvom, koji su imali svoje cehmeštre, što će odgovoriti? Reći će: bila su blažena ljeta za svakog meštra; za ono doba mogli su reći: „cijena zanata, veća je od zlata“. A i sada katolička crkva uzima pod svoje okrilje obrtnički i radnički stalež, što se vidi iz pisma svetog oca pape Leona XIII. od 15/5. 1891., iz kojeg se razabire njegova osobita očinska briga prema tomu staležu.

Ako ikoji stalež, to obrtnički i radnički ima najviše razloga, da stoji vjerno i postojano uz katoličku crkvu. I u istinu članovi toga staleža bijahu u prijašnja vremena najvjernija djeca katoličke crkve; pak iz toga staleža imali smo, a i danas imamo mnogo svećenika, biskupa i nadbiskupa.

Imade, kako to već rečeno, u današnje vrijeme gdjekoji obrtnik i radnik, koji neće priznavati Boga; neće svetkovati nedjelje ni blagdane; neće postiti; koji se nepristojnim izrazima nabacuje na svetu crkvu, na njezine službenike i sv. obrede. Ovim bi kat. crkva mogla reći: „ja sam je uzvisila, a oni su me prezreli“. Dà crkva katolička je taj stalež podigla svojom ljubavlju i svojom milošću; ona je taj stalež preporodila, jer je prije bio zametavan. Kad ga dakle ona preporodila, ona je njegova majka, a oni njezini sinci; a vlastiti sin da po licu udara svoju ljubeznu majku, da proti svojoj majci ustaje?!

Tako dugo nema govora ni nade o pobolšanju socijalnog položaja radnika, dok će oni tražiti spas svoj izvan katoličke crkve; dok će oni na svojim skupštinama govoriti proti katoličkoj crkvi i reći: „mi ne ćemo pomoći katoličke crkve“.

Dakako da katolička crkva ne raspolaže sa miljunima, da odstrani cijelog svijeta vremenitu potrebu; ali da i imade te miljune, time ne bi bilo pomoženo, jer crkva ova upotrebljava ona sredstva, koja su jedina kadra spasiti čovječanstvo i iz kala ga izvući. Imamo dosta primjera počam od svetog oca pape, kako on sa svojim biskupima, pismima i okružnicama uči narod i radnike, kako se i kojim sredstvima može doći do boljka i do sretnog riješenja socijalnog pitanja. O tome govori očinska briga našega natpastira preuzvišenoga gospodina dra. Juraja Posilovića nadbiskupa

*

zagrebačkoga, koja se čita u njegovim poslanicama upravljenim na vjernike i svećenstvo. Pri tome mora i država svojim pravednim zakonodavstvom udioničtvovati.

Državna uprava mora na sigurnom temelju stojati; nu naravske sile tu nisu dosta, njima u pomoć mora priteći katolička crkva svojim vrhunaravnim sredstvima.

Kakovu korist donio je nauk Isusov po njegovoj crkvi robovima, te mnogomu socijalnomu zlu pružio lijeka?! Ona sredstva dakle, kojima se duboki jaz medju raznim staležima premostiti može, jesu u kršćanstvu, jesu u katoličkoj crkvi; a ne smiju počivati na prevari, na sili, jer sila Boga ne moli. Svaka oblast od Boga, zato se ona mora poštivati ne samo na oko, već u savjesti; ali s druge strane se mora i čast ljudska te prava potčinjenih, prava podložnika takodjer štovati.

Glavni izvor zla družtva čovječanskoga je bezvjerje i nastojanje, da se otpade od katoličke crkve, od kršćanstva i da se izbrišu svi znakovi kršćanskog uredjenja države.

Bilo je, a ima i danas pokvarenih ljudi, koji su ustajali i ustaju proti katoličkoj crkvi, pak ćemo malo niže odmah vidjeti, da li su uspjeli svojom djavolskom zlobom. Prije nego ćemo na stvar, reći ćemo, što je katolička crkva, proti kojoj se toliko radilo i radi.

Crkva katolička je družtvo svih pravovjernika na zemlji, koji priznavaju jednu vjeru i koji stoje pod jednom vrhovnom glavom svetim ocem papom.

Ta crkva je veličanstvena kuća, koja stoji na dvanajst tako čvrstim stupovima, koje stupove — svete apostole — je sam Isus dragi izabrao i učvrstio, da ih nikakova bura ni oluja nije mogla s mjesta maknuti, a niti se trebamo bojati, da će ju ikada moći

tko porušiti; zato srećno i slobodno u toj kući prebivamo, dok nam u vječnost ne bude poći. Krvni neprijatelji od početka kršćanstva ustajali su proti toj našoj svetoj katoličkoj crkvi, da ju unište, ali im se dogodilo ono, što se dogodi čovjeku, koji želi glavom zid prodrijeti: moždjani mu se razprskaju po zidu, a zid ostane čitav.

Isus Krist je pripravio svoje vjernike na proganjanje i unapred im isto prorekao veleć: „Vaši domaći bit će vam neprijatelji, što su učinili meni, učinit će i vama; proganjali su mene, proganjat će i vas; ali u strpljivosti spasit ćete duše svoje“. Prorokovanje Isusovo izpunilo se.

Prvi neprijatelji sv. katoličke crkve bili su odmah s početka tvrdošijati židovi, koji su Isusa mrzili i raspeli; apostole proganjali; svetog Stjepana kamenovali; svetom Jakopu glavu odrubili; svetog Petra tražili, da ga umore, a sve vjernike po svijetu da unište.

Jesu li židovi doživjeli svoju želju ispunjenom? Nisu. Nisu oni uništili kršćanstvo ni crkve katoličke, makar su ju proganjali 37 godina, već nasuprot doživjeli su za svoje zločine kaznu Božju: došli u njihovu zemlju neprijatelji njihovi Rimljani; na hiljade židova potukli, sve jim uništili, a ono živih, što ih pustili, razbježalo se kojekuda po svijetu, te nemaju ni danas svoga kralja, ni svoje domovine; dočim se, kuda sunce Božje grije, svijetli križ, koj postavila sveta katolička crkva; vjera Isusova se širila i širi se po cijelom svijetu.

Drugi neprijatelji katoličke crkve bili su slijepi pogani, koji su preko 300 godina radili, kako bi pravu vjeru Isusovu ognjem i mačem skončali.

Prvi poganski car Nero bijaše grozan krvolok. Kaže se, da je grad Rim sam upalio, samo da može

kršćane optužiti i objediti, da su oni to učinili i da ima razloga proganjati je. Mnogo kršćana je dao u kože raznih divljih zvijeri sašiti; pse na nje napustiti, da su je trgali; mnoge kršćane dao smolom oblijati, na stupe privezati, upaliti je, da su mu po noći mjesto baklja svijetlili. Pod tim nečovjekom su sveti apostoli Petar i Pavao smrt podnijeli.

Je li taj krvolok kršćane uništio? Nipošto. Kazna Božja stigla je njega, jer si sam zadao smrt bodežem.

Car Domicijan je zapovijedio po svom velikom carstvu sve katoličke crkve razoriti; istim je svojim rodjacima sbog kršćanske vjere smrt zadavao. Za kratko vrijeme stigla ga kazna Božja: umorili su ga vlastiti službenici.

Car Valerijan, koji je dao svetoga Lovrinca mučiti, i za čijeg carevanja je mnogo kršćana primilo mučenički vijenac, nije dugo grozote činio kršćanima. Stigla i njega kazna Božja: perzijski ga jedan kralj uhvati, živomu dade kožu odreti, oguliti, a tada ga objesiti.

Car Dioklecijan se zaprisegao, da će kršćane uništiti. Dao ih na razne muke stavljati: za noge vjesiti, pod njima vatru ložiti; pod nokte trnje i čavle zabijati; sa razžarenim kliještama štipati, i meso s njih trgati. Potoci krvi su tekli, ali krv mučenika bila je „sjeme kršćanstva“. Većim veseljem su išli sveti mučenici na smrt, nego pogani na svoje zabave — znak da je tu prst Božji, da je Bog s njima. — Koji su te strahote gledali i popisali kažu, da nije moguće sve muke opisati, koje su kršćani pretrpjeli.

Je li taj car svoju želju kraju priveo? je li mu želja bila izpunjena? Ne. I njega stigla kazna Božja: u najvećoj žalosti i zdvojnosti ispusti crnu svoju dušu.

Sve je mislilo, da je kucnuo zadnji čas kršćanima.

Ali Gospodin održao svoje obećanje: „Evo ja sam s vama itd.“

Car Julijan zaviče: „Ja ću dogotoviti lijes Galilejcu (Isusu) i njegovoj crkvi“. Nu Julijan prošao, a lijes nedogotovljen, niti će biti do vijeka, jer testamenat Isusov „ja sam s vama u sve dane do svršetka svijeta“ čvrsto stoji zapečaćen, i bit će nam, što nam u njem zapisano.

Naskoro po tom pokaže se caru Konstantinu veličanstven križ na nebu sa napisom: „U tom znaku ćeš pobjediti“. Konstantin se dade krstiti; neprijatelj iznemogav baci krvave mačeve, a crkva se katolička, preživiv svoje neprijatelje, počela širiti.

Kada je vidio duh pakleni, da su poganski oltari poderani, razoreni, odabrao si drugi način, kako bi crkvu Isusovu nadjačao. Što sotona ne mogaše mačem, to je mislio postići jezikom: dali se neki zavesti, nastale krive vjere i razkolničtva.

Prvi takov krivovjernik bijaše oholi Arij, koji nijekao Božanstvo Isusovo; drugi Nestorij, koji tajio čovječanstvo Isusovo, a po tom i čast Marijinu, čast majke Božje; a bijahu i drugi neki, koji su gdjekoje malovjerne pokvarili, da su od prave vjere otpali.

U sedmom stoljeću gledala je sveta mati crkva suznim očima, kako silomice padaju hiljade sinova njezinih pod žezlo Muhamedovo.

Vidila je u 11. stoljeću čitav skoro iztok otpasti, ali uz onu Isusovu: „ne bojte se, ja sam s vama“, nije crkva malaksala, već ostala kod svog Božanskog nauka, pak što na iztoku izgubila, to je, dapače i više, na zapadu dobila.

U Njemačkoj ustade u 16. vijeku krivovjernik Luter, koji donese kugu po rod čovječanski.

Protestanti, kalvinci, luterani itd. sve je to ustajalo

proti crkvi Isusovoj, koje ipak uništiti nisu mogli, a niti se ne bojmo smrti katoličke crkve, jer je Isus Bog s nama u sve dane do svršetka svijeta; „vrata paklena ne će je nadvladati“.

Taj lažljivi prorok Luter nosio je sobom otrov i sijao medju vjernima krivi nauk i neslogu. U svojoj oholosti i prokšenosti reče: Crkvo papina! za života bio sam ti kuga, po smrti bit ću ti propast“. Taj bezsramnik umre u ljutitosti.

U 18. vijeku navijestili su takodjer rat katoličkoj crkvi lažni proroci, koji su sve svoje strijele naperili onamo, da sruše pravi nauk Isusov, da strovale pravu crkvu Isusovu.

U Francuskoj pukne revolucija; francuski bezbožci mnogo zla počinili, samo da bi mogli bez svake zapreke razgraniti lažan svoj nauk, krivo svoje proročtvo.

Nije taj buntovnički duh bjesnio samo u Francuskoj, već se rasprostro po svim skoro europejskim državama.

Francuski tobožnji učenjak i neprijatelj Isusov po imenu Voltair, piše svomu prijatelju: „Već mi je dodijalo, što uvijeke čuti moram, da je dvanajst priprostih ljudi rasprostranilo katoličku vjeru. Ja ću dokazati, da je jedan dosta, da ju uništi. Poslije 20 godina mora prestati Galilejac.“ Pa što se dogodi? Baš 20 godina kasnije, na isti dan uzdisao je taj neprijatelj kat. crkve na smrtnoj postelji za svećenikom katoličke crkve, da se pomiri s Galilejcem t. j. s Isusom. Prijatelji mu toga nisu priuštili; on umre u zdvojnosti, a nauk Isusov i sveta njegova crkva ostala i ostati će do konca svijeta.

Pak što vidimo od svih tih lažnih proroka i neprijatelja crkve Gospodina našega Isusa Krista?

Svi oni progoni prestadoše, svih onih krvoloka nestade, nauk pako Isusov i crkva mu ostala uslijed svetih njegovih riječi: „Ti si Petar i na toj pećini ću sagraditi crkvu svoju i vrata paklena neće je svladati.“ Nu ti djavolski lažni nauci nisu ostali bez uspjeha. Mnogi su se sinovi pokvarili i ustali proti vlastitoj si majci katoličkoj crkvi, te i oni stali trubiti krive nauke po svijetu. Nije ni čudo, jer došav gladan vuk medju ovčice, nije skoro ni moguće, da sve do jedne cijele ostanu.

Gdje su ti krvoloci, gdje su oni lažni proroci? Padoše, legoše u grob, a nauk pravi ostao nepomičan, jer je sagradjen na pećini, na istini Božanskoj.

Za onih burnih po katoličku crkvu vremena, sve je mislilo, da je smrtna pjesma otpjevana krsćanstvu; ali čovjek snuje, a Bog odredjuje, Bogu se drukčije svidjelo.

Vladari su počeli zapovijedati: „natrag red i mir! natrag! Bog opstoji“. A je li taj red i mir sveudilj do danas trajao i je li danas traje? Ne. Žalosno je i danas u svijetu, jer se i danas slažu neprijatelji crkve i nauka njezina u tom, da ga unište pod plaštem prosvjete i napredka. Sve napreduje kažu. Napred viču napred! Dà dá napred u čem se napred dade, ali Isusov Božanski nauk ostaje uvijeke isti, što je on rekao niti se slovo mijenjati ne smije, a u vjeri ići napred t. j. nauk Isusov svake godine ili makar svakog stoljeća tumačiti i učiti drugačije, značilo bi istinu ostaviti i poći u neistinu; jer 2 put 2 je četiri, pak ako tko misli, da je to stvar zastarjela, da je iz srednjega vijeka, neka reče da je pet. Zar ne bi to ludost bila?

I danas, kako već rekosmo, obilaze okolo, ponajpače oko radnika i seljaka, ljudi pokvarena srca te ih nastoje na svaki način primamiti u vražje kolo, a

odtud strovaliti u nesreću vremenitu i vječnu. Zato se valja držati riječi Božjih, koje nas opominju: „Braćo budite trijezni i pazite, jer protivnik vaš vrag kao ričući lav hodi i traži, koga da proždre“. Mladi ljudi osobito valja da imadu te riječi vazda u pameti, jer su oni brzo spremni na zlo. Valja se držati onoga nauka, koga svjetovi ni vjekovi iskorijeniti ne mogoše, a ostaviti lažne učitelje i zavoditelje, a ne čitati njihovih novina, spisa ni knjiga, u kojima bi lako mogli naći propast svoju.

Ne vjerujte tim zavoditeljima! viču nam naši pradjedovi s onog svijeta, kojih žene, kad se je polumjesec turski na hrvatskom tlu zasvijetio, suzama krvave haljine hrvatskih svojih sinova prati moradoše, pa ipak nisu klonule duhom, već imadjahu svedjer pred očima riječi Božanskog Spasitelja: „Evo ja sam s vama itd.“

Radnici dakle ni poljodjelci ni nitko neka se ne dadu zavesti na glatku stazu, na kojoj se lako poskliznuti mogu i pasti, da se nikada više dignuti neće moći; već neka neustrašivo ispovijedaju vjeru Isusovu, njegov nauk i njega se neka drže, jer istinitost njegovu potvrdiše hiljade i hiljade progona, neizmjernost bojeva, bezbrojnost neprijatelja. Pa kad tekom stotine i stotine godina nije se moglo naškoditi crkvi katoličkoj, nije se mogao uništiti spasonosan nauk Isusov, neće ga bome ni sada socijalisti, jer s kime je Bog, tko može proti njemu?!

Za poboljšanje stanja družtva ljudskoga preporuča sv. otac papa ova sredstva:

Vjeru u Boga, ćudorednost i dobrotu. Na poučavanje ovoga dužni su svi počam od općinskoga službenika do najvišeg dostojanstvenika, dužan je i svaki član u krugu obitelji.

Miroljubivost i slogu. Dogodi se katkada, da se razlikuju mnijenja radnika i poslodavca, oblastnika i podložnika, nu ta razlika ne smije biti razlogom vrijedjanja zakona ljudskih ni Božjih. Medju jednim i drugima ima biti sloga, jer je jedan na drugoga vezan: poslodavac na radnika, radnik na poslodavca. Gdje nema medjusobne sloge, šteta nastane za jednu i drugu stranku, a po pretrpljenoj velikoj škodi tekar pregleda, kaje se i pamet si proklinja. Lijepo se ovdje mogu uvrstiti riječi sv. Pavla apostola (Rim. 12, 18): „Ako je moguće, koliko je do vas, imajte mir sa svim ljudima“. Tu valja ljubav i brigu njegovati za radnika i nastojati, da se odvrne od težnja, koje ga u propast vode.

Nadalje preporuča sveti otac, da neka budu zadovoljni oni, koji su natovareni teškim radom i velikim brigama, a imućni i bogati neka budu pravedni i milosrdni; strpljivost bo i zadovoljnost te djelotvorna ljubav jesu plodovi kršćanstva, ali jedni drugima moraju ići na ruku. Badava ćemo umornim i utrudjenim preporučivati kršćansku strpljivost, ako prema njim djelotvorne ljubavi ne pokazujemo. Kako radosno će radnik raditi, kada vidi u svog poslodavca ljubav prema njemu; kada vidi, da se brine za njega, kao otac za svoj odvjetak. U njegovoj radionici opazit će se zadovoljnost i blagoslov Božji, koji s neba sazivlju dobri radnici vrhu dobrog poslodavca.

Vi radnici i obrtnici, koji ste članovi onoga staleža, koji si je Isus dragi na osobiti način odabrao i posvetio, budite vjerni i savjestni u ispunjavanju svojih dužnosti! Ne dajte se zavesti obećanjima, koja se nikada ispuniti neće moći! Ne slušajte lažne učitelje i ne slijedite strasti, već se povjerite onima, koji vam žele pravo dobro! Štujte svaku oblast bila duhovna,

bila svjetovna! Susretajte radosno sve uredbe, jer smjeraju na vaše dobro!

K tomu dobro vaše i dobro vaše obitelji leži takodjer u radinosti i ćudorednosti.

Akoprem je zadaća naše crkve katoličke ponajprije, da gladne nahrani kruhom života: zadaća joj je ponajprije duhovna t. j. dužnost joj je dijeliti svete sakramente i druga sredstva milosti, to se ipak kroz sva vremena brinula za vremenito i tjelovno dobro svoje djece. Kao što Isus, dok je na zemlji boravio, nije ljude samo podučavao u Božanskom nauku i milosti svoje dijelio samo za spasenje duša, već se on pobrinuo za tjelovno dobro mnogog čovjeka, kad je bolesne izliječio, gladne nahranio, k siromacima zalazio itd., tako je morala i njegova sveta crkva slijediti njegov primjer, pak potrebnima u pomoć priteći po svojoj mogućnosti.

I u istinu, ako prolistamo povjest crkve Isusove od njezina početka, pa sve do danas, naći ćemo, da se ona u svim bjedama i kušnjama roda čovječanskoga za nj brinula, kako se brine dobra majka za djecu svoju. Znamo za mnoge prosvjetne zavode, sirotišta, koje je crkva katolička utemeljila; nemoćišta, ubožnice, gdje si mogu nemoćni starci svoju sjedu glavu zakloniti; nahodišta, koja su mnogomu djetetu život spasila, držeć se one: „pustite malene k meni“; bolnice podignula, sjećajuć se milosrdnog Samaritanca, koji je izprao i zavezao rane ranjeniku i brinuo se za njegovo ozdravljenje: „Bio sam bolestan i posjetiste me“. A nije li se crkva katolička pobrinula za požrtvovne dvorkinje, koje samo iz ljubavi prema Bogu vrše često nezahvalnu svoju službu, a toga im ni neprijatelji crkve ne smiju ni nemogu poreći? Skrbi se crkva katolička za čovjeka i u tamnici, pak ga slijedi

ća na krvave stube, u ured krvnikov, pod vješala, samo da mu dobro iskaže, da čovjek za uvijeke ne propade.

Čemu da spominjemo velika dobra, koja rodu čovječjemu čine misijonari katolički?! Bila je i jest crkva katolička svima sve. Nije dakle zaslužila, da se proganja, da se mrzi, da se nogama gazi, a najmanje je to zaslužila od radnika i obrtnika.

Glasoviti njemački pjesnici: Lessnig, Göthe, Schiler bijahu protestanti, pa ipak su priznali uzvišenost i istinitu korist crkve katoličke, kad su rekli: „tko hoće naći pravo zadovoljstvo u vjerskom osjećaju, mora mu se misao zaletati pod svodove katoličke crkve“.

Radničko socijalno dakle pitanje ne može se riješiti, pa ma se upotrebila ne znam kakova sredstva, sve neće ništa koristiti, dok se ne utečemo crkvi katoličkoj, dok ne prigrlimo vjere Isusove sa vrućom ljubavi.

Pravo riješenje socijalizma može biti samo u katoličkoj crkvi. Svojim Božanskim naukom je ona samo kadra učiniti da ljudi budu ljudi; bez nje badava bajuneti i olovo; zato je država ne bi smjela sprečavati svojim protuvjerskim zakonima; takovim zakonima se bruse samo mačevi krvnički; a crkva daje pravi lijek djeci u školi, a odraslim na svakom njihovom koračaju ono, što im korisno ovdje i na drugom svijetu.

Država sama bez crkve Isusove neće nikada svojim zakonima uspješno djelovati proti zlu čovječanstva. A razvije li se barjak socijaldemokratski na sve strane, pa dodje li on do pobjede, nanijet će narodom ropstvo, nazadak, nemir, narušenje reda i poredka.

Sve ovdje navedeno možemo zaključiti sa riječima svetog oca pape Leona XIII., koji je rekao, da je ključ socijalnog pitanja u kršćanstvu: „Što ne želiš, da tebi drugi čini, ne čini niti ti drugomu“.

Sadržaj.

Predgovor 3
I. Rad i radnici 5
II. Što je socijalizam? tko su socijalisti? što bi rado socijalisti? 34
III. Jednakost 45
IV. Sloboda 56
V. Sniženje radnih sati i povišenje plaće 63
VI. Naobrazba 67
VII. Bog 72
VIII. Vjera 82
IX. Radi i štedi 90
X. Ženitba 95
XI. Porez, vojska i vladar 105
XII. Kamo sada iz socijalističkoga meteža? 113